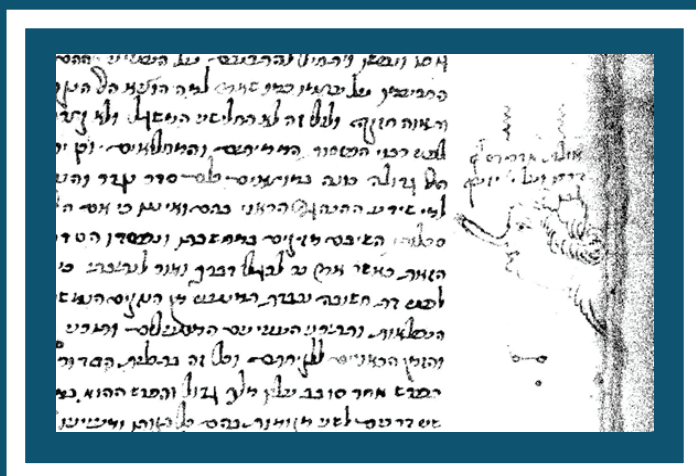

Sefer ha-Pardes by Jedaiah ha-Penini

A Critical Edition with English Translation

DAVID TOROLLO

SEFER HA-PARDES
BY JEDAIAH HA-PENINI

Sefer ha-Pardes
by Jedaiah ha-Penini

A Critical Edition
with English Translation

David Torollo

<https://www.openbookpublishers.com>

© 2022 David Torollo.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International license (CC BY-NC-ND 4.0). This license allows you to share, copy, distribute and transmit the work for non-commercial purposes, providing attribution is made to the author (but not in any way that suggests that he endorses you or your use of the work). Attribution should include the following information:

David Torollo, *Sefer ha-Pardes by Jedaiah ha-Penini*. Cambridge Semitic Languages and Cultures 13. Cambridge, UK: Open Book Publishers, 2022, <https://doi.org/10.11647/OBP.0299>

Copyright and permissions for the reuse of many of the images included in this publication differ from the above. Copyright and permissions information for images is provided separately in the List of Illustrations.

In order to access detailed and updated information on the license, please visit, <https://doi.org/10.11647/OBP.0299#copyright>

Further details about CC BY-NC-ND licenses are available at, <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

All external links were active at the time of publication unless otherwise stated and have been archived via the Internet Archive Wayback Machine at <https://archive.org/web>

Updated digital material and resources associated with this volume are available at <https://doi.org/10.11647/OBP.0299#resources>

Every effort has been made to identify and contact copyright holders and any omission or error will be corrected if notification is made to the publisher.

Semitic Languages and Cultures 13.	ISBN Paperback: 9781800647251
ISSN (print): 2632-6906	ISBN Hardback: 9781800647268
ISSN (digital): 2632-6914	ISBN Digital (PDF): 9781800647275
	DOI: 10.11647/OBP.0299

Cover images: Manuscript No. 315, Fol. 168b, Günzburg collection (Manuscript Department of RSL col. 71) © Russian State Library, all rights reserved

Cover design: Anna Gatti

CONTENTS

ACKNOWLEDGEMENTS	vii
A NOTE ON TRANSLATION AND TRANSLITERATION	ix
INTRODUCTION.....	1
1.0. Transmission and Reception of <i>Sefer ha-Pardes</i>	2
2.0. Didacticism: What to Know and How to Feel about It.....	8
3.0. Wisdom Epigrams in Provence	11
4.0. Conclusion.....	17
PARALLEL TEXT	19
REFERENCES	161
INDEX	167

ACKNOWLEDGEMENTS

This book has its origins in a postdoctoral project that I carried out at King's College London, in which I examined a fundamental, yet little-studied example of cultural interaction: the circulation of didactic texts among Jews, Muslims, and Christians in medieval Iberia and its Mediterranean border zones. Among the corpus of works in Arabic, Hebrew, Judaeo-Arabic, and Castilian that I explored, *Sefer ha-Pardes* was one of the Hebrew representatives.

During the various phases of development of this monograph, several people have provided passionate encouragement and invaluable guidance toward its completion, and I owe a substantial debt of gratitude to them: Raymond Scheindlin, Michael Rand, Matti Huss, Alessandro Guetta, Aurora Salvatierra, and Julian Weiss. I would also like to thank Geoffrey Khan, the editor of the Cambridge Semitic Languages and Cultures series, and Alessandra Tosi, Managing Director of Open Book Publishers, for their continuous support and patience, and Aaron Hornkohl for copyediting the monograph.

Lastly, this project would not have been possible without the Early Career Development funds granted by the Small Project Scheme of the Faculty of Arts and Humanities at King's College London, and the support of the research project 'Legado de Sefarad: La producción material e intelectual del judaísmo sefardí bajomedieval, 3a parte', based at the Complutense University of Madrid and funded by the Spanish Ministry of Science and Innovation (PID2019-104219GB-I00). In addition, this research was made possible by the support of the Rothschild Foundation Hana-div Europe.

A NOTE ON TRANSLATION AND TRANSLITERATION

Unless indicated, translations are my own.

For transliteration of Hebrew terms and phrases, I have used the system recommended in the *Jewish Quarterly Review*, with four exceptions: *ṭ* in place of *t* for the letter *ט*, *ṣ* in place of *ts* for the letter *צ*, *q* in place of *k* for the letter *ק*, and *ś* in place of *s* for the letter *שׁ*. Furthermore, both reduced and unreduced vowels are equally represented as *a, e, i, o, u*; quiescent *shewa* is not transliterated; prefixes are separated from words with a hyphen; and final *ן* is transliterated.

For Arabic terms and phrases, I have followed the system of the *International Journal of Middle East Studies*.

INTRODUCTION

Jedaiah ben Abraham Bedersi ‘ha-Penini’ (ca. 1270–ca. 1340), a Provençal Jewish author born in the second half of the thirteenth century, wrote a short treatise containing concise epigrams and short stories on various *musar* topics. That work, whose title is *Sefer ha-Pardes* ‘The Book of the Orchard’, is the focus of this monograph.¹

I first became acquainted with this work while working on my doctoral dissertation on *Mishle he-‘Arav* ‘The Sayings of the Arabs’, another Provençal work on wisdom, through which I explored the Hebrew didactic tradition in Iberia and Provence in the thirteenth century.² Although the author Jedaiah ha-Penini is known by scholars of medieval Hebrew literature in Christian lands, his work *Sefer ha-Pardes* has received very little scholarly attention, in part because this has been the fate of many wisdom works—a genre midway between the religious and the secular and between oral and written cultures—and in part because it has been overshadowed by the author’s other major works, such as *‘Ohev Nashim* ‘The Lover of Women’ and *Behinat ‘Olam* ‘The Examination of the World’. This disregard prompted my unearth-

¹ For more information on this author and his works, see Renan (1893, 359–402), Schirmann and Fleischer (1997, 499–513), and Halkin and Glasner (2007, 100–1).

² For a comprehensive study, a critical edition of the Hebrew manuscripts, and a translation of *Mishle he-‘Arav* into Spanish, see Torollo (2021a).

ing of *Sefer ha-Pardes*, which turns out to be an excellent representative of the medieval genre of didactic and wisdom literature.

The goal of this monograph is to provide the first translation into English and a Hebrew critical edition based on four sixteenth-century witnesses of *Sefer ha-Pardes*: three manuscripts and a printed edition from Constantinople. Before that, I review the work's transmission and reception in different places over time. Then, I explore its structure and content, both religious and secular. Third, I situate the work within the intellectual environment and literary tradition of Provence. And lastly, I open the discussion with possible lines of enquiry for future research and complementary studies.

1.0. Transmission and Reception of *Sefer ha-Pardes*

The work *Sefer ha-Pardes*, probably written at the end of the thirteenth century, enjoyed newfound popularity in the sixteenth century, when three manuscripts of the work were copied. The first witness we have is MS Michael 536 in the Bodleian Library in Oxford.³ It contains the complete work—fols 100~~8~~–108~~8~~—in Italian script and is dated 1518–1520. Other major works that accompany this one in the codex are *Ma'amar Ruah Hen* 'Treatise on the Spirit of Grace', an introduction to Maimonides's *Moreh Nevukhim* 'Guide for the Perplexed', attributed to Jacob Anaṭoli;

³ It belongs to the collection of 860 manuscripts amassed by the German bibliophile Heimann Joseph Michael (1792–1846) and acquired by the library in 1848 (see Richler 2014, 140).

Šeror ha-Kesef ‘The Bundle of Silver’, a comprehensive treatise on logic, by Joseph ibn Kaspi; and some fragments of Abraham bar Ḥiyya’s *Yesod ha-Tevunah u-Migdal ha-ʾEmunah* ‘The Foundation of Understanding and the Tower of Faith’, an early attempt to synthesise Greek and Arabic mathematics.

The second manuscript that contains the work is MS Guenzburg 315 in the Russian State Library in Moscow.⁴ It also contains the complete work—fols 166ᵛ–174ᵛ—in Italian script and is dated 1524. The codex includes around 22 works, not all of which are complete, that belong to different periods, are written in different scripts, and were bound together at a later date, such as *Mozne Šedeq* ‘Scales of Justice’, a Hebrew translation by Abraham ibn Ḥasdai of a work on Sufism attributed to Abū Ḥāmid al-Ghazālī; and an autograph copy of the eighteenth-century work by Khalifa ben Malka, *Kaf Naqi* ‘Clean Hand’, on liturgy, prayers, and *ḥidushim*.

The third manuscript of *Sefer ha-Pardes* is MS 2131 in the Jewish Theological Seminary (JTS) in New York.⁵ The work is

⁴ It belonged to the private library of the Guenzburg family in the nineteenth century. The Guenzburg library had more than 1900 manuscripts that were to be bought by the Jewish Theological Seminary, when the outbreak of the First World War cancelled the arrangement. In 1917, David Guenzburg’s widow sold the collection to a Russian Zionist group, with the intention of sending it to Jerusalem, but the new revolutionary government seized the material and kept it in Moscow (see Richler 2014, 87).

⁵ The American banker Mortimer Schiff donated the manuscript to JTS in the 1920s. I thank Jerry Schwarzbard, Librarian for Special Collections at JTS, for this information.

complete—fols 38–108—in Italian script, and a colophon on fol. 25r says that the copyist is a certain Hiyya Finzi, whose date of birth seems to be 1575.⁶ The codex clusters together fragments from a total of 14 works, including treatises on Kabbalah, such as *Ma'amar 'al Derekh ha-Qabalah* ‘Treatise on the Ways of Qabalah’ and *Sefer ha-Yihud* ‘The Book of Unity’ by Asher ben David; and, curiously enough, a chapter from Judah al-Ḥarizi’s *Sefer Tahkemoni* ‘The Book of Tahkemoni’.⁷

What emerges from this survey is that the work consistently circulated with a group of philosophical, Kabbalistic, and scientific works, all of them written in Provence, or in areas with close cultural ties to Provence, like Catalonia. Italian scribes copied these manuscripts in the sixteenth century, and the codices were still in Italy by the beginning of the seventeenth century. We know this because of the signatures of three censors that are found in the codices: Luigi da Bologna, 1599, in the New York manuscript; Camillo Jagel, 1611, in the Moscow manuscript; and Domenico Carreto, 1616, in the Oxford manuscript.⁸

⁶ See the JTS library catalogue at https://primo-tc-na01.hosted.exlibrisgroup.com/permalink/f/1jhdiph/JTS_ALEPH000071102 [accessed 21 March 2022].

⁷ It is the chapter titled *Maḥberet ha-Meshalim*, in which the protagonist—Hever ha-Qeni—tests his 50 students by asking each of them to recite an epigram; see ch. 44 in Yahalom and Katsumata’s edition (2010, 301–9).

⁸ Beginning in the second half of the sixteenth century, the Counter-Reformation promoted the censorship and expurgation of Hebrew manuscripts and books to control the dissemination of Jewish knowledge

Apart from the manuscript tradition, the work *Sefer ha-Pardes* survives in an edition printed in Constantinople. This edition lacks a colophon, so the name of the printer and the exact date of publication are unknown. According to scholars of sixteenth-century Hebrew printed works, it must have been produced between 1514 and 1520, precisely when the work was enjoying popularity in Italy (Yaari 1967, 82). Several printers have been identified working in Constantinople around the suggested time of publication, such as the famous printing house of the Naḥmias family with Samuel Naḥmias, or Astruc ben Jacob De-Tolon, Samuel Riqamin, and Mosheh ben Samuel Fisilini, but since there is no colophon, it is difficult to determine who printed it.

In any case, when *Sefer ha-Pardes* reached the capital of the Ottoman Empire, it was at a time when several prominent figures of the Sephardic tradition were also being published there: Maimonides, Naḥmanides, and Jacob ben Asher. We can hypothesise that one of the many Jews expelled from the Iberian Peninsula brought the work to Constantinople, after Sultan Bayazid II offered refuge to the Jews. It might also be argued that one of the printers on their way to Constantinople, maybe even one of the members of the Naḥmias family, became acquainted with the newfound popularity of the work during their alleged stop in Italy—or possibly on another trip there—and decided to print it. It is also possible that someone else in the city commissioned the

at odds with Catholic principles. The scholarly research on this phenomenon is vast; for an overview, see Hacker and Shear (2011).

work's printing: if that is the case, the questions of who might have done it and why remain unanswered.

What is certain is that some centuries later, Leopold Dukes gave the work more attention. In 1853, he reproduced and annotated the last section of ch. 4—on eloquent language and poetry—in an anthology of medieval poems and writings about poetry (Dukes 1853, 21–23). A bit later, he himself copied the rest of the sections of this chapter in the Hebrew journal *Ha-Levanon*. This journal was published in Jerusalem, Paris, Mainz, and London between 1863 and 1886, and the sections of *Sefer ha-Pardes* appeared in non-consecutive issues from the year 1868, in the literary supplement of the journal called *Kevod ha-Levanon* “The Honour of *Ha-Levanon*’.⁹ The journal’s motto was “to publish, inform and set out everything a Jew should know to be a Jew and a member of human society,” and it is not surprising that in a nineteenth-century Ashkenazi context, in the midst of a movement to promote Jewish national sentiment and encourage the progressive use of the Hebrew language, the editors of a journal whose goal was to disseminate news about Jewish international affairs decided to include fragments of literary works written in Sepharad.¹⁰

⁹ See issues 24, 30, 32, 39, and 42 of the year 1868. The journal is available via the website of the National Library of Israel in collaboration with the Tel-Aviv University at <https://www.nli.org.il/he/news-papers/hlb> [accessed 21 March 2022]. For more information on this journal, see Gilboa (1986, 186–95).

¹⁰ On the relationship between the *Wissenschaft des Judentums* movement and the medieval Jewish culture of Sepharad, see the classical

Furthermore, at the end of the nineteenth century, around the time of the *Ha-Levanon* publication, we find the work *Sefer ha-Pardes* in the third volume of the collection *’Ošar ha-Sifrut*, reproduced by Joseph Luzzatto and published in Krakow in 1889–1890.¹¹ This publication includes two appendices that provide discussions on different aspects of the work. The first appendix deals with the year of printing of the Constantinople edition—1515, 1516, 1517?—and refers to studies on the work by nineteenth-century scholars, such as Amadeus Peyron, Leopold Dukes, Moritz Steinschneider, and Isaac Ben Jacob, highlighting again the Ashkenazi interest in medieval Sephardic works. The second appendix focuses on the journal *Ha-Levanon* and on the differences in the order of chapters and some of the content in comparison with the version in *’Ošar ha-Sifrut*.

These differences bring me to the analysis of the two families of witnesses that transmit the work *Sefer ha-Pardes*. Even though they might have been produced just a few years apart, the three manuscripts copied in Italy in the sixteenth century contain a different distribution of chapters than that found in the Constantinople printed edition. The manuscript tradition offers a prologue and four chapters, with the fourth divided into seven sections. The *Ha-Levanon* publication, though partial, follows the division of ch. 4 into sections. On the other hand, the version in *’Ošar ha-Sifrut* follows the Constantinople printed edition, which has a prologue and eight chapters: an entire chapter—the second

study by Schorsch (1989), and more recent publications by Skolnik (2014) and Efron (2016).

¹¹ Graber (1889–1990, III:1–18 of section *’orot me-’ofel*).

one—and some sections of ch. 4 from the manuscript tradition are absent, whereas other sections of ch. 4 are treated as independent chapters.¹²

Despite these differences, the question remains: what is this Provençal *Sefer ha-Pardes* that aroused so much interest among sixteenth-century Italian Jews, Sephardic Jews in Constantinople, as well as among the nineteenth-century Ashkenazi intelligentsia?

2.0. Didacticism: What to Know and How to Feel about It

Sefer ha-Pardes is a surprisingly short and apparently simple treatise consisting of a compilation of epigrams, analogies, and wisdom sayings, each preceded by the phrase וַאֲמַר *we-ʾamar* ‘and he said’, which serves both to introduce and to separate the items. From the information in the prologue, we may infer that the work was written when Jedaiah ha-Penini was quite young, and the concluding paragraph of the work suggests that the author was 17 years old, making the probable date of composition around 1290.

In what is a common *topos* in the introductions to wisdom works in Iberia and Provence, a friend asks the author to undertake the project. Jedaiah acknowledges that it is a difficult commission, since this friend wants a brief work on ethics, and says that he will try to offer new content, without copying what he

¹² On the distribution and content of chapters in the two families of textual witnesses, see the next section.

has read in ancient books. He then explains the method for writing the work: that the language be beautiful, so the epigrams will be enjoyable; that the sayings be short and concise, so they will be easy to memorise; and that the content be clear, so it will be comprehensible for those who listen to it. He goes on to explain why he has given the compilation the title *Sefer ha-Pardes*: a פֶּרְדֵּס *pardes* is an orchard in which one simply takes a walk and does not benefit from planting anything there, since it is considered smaller than a proper garden, a גַּן *gan*. So, through his composition, he wants to demonstrate that even a small orchard—i.e., his short book—can enclose wonderful trees, i.e., great knowledge.

The book is divided into four chapters. In ch. 1, ‘On the worship of God and piety’, Jedaiah focuses on the importance of faith and ethical principles, the necessity of seeking the company of wise men, and the virtues of pious people in contrast with the vices of fools. Ch. 2, ‘On friends and enemies’, offers advice on friendship, keeping secrets, trust, treason, and betrayal; and on the despicable acts of false friends and how to identify and avoid them. Ch. 3, ‘On isolation from this world and the mention of the *meshalim* about its hostility’, is longer than the others because it includes *meshalim* or *exempla* that present ethical lessons in a simple narrative, usually through analogies. These short stories deal with the vanity of this world, the benefits of avoiding any contact with worldly vices, and fate and destiny. Ch. 4, whose content is more secular in contrast to the previous chapters’ intimate and religious tone, is called ‘On the study and the division of the sciences that a man will need after piety and the

worship of God'. Its content is divided into seven sections: on the value of wisdom and the order of study; on the science of medicine; on judging; on the technique of logic; on sophism; on the remaining sciences; and on eloquent language and poetry.¹³

Contrasting with this structure of the work, the second family of witnesses of *Sefer ha-Pardes*—the printed edition in Constantinople and the *ʿOṣar ha-Sifrut* publication—presents a slightly different distribution: they do not include either ch. 2, on friends and enemies, or the section on medicine from ch. 4. Instead, they offer the prologue and eight chapters: on distancing oneself from this world; on worshipping God; on the study and the division of sciences; on judging and the behaviour of judges; on logic; on sophism; on astronomy; and on poetry. Therefore, and since we do not find that distribution of the content in any of the surviving manuscripts, we can infer that there was a conscious editorial intent on the part of the printers of the Constantinople edition to select and restructure the transmitted text.

However, and despite the arrangement and content of the two families of witnesses, it is worth mentioning that one cannot really learn anything practical from the work. The friend Jedaiah mentions in the prologue wants a short work on ethics, and that is what he writes. As can be noted in the edition and translation

¹³ This last section, since it deals with the status of poets in society and the role of poetry in spreading ideas and strengthening faith, has received recent scholarly attention. See, for example, Schirmann and Fleischer (1997, 502–4), or Tobi (2012, 224–25). Furthermore, a reproduction of the section can be found in Vizan (2016, 123–25).

included in this publication, the epigrams are sentences on different topics, but they do not have any practical content: one does not learn how to worship God by reading the chapter on the service of God; one does not learn how to practice medicine by reading the section on medicine; and one cannot become a good poet by reading the section on poetry. And that is what makes *Sefer ha-Pardes* unique: a compendium of common sayings that sometimes express contradictory viewpoints and feelings on a variety of religious topics, secular sciences, and their practitioners. In this sense, Jedaiah offers a pragmatic compilation of epigrams and stories that stresses the contingency of wisdom as well as its absolute value.

3.0. Wisdom Epigrams in Provence

The kinds of sayings we find in *Sefer ha-Pardes* are familiar to scholars of this genre. The work belongs to a Provençal tradition of compilations of short wisdom units—aphorisms, proverbs, epigrams—in Hebrew, in either prose or verse. For example, we have *Mivḥar ha-Peninim* ‘A Selection of Pearls’, translated by Judah ibn Tibbon from the original Arabic *Mukhtār al-Jawāhīr*, a non-extant work that is attributed to Shelomoh ibn Gabirol. It is a collection of 652 prose clauses on wisdom, friendship, and distancing oneself from this world and the love for the world to come. Joseph Qimḥi’s work *Sheqel ha-Qodesh* ‘The Holy Sheqel’, in metre and rhyme, is drawn mostly—about 80 percent—from the content of *Mivḥar ha-Peninim*. A third work in this tradition is Yiṣḥaq ha-Qaṭan’s *Mishle he-‘Arav* ‘The Sayings of the Arabs’, a work divided into 50 chapters with prose sections—both

rhymed and unrhymed—as well as poems in the Andalusī style and numerous clusters of biblical verses. In addition, we have the *Musare ha-Filosofim* ‘The Ethics of the Philosophers’, attributed to Judah al-Ḥarizi, probably written when he was visiting Provence. He translated it from the ninth-century Arabic version *Kitāb Adab al-Falāsifa*, composed in Baghdad by Ḥunayn ibn Ishāq, and there is also a thirteenth-century Castilian translation, *El Libro de los Buenos Proverbios* [The Book of Good Proverbs]. This work is a compilation of aphorisms on different topics attributed to Greek sages, where wisdom and its transmission are the focus. This same Judah al-Ḥarizi wrote a collection of 50 Hebrew *maqāmāt*, called *Sefer Taḥkemoni*, and one of them—*Maḥberet ha-Meshalim*—consists of a compilation of 50 epigrams.¹⁴

It would not be bizarre if Jedaiah ha-Penini attempted to summarise in his *Sefer ha-Pardes* Andalusī popular knowledge on different topics, religious and secular alike, in order to preserve it and transmit it at a time and place—the end of the thirteenth century in Provence—when that knowledge was in danger of being lost.¹⁵ And Provence is indeed a very interesting case study

¹⁴ This chapter appears bound with *Sefer ha-Pardes* in the JTS manuscript; see above, n. 7.

¹⁵ For an analysis of the early fourteenth-century construction of local Jewish identity in Provence marked primarily by the Andalusian Jewish tradition, see Ben-Shalom (2017b). In particular, this scholar focuses on Jedaiah ha-Penini’s *Igeret ha-Hitnaṣlut*, which he wrote in favour of rationalist philosophy. As part of his argument, Jedaiah offers an overview of the cultural history of Provençal Jewry, and highlights the importance of Iberian thought and scholars in that history.

of the impact of the Andalusí intellectual tradition on a non-Arabised Jewish community.¹⁶ Until the mid-twelfth century, Jewish culture in Provence was characterised by the existence of communities devoted to the study of Torah, Talmud, and midrash that were known for their rabbinical exegesis. Provençal Jewry, unlike its Andalusí or northern Iberian counterparts, had not been exposed to the secular tradition and the rationalist philosophical approach that had developed in societies in contact with Arabic thought. However, some decades later, it had become a hub for the study of philosophy and other non-traditional disciplines, as a result of dynamic cultural interaction in the religious and secular spheres between this area and Iberia (Twersky 1968, 190–1).¹⁷

One factor that might explain this transformation is the arrival in Provence of a group of Jewish intellectuals from al-Andalus fleeing Almohad intolerance towards religious minorities. Among these newcomers, two families played a fundamental role in transforming Provençal Jewry.¹⁸ The Tibbon family, with

¹⁶ See, for example, Pearce (2017), where she explores the prestige of the Arabic language and the Andalusí Judaeo-Arabic tradition in Provence through a comprehensive analysis of Judah ibn Tibbon's ethical will to his son.

¹⁷ Freudenthal (2009) calls this phenomenon 'transfert culturel'; and Ben-Shalom (2017a) speaks of a 'cultural renaissance' based on the phenomenon of translations from Arabic into Hebrew that took place in Provence.

¹⁸ More information in Zinberg (1959), Iancu-Agou (1994), and Ben-Shalom (2009).

Judah ibn Tibbon (ca. 1120–1190) and his son Samuel ibn Tibbon (ca. 1165–1232), settled in Lunel and were active in the translation of works from Arabic into Hebrew.¹⁹ The Qimḥi family, with Joseph Qimḥi (ca. 1105–1170) and his two sons Moses and David (ca. 1160–ca. 1235), settled in Narbonne and became famous for their grammatical, linguistic, and exegetical works.²⁰

The arrival of these Andalusī intellectuals provided a model to local authors and brought about the development of innovative approaches, making Provence a centre of thought, science, and philosophy during the thirteenth and fourteenth centuries, with such authors as Anaṭoli ben Joseph, Yiṣḥaq ha-Sheniri, Yehosef ha-ʿEzovi, Abraham ha-Bedersi, Qalonimus ben Qalonimus, and Jedaiah ha-Penini, Abraham ha-Bedersi’s son. Among Jedaiah’s other works are a prayer with one thousand words that begin with the letter *mem*, titled *Baqashat ha-Memim* ‘Poem of the *Mems*’; *ʿOhev Nashim*, a response to the misogynistic work *Minḥat Yehudah Ṣoneʿ ha-Nashim* by Judah ibn Shabbetai,

¹⁹ Judah ibn Tibbon translated multiple philosophical works, such as Saʿadiah Gaʿon’s *Sefer ha-ʿEmunot we-ha-Deʿot*, Ibn Gabirol’s *Sefer Tiqun Midot ha-Nefesh*, and Baḥya ibn Paquda’s *Sefer Ḥovot ha-Levavot*; wisdom literature, such as Ibn Gabirol’s *Mivḥar ha-Peninim*; polemics, such as Judah ha-Levi’s *Sefer ha-Kuzari*; and other grammatical works. Samuel ibn Tibbon was the Hebrew translator of Maimonides’s *Moreh Nevukhim*.

²⁰ By Joseph Qimḥi, grammatical works such as *Sefer ha-Galui* and *Sefer ha-Zikaron*; biblical commentaries; a polemical work against Christians, *Sefer ha-Berit*; *piyyuṭim*; another translation of Ibn Paquda’s *Sefer Ḥovot ha-Levavot* and a work in poetry, *Sheqel ha-Qodesh*. David Qimḥi, RaDaK, is known for his *Mikhlol* in two parts: a grammar of biblical Hebrew and a dictionary, *Sefer ha-Shorashim*.

in which he celebrates women and their virtues; and his more influential *Beḥinat 'Olam*, a philosophical and ethical work written after the expulsion of Jews from France in 1306.

If we are to believe Jedaiah's statements, *Sefer ha-Pardes* must have been one of his first compositions, if not the first one. The significance of this fact is twofold. First, Jedaiah shows awareness of the Provençal compilations of wisdom material and writes a work that has precedents in the same genre. The authors of these compilations have clear-cut connections with the Andalusī tradition: Judah ibn Tibbon, Joseph Qimḥi, Yiṣḥaq ha-Qaṭan (the unknown author of *Mishle he-'Arav*, who says he is translating from Arabic), and Judah al-Ḥarizi. In fact, Jedaiah says in the prologue that he will not reproduce what he has read in ancient books, by which he might mean Arabic books on wisdom in Hebrew translations, books that would have easily been at his disposal.²¹ Secondly, writing his first work on Andalusī wisdom material would have been a prestigious endeavour to prove and

²¹ Even though Jedaiah claims to have written the book using new sayings, it seems improbable that he does not base himself on the collections of epigrams that circulated widely in Provence. In fact, the concepts of originality, imitation, and plagiarism were understood differently in medieval Arabic and Hebrew literatures: reusing content in a different way and translating or adapting works from other languages were considered new projects. On this, see, for example, Von Grunbaum (1944) and Schippers (1994). However, and despite its interest, the use Jedaiah makes of his sources goes beyond the scope of the present monograph, whose goal is to offer an English translation of the work, a Hebrew edition of four sixteenth-century witnesses, and a brief contextualising study.

legitimise his worth as a writer and to link himself to the seemingly distant, but still highly respected, Judaeo-Arabic intellectual tradition.

In addition, despite Jedaiah's superficial explanation of the meanings of the terms *pardes* and *gan* to justify the title, he might be connecting his work with that Judaeo-Arabic tradition by the mere emphasis on the term *pardes* in the title and the symbolic imagery of a garden. In fact, as scholars of the Jewish Andalusī tradition have noted, the enclosed garden, or *hortus conclusus*, became a symbol of Andalusī culture.²² This symbol was used contemporaneously with that culture, but also in later nostalgic recollections.²³ Furthermore, the term *pardes* might relate to Arabic secular learning and science in al-Andalus, in contrast to the term *gan*, which may have more religious and otherworldly connotations. This dichotomy was used for the first time by Dunash ben Lavraṭ, who introduced Arabic prosody—quantitative metre—into Hebrew in tenth-century al-Andalus. He wrote: “Let your paradise [*gan* ‘*eden*] be the Holy books, your orchard [*pardes*] the books of the Arabs.”²⁴ This might explain why Jedaiah ha-Penini accommodated secular content in his work

²² See, for example, Scheindlin (1986, 4), Brann (1991, 8), or Decter (2007, 24–25).

²³ Decter (2007, 24) says that “the garden remained a persistent symbol of the cosmopolitan culture that poets recognized as their own”.

²⁴ The Hebrew verse reads: *ve-gan ‘ednakh yehu sifre qedoshim / u-fardeskha yehu sifre ‘aravim*; see Allony (1945–1946, 93). See also Brann (2000, 446), Cole (2007, 9), and Pearce (2017, 107–8). Pearce (2017, 109) also analyses the trope of the garden as a library connected to the cultural production of al-Andalus.

and used the term *pardes* in the title of the whole compilation. Since Jedaiah's explanation on the difference between *gan* and *pardes* is quite strange, could he be using a rhetorical device for evoking and revisiting al-Andalus?

Even if this is the case, however, this association of the word *pardes* with Andalusī secular knowledge would have been lost in Italy in the sixteenth century, when the three manuscripts that preserve the work were produced. Many of the works that are copied or bound with this one in the codices are halakhic and Kabbalistic in nature. This can be explained by the fact that *pardes* is also one of the terms used in the Jewish tradition to refer to mystical material.²⁵ Furthermore, Rashi (1040–1105) wrote a halakhic work with the title *Sefer ha-Pardes* that enjoyed great popularity. These two facts would have prompted a learned reader in the sixteenth century to associate a work with such a title with either *halakhah* or Kabbalah, but not with *musar*, and less even with the Andalusī tradition.

4.0. Conclusion

Jedaiah might have been aware of the precarious situation of Andalusī knowledge in Provence and may have created his compilation *Sefer ha-Pardes* in order to preserve it. He took on the role of the preserver and transmitter of the Andalusī tradition,

²⁵ The origin of the use of the term *pardes* in relation to mysticism is to be found in the Babylonian Talmud, *Hagigah* 14b, in the story *'arba'ah nikhnesu be-fardes* [Four entered the orchard] that tells that four sages entered the esoteric knowledge of the Torah and only one of them—Rabbi Akiva—emerged unharmed.

just as Judah ibn Tibbon had done 150 years before him, in an attempt to save it from oblivion.

And this role may not have been foreign to him: in fact, he was writing at a time when other Occitan authors, conscious of the passing of the golden age of troubadour lyrics in Provence, began to produce compilations of poetic treatises to preserve the legacy of the troubadours from the twelfth and thirteenth centuries and disseminate it throughout the Mediterranean, particularly in Catalonia and Sicily (Marshall 1972, xcvi–xcviii). It would not be surprising if Jedaiah ha-Penini knew of these Occitan treatises, since one of those thirteenth-century poets, Raimon Vidal de Besalú, wrote in his work *Razós de Trobar* ‘Guidelines for Troubadour Composition’ that the Occitan lyric verse was popular among all peoples, including Jews and Muslims (Marshall 1972, 2–3).

In any case, and even though there is an established tradition of Hebrew compilations of wisdom epigrams in Provence with links to the Andalusi lore, *Sefer ha-Pardes* illustrates the need to situate Hebrew writing in a non-Hebrew cultural context rather than considering it in isolation.

PARALLEL TEXT

English Translation and Hebrew Critical Edition

The Hebrew critical edition is based on the following four sixteenth-century witnesses of the work:

- א - MS Michael 536, Bodleian Library, Oxford.
- ב - MS Guenzburg 315, Russian State Library, Moscow.
- ג - MS 2131, Jewish Theological Seminary, New York.
- ד - Printed edition, Constantinople.

Rules followed in the edition:

- The version in א is used as the base manuscript. It is complemented by content that appears only in other witnesses. The folios of manuscript א are given in square brackets throughout the text.
- The upper critical apparatus identifies key biblical quotations. The lower critical apparatus points out textual discrepancies between the witnesses, but differences in the arrangement of the epigrams, as happens in a few cases in ג and ד, are not noted.
- Abbreviated words, usually plural forms, are given in full. In cases where there is further interpolation, the interpolated text is added in square brackets. When the interpolation comes from another witness, the source is given in the apparatus preceded by מ' (= מופיע ב 'appears in').

- Minimal punctuation—comma, full stop, colon, semicolon, question, exclamation marks, and quotation marks—is used, following Modern Hebrew conventions.
- Orthographical variants due to *plene*/defective spelling are not noted: the edition offers the spelling of the base manuscript א. Vocalisation of the text respects the version in א, which in a few instances poses a clash between the rules of vocalisation and the spelling of the base manuscript.
- Most epigrams and *meshalim* are introduced by the expression ויאמר: the different realisations of this introductory phrase—אמר, ואמרו, ואמרו, אמר עוד, ואמר עוד—are not noted.
- Additions of words/phrases are noted in the apparatus; omissions of words/phrases are also noted in the apparatus preceded by ה' (= חסר ב 'missing in').
- In several occasions, the reading of a witness different from the base manuscript is preferable and included in the edition in square brackets, and the source and other realisations are given in the apparatus.

Regarding the English translation—it includes footnotes that give additional information on sources, biblical characters and passages, and secondary bibliography. Furthermore, a few footnotes offer brief discussions on editorial problems and decisions.

THE BOOK OF THE ORCHARD

Jedaiah ha-Penini said: It happened in the days of youth, when my friends and I were having a good time reciting sayings on moral attributes and praising the science of *musar*, that one of my close and beloved friends urged me to compose for him a short treatise on moral themes: something that would suffice any human being in order to behave properly with his fellow men and with himself.¹ He forced me to undertake his request, so I wrote him a treatise that I titled ‘The Book of the Orchard’, and here I begin it.

My friend, you requested from me a [written] memorial of universal principles on human moral attributes regarding the suitable way for a man to put them into practice in dealings with himself, his time, and his neighbours, and you asked me to make this memorial pleasant and general. But though your wish compelled me, I realised that if I quoted everything [said by] the ancients in the myriad books that they have composed, I would not only fail to help you, but would certainly harm you, for their books and their style are worthier of you than my own

¹ The Hebrew genre of *musar* deals with ethical and moral traits and behaviour. However, in many medieval Jewish writings, *musar* is a loan-translation of the Arabic concept of *adab*—i.e., general knowledge on different topics that every educated man should have. In fact, medieval Jewish authors sometimes seem to play with both connotations of *musar* in their writings. See, for example, Septimus (1982, 17), Tanenbaum (2003, 304–5, 317), and Torollo (2021b, 43–45).

[100] סֵפֶר הַפְּרָדִס

אָמַר יְדַעִיָּה הַפְּנִינִי: בְּהִיּוֹתֵנוּ בִּימֵי הַנְּעוּרִים עִם קִצַּת הַחֲבָרִים
 מִתְעַלְסִים בְּסִפּוֹר מְאָמְרִים כּוֹלְלִים בְּמִדּוֹת וּמִשְׁבָּחִים חֲכָמַת
 הַמוֹסֵר, פָּצַר בִּי אֶחָד מֵרֵעֵי מְאוּהָבֵי וּמִיּוֹדְעֵי לְחֶבֶר לֹא מֵאָמַר
 5 קָצַר בְּעֵנְיַי הַמִּדּוֹת, מֵה שֵׁי־סָפִיק בּוֹ לְאָדָם מֵעֵנְיַי הַנְּהַגְתּוֹ כּוֹלֵם
 עִם זוֹלָתוֹ וְעִם עֲצָמוֹ, וַיֵּאלֶצְנִי לְהַפִּיק מִשְׁאֵלוֹ, וְכִתְבֹתִי לֹא מֵאָמַר
 קָרָאתִיו סֵפֶר הַפְּרָדִס, וְזֶה תְּחִלַּת [ו].

בְּקִשְׁתָּ אָחִינוּ מֵאֲתָנוּ זְכוֹרֹן הַנְּהִיגָה כְּלָלִית בְּמִדּוֹת
 הָאֲנוּשִׁיּוֹת בְּדַרְכִּים אֲשֶׁר יָאוֹת שְׁמוֹשָׁם לְעֶסֶק הָאֲנוּשׁ עִם נַפְשׁוֹ
 10 וְעִם זְמָנוֹ וְעִם שְׁכֻנּוֹ, וְשִׂאלַת שְׁאֵנַעִים הַדְּבוּר בְּזְכוֹרֹן הַזֶּה
 וְשִׂאֲשִׁימָהוּ כּוֹלֵל. וְאֲנִי כְּאֲשֶׁר אֶלְצְנִי חִפְצָךְ רָאִיתִי שְׂאֵם אֶזְכּוֹר
 מֵה שְׂרָאִיתִי לְקַדְמוֹנִים בְּרוֹב סִפְרֵיהֶם הַמְּחוּבָּרִים לֹא דִי שְׁלֵא
 הֵייתִי מוֹעִילָךְ אֲבָל הֵייתִי מְזִיקָךְ בְּלִי סֶפֶק כִּי סִפְרֵיהֶם וּלְשׁוֹנוֹתָם
 יוֹתֵר רְאוּיִים אֵלַי [ד] מִסִּפְרֵי וּלְשׁוֹנֵי, וְאִי אֶפְשֶׁר מִבְּלִי הַחֲטָאָת
 15 כּוֹנֵה מֵהֶם בְּהַעֲתָקָת דְּבָרֵיהֶם. אִם כֵּן מִצָּאתִי נַפְשִׁי מְחוּיָבֵת

1 סֵפֶר הַפְּרָדִס] סֵפֶר הַפְּרָדִס חֲבָרוּ הַחֲכָם הַפִּילוֹסוֹף רַבִּי יְדַעִיָּה הַפְּנִינִי ע"ה בֶּן הַחֲכָם הַשְּׁלֵם
 הַמְּשׁוֹרֵר ר' אֲבָרָהָם זצ"ל ג, סֵפֶר הַפְּרָדִס בְּמִלִּיצַת הַשִּׁיר וְהַמוֹסֵר וְהַנְּהִיגָה הַטּוֹבָה וְהַיִּשְׁרָה
 הַנּוֹכּוֹנָה לַהֲר"ר ר' יְדַעִיָּה הַבְּדַרְשִׁי ז"ל ק 2 אָמַר... הַפְּנִינִי] ח' נֶק 3 בְּסִפּוֹר מְאָמְרִים] בְּסִפּוֹרֵי
 הַמְּאָמְרִים ק 4 מֵרֵעֵי... וּמִיּוֹדְעֵי] מִדְּעִי וּמְאוּהָבֵי נֶק 5 בּוֹ] לוֹ ג | מֵעֵנְיַי] בְּעֵנְיַי נֶק
 7 תְּחִלַּתוֹ] מ' נֶק, תְּחִלַּת אִמ 9 יָאוֹת] אוֹת ק | הָאֲנוּשׁ] הַאֲנוּשִׁי ק 10 וְעִם זְמָנוֹ] ח' ק
 וְשִׂאלַת... כּוֹלֵל] ח' ג 12 הַמְּחוּבָּרִים... 13 אֲבָל] ח' ג 14 אֵלַי] מ' ק, אֵלֵי א, אֵלֵי מִנ
 מִבְּלִי] מִבְּלִי ג | הַחֲטָאָת... 15 דְּבָרֵיהֶם] חֲטָא כּוֹנֵת דְּבָרֵיהֶם ק

book and style; and in transmitting² their words it is impossible not to [sometimes] miss their intention. Despite this, I found my soul committed to undertake your request due to your eminence, but it is impossible to do this without providing new ideas and opinions that are not found among the ancients, and this is something that is very hard to produce. These things cannot be produced and perfected unless three conditions [are met]:

The first condition: the elegance of the language that will be used in expressing the content.³ The need underlying this condition is that the moral content must be sweet and enjoyable, so people continue learning it excellently and diligently.

The second condition: universality and conciseness of language on the most desired characteristics of [proper] behaviour. This condition is necessary because it will facilitate the preservation of sayings and expedite their memorisation, until people's mouths are familiar with them and harvest them for the great value that they contain.

The third condition: that the author of *musar* ought to be clear in his formulations while keeping them general, so the content is understood by listeners through a willing understanding without the need for extreme seclusion or discussion among

² It may also mean 'translating'.

³ The expression *ṣaḥut ha-lashon* or *ṣaḥut ha-milot* 'elegance of language' is a Hebrew translation of the attributes Arabs ascribed to the Arabic language in the Qur'ān, which became a model for imitation, *faṣāḥa* and *balāgha* 'eloquence and stylistic beauty'. See, for example, Tobi (2004, 418) and Brann (2012, 445).

לְהַפִּיק מִשְׂאֵלָךְ מִצַּד כְּבוֹדְךָ, וְאִי אֶפְשֶׁר לָהּ מִבְּלִתִּי הַמִּצְאָת
 עֲנִינִים וְדַעוֹת מְחוֹדָשִׁים לֹא יִמְצְאוּ לְקוֹדְמִים, וְיִהְיֶה זֶה מִמָּה
 שֶׁתִּקְשֶׁה הַמִּצְאָתוֹ. הָעֲנִינִים הָאֵלֶּה לֹא יִמְצְאוּ וְיִשְׁלְמוּ כִּי אִם
 בְּשִׁלְשָׁה תִּנְאִים:

20 הַתְּנָאִי הָרֵאשׁוֹן: צַחוֹת הַמְּלוֹת אֲשֶׁר יְדוּבַר בָּהֶם בְּמוֹבָא מִן
 הַפְּנוּת. וְהַצּוּרָךְ לַתְּנָאִי זֶה שִׁיעֲרְבוּ הָעֲנִינִים הַמְּכוּוֹנִים בְּמוֹסָר
 וְיִמְתְּקוּ, וְיִהְיֶה הַמִּשְׁךְ הָאֲנָשִׁים לְהַתְּלַמְּדוֹתָם יוֹתֵר עָצוּם וְיוֹתֵר
 מִתְּמִיד.

25 הַתְּנָאִי הַשֵּׁנִי: כָּלְלוֹת הַמְּלוֹת וְהַקְּפַת יְחִידוֹת מַה עַל
 מְבוֹקֵשׁ גְּדוֹל מְאוּפְנֵי הַהֲנַהֲגָה. וְהַצּוּרָךְ אֵל זֶה הַתְּנָאִי שֶׁתִּקַּל
 שְׁמִירַת הַמְּאָמְרִים וְיַעֲמוֹד הַזְּכוּרֹן בְּמַהֲרָה עַד שִׁיּוּרְגְלוֹ בְּשִׁפְת
 הָאֲנָשִׁים לְקַצּוֹרֵם עִם הֵיזוֹת הַתּוֹעֵלַת הַכְּלוּלָה בָּהֶם גְּדוּלָה.

הַתְּנָאִי הַשְּׁלִישִׁי: שִׁיְהִי הַמְּחַבֵּר בְּמוֹסָר יְכוּיִן בְּמִאֲמָרָיו עִם
 כָּלְלוֹתָם, שִׁיְהִיו עֲנִינִים מוֹבָנִים לְשׁוֹמְעִים בְּהַשְּׁקָפָה שׁוּה מְבִלִּי

16 [לה] לנו ג | מבִּלְתִּי] מְבִלִּי ק 17 [לְקוֹדְמִים] לְקוֹדְמוֹנִים ג | מִמָּה] מַה ק 18 הָעֲנִינִים
 הָאֵלֶּה] כִּי הָעֲנִינִים הָאֵלֶּה ג, כִּי הָעֲנִינִים ק | יִמְצְאוּ וְיִשְׁלְמוּ] יִשְׁלְמוּ נָק 20 בְּמוֹבָא] בְּכוּנָה ג,
 בְּמוֹבֵן ק 21 הָעֲנִינִים] הַתְּנָאִים ק 22 הָאֲנָשִׁים] ח' ק 24 כָּלְלוֹת] כּוֹלְלוֹת נָק | וְהַקְּפַת]
 וְהַקְּשַׁת ק | מַה] מַה ג, בַּהֶם ק 25 הַתְּנָאִי] ח' ק 26 וְיַעֲמוֹד] וְיַעֲמֵד עֲלֵיהֶם נָק
 27 [לְקַצּוֹרֵם] לְקַצּוֹר ק 28 בְּמִאֲמָרָיו] בְּמִאֲמָרוֹ ג 29 עֲנִינִים] ח' ק

people, lest they get it wrong.⁴ The need underlying this condition is that [in this way] people will adopt the proper behaviour, increasing their learning through the sayings, and [avoiding] the harm of incorrect understanding.

As long as [these conditions] are met, the difficulty in providing this content will be overcome.

Therefore, after your pleas implored and pressed me to work diligently in the execution of your request, I composed for you a few things and named the compilation ‘The Book of the Orchard’. The reason for such a title is that an orchard is smaller than a garden, and its owner uses it just for taking a walk, without profiting from it or its seedlings.

Thereby, I planted in this orchard good trees and precious scents, to waken *my friends*⁵ standing in Bethel.⁶ *A royal decree came forth from me,*⁷ inasmuch as the days urged me *and the nights admonished me;*⁸ *it reached my mouth and I*

⁴ Literally: and their confusion in their understanding.

⁵ 2 Sam. 20.19.

⁶ Bethel is one of the most common toponyms in the Hebrew Bible. It is the site of the famous dream of Jacob in Gen. 28, where he dreams of a ladder connecting heaven and earth and where God, at the top of the ladder, promises him the land of Canaan. The author is, in a sense, asking for the protection of God, as in Gen. 28.15, where God promises Jacob protection.

⁷ Est. 1.19.

⁸ Ps. 16.7. Here, the author seems to be advancing one of the dichotomies of the book, and of ethical literature in general: this world versus the world to come. In this sense, the days that wake him up are the worldly pleasures that he admonishes against in ch. 3, while nights

30 שִׁיִצְטָרֵךְ לְזֶה הַתְּבוּדָדוֹת מוּפְלָא [וְזוֹכוֹת] הָאֲנָשִׁים וּבִלְבוּלָם
 בְּהִבְנָתָם. וְהַצֹּרֵךְ אֶל זֶה הַתְּנַאי מְבוֹאֵר בְּעִבּוּר שִׁיּוֹקְבִלוּ
 הַהִנְהָגוֹת וְתִרְבָּה הַתְּלַמְדוֹת מֵהָאֲנָשִׁים בָּהֶם וּבִלְבוּלָם מְבוֹאֵר
 הַהִזָּק בְּהִבְנָתָם.

וּכְאֲשֶׁר הָיָה הָעֲנִין, כֵּן קָשִׁי הַמְצָאת הָעֲנִינִים הָאֵלֶּה
 כַּמְבוֹאֵר. 35

אֲמַנָּם אַחֲרֵי הַפְּצִירוֹנִי תַחֲנוּנֵיךְ וְלַחְצָתְנִי לְשִׁקּוּד בְּהַמְצִיא
 שְׂאֵלְתְּךָ, וְחִבְרַתִּי לְךָ מְעַט דְּבָרִים, קְרֵאתִי שֵׁם כָּלְלוֹתָם סִפְרֵי
 הַפְּרִדָּס. וְסִבַּת הַקְּרָאוֹ בַּתּוֹאֵר הַזֶּה כִּי הַפְּרִדָּס קָטוֹן מֵהַכִּיל
 לְעוֹלָם מִן הַגֵּן, וְיִטְעָהוּ בְּעֵלְיוֹ לְטִיּוֹל לְבַד, לֹא לְהַרְוִיחַ מִמֶּנּוּ
 וּמִנְטָעָיו. 40

וְכֵן נִטְעַתִּי הַפְּרִדָּס הַזֶּה מִן הָאֵילָנוֹת הַטּוֹבִים וְהַבְּשָׂמִים
 הַיְקָרִים, וְלְעוֹרֵר כָּל שְׁלוֹמֵי אָמוֹנִי שְׁעוֹמְדִים בְּבֵית אֵל. יֵצֵא דְבַר
 מְלָכוֹת מִלְּפָנָי, מֵאֲשֶׁר הֵימִים יַעֲרוֹנִי אֶף לִילוֹת יִסְרוֹנִי, וַיִּגַע עַל פִּי

42 שְׁלוֹמֵי אָמוֹנִי] ש"ב כ יט | יֵצֵא... 43 מִלְּפָנָי] אס' א יט 43 אף... יִסְרוֹנִי] תה' טז ז
 וַיִּגַע... 44 וַיִּאֲמַר] יש' ו ז

30 וְזוֹכוֹת] מ' נק, ויברחו אמ 31 זֶה] ח' ק | בעבור] ח' ק | שִׁיּוֹקְבִלוּ] שיקובלו מנק
 32 מֵהָאֲנָשִׁים] האנשים נק | ובִלְבוּלָם... 33 בְּהִבְנָתָם] ח' נק 34 קָשִׁי] קושי ק | הַמְצָאת
 ח' ק 35 כַּמְבוֹאֵר] מבואר נק 36 וְלַחְצָתְנִי] נלחצתי נק | לְשִׁקּוּד] ח' ק 37 וְחִבְרַתִּי]
 חברתי ק | כָּלְלוֹתָם] כלילותם ק 38 מֵהַכִּיל] ח' נק 39 וְיִטְעָהוּ] ויעשהו ק | לְטִיּוֹל] לטייל
 בהם נ 40 וּמִנְטָעָיו] מנטעיו ק 41 הַטּוֹבִים] ח' ק 42 אֵל] י" ק 43 יִסְרוֹנִי] יסרוני והעתים
 ידינוני והמוצאות יבנוני ורוח הקנאה לבשה סרעפי נק

said:⁹ Let me sharpen myself, prepare to speak, ponder proverbs and select eloquent poetic phrases, respected *meshalim*,¹⁰ and delightful ethical sayings; *some balm, some honey, some nuts and almonds*.¹¹

are the ideal time to think on things other than worldly matters (as explained in the commentary to this verse by Abraham ibn Ezra). To overcome this feeling of guilt, the author needs divine intervention (see the following note).

⁹ Isa. 6.7. In this verse, one of the seraphim touches Isaiah, who claims to have unclean lips, in order to remove his iniquity and make his lips suitable for the divine mission: exactly what our author needs.

¹⁰ As a literary form, *mashal* (pl. *meshalim*) acquires different connotations according to place and time, and it could refer to a composition in verse or in prose. In this work, the author uses it in ch. 3 as a synonym of *exemplum* (pl. *exempla*): a brief narrative anecdote to put forward a moral idea, usually through analogies.

¹¹ Gen. 43.11. The author compares the fine book he writes for his friend to the best fruits that Jacob commands his sons to bring to Egypt in Gen. 43.

וַיֹּאמֶר: אֲשֶׁתּוֹנִין, וְלִדְבַר אֲכוּנִין, וּבְחִידוֹת אֶתְבוּנִין, וְאֶבְחַר מְלִיצוֹת
 וְצַחֲיוֹת וּמְשָׁלִים נִכְבְּדִים וּמוֹסְרִים חֲמוּדִים, מְעַט צָרִי, מְעַט דְּבֶשׁ,
 45 מְעַט בְּטָנִים וּשְׁקָדִים.

45 מְעַט¹... 46 וּשְׁקָדִים] בר' מג יא

44 וַיֹּאמֶר] ואמר ג, ואומר ק 45 מְעַט²] ומעט ק 46 מְעַט] ח' ק

Chapter on the Worship of God and Piety

Jedaiah ha-Penini said: my brother, faith is the thing that provides the firmest foundation; by learning faith and religion you will serve the Creator; by learning *musar*, human beings will serve you; gather wealth, even in old age, lest you need [the help of] others; distance [yourself from] the company of worthless men, because it will cost you virtues and status; if you cannot provide money to the poor, enlarge your gestures towards them; be careful not to be found by those who look for you whenever they want; by pursuing the advice of sages, many bits of sound counsel will come to you; do not persist in the trait of tediousness, lest people find you revolting; [and acknowledge the truth quickly, lest you be embarrassed by delaying it].

And he said: it is good to be in the company of your neighbour as long as that does not cause you enormous damage or shame; and when Destiny or the daily vicissitudes fall on you, do not try to outsmart them, [just] learn *musar*.

And he said: do not let the arrogance of despicable people upset you, since nature forces them to be like that, and the clearest case of a lost battle is fighting against nature.

And he said: One wise man was asked: "Why are you sad?" And he replied: "Destiny is vile and I am one of its companions."

[100] שְׁעַר בְּעִבּוּדַת הַבּוֹרָא וּבַחֲסִידוּת

אָמַר יְדַעֵיהּ הַפְּנִינִי: אָחִי, הָאֲמוּנָה רַאשׁ הַדְּבָרִים הַמַּעֲמִידִים, לְמוֹד הָאֲמוּנָה וְהִדְתָּ תַעֲבוּד הַבּוֹרָא, לְמוֹד הַמוֹסָר יַעֲבֹדוּךָ בְּנִי אָדָם, וּכְנוֹס הָעוֹשֶׁר וְאִפִּי[לוֹ] בָּעַת הַזְקָנָה פֶּן תַּצְטָרֵךְ לְזוּלְתָךְ, 50 וְלִהְרַחֵק חֲבֵרַת הַפְּחוּתִים כִּי הִיא תַפְסִידֵךְ הַמַּעֲלָה וְהַעֲרָךְ, וְאִם לֹא תוּכַל לְהַעֲנִיק כְּסָפֶךָ לְדָלִים הֶרְחַב לָהֶם רְמִיזוּתֶיךָ, וְהַשְׁמֵר שְׁלֹא יִמְצְאוּךָ מִבְּקָשֶׁיךָ בְּכָל יַעַת שְׁיִרְצוּ, וּבִרְדוּף עֲצוֹת הַמְשֻׁכָּלִים יִגְיעוּךָ הֶרְבֵּה מִן הָעֲצוֹת הַנְּכוּחוֹת, וְאֵל תַּחֲזִיק בְּמַדַּת הַכְּבֹדוֹת פֶּן תִּמָּאֵס, [וְהוֹדָה בְּמַהְרָה עַל הָאֲמַת פֶּן תִּכְלֹם בְּאַחֲרִית]. 55

וְאָמַר: טוֹב שְׁבַת עִם שְׁכֵנֶיךָ מִבְּלִי שְׁיִשְׁיַגְךָ בְּעִבּוּרוֹ נֶזֶק עָצוּם אִו קָלוֹן, וּבִקְפוּץ הַזְּמַן וְאִימוֹת הַיָּמִים עָלֶיךָ וְלֹא תִפְנֶה לְהִתְחַכֵּם: לְמוֹד הַמוֹסָר.

וְאָמַר: אֵל תִּדְאָג בְּהַתְנַשֵּׂא הַשְּׁפָלִים כִּי הֵטְבַע מַחֲיִיב אוֹתוֹ וְהַמְּבוֹאֲרֵת שְׁבַמְלַחְמוֹת הַמְּנוּצָחוֹת הֵלָחֵם עִם הֵטְבַע. 60

וְאָמַר: שְׁאֵלוּ לְמַשְׁכִּיל: מַדּוּעַ פָּנִיךָ רָעִים? וְאָמַר: הַזְּמַן נָבֵל [וְאֲנִי] מִבְּנֵי חֲבוּרָתוֹ.

47 וּבַחֲסִידוּת] ח' ק 48 אָחִי | אָחִי אָחִי אָמֵן | הָאֲמוּנָה] ח' נק | הַמַּעֲמִידִים] הַמַּעֲמִידִים 49 תַעֲבוּד] וְתַעֲבוּד מ, עִבוּד ק | לְמוֹד²] ח' ק 50 אָדָם] הָאָדָם נ | וְאִפִּילוֹ] מ' מנ, אִפִּי א, אִפִּילוֹ ק 51 וְלִהְרַחֵק] וְהֶרְחַק ק | כִּי הִיא] שְׁהִיא ק 52 הֶרְחַב] הֶרְחַב נק 53 עֲצוֹת] חֲבֵרַת נק 54 הַנְּכוּחוֹת] הַנְּכוּחוֹת ק 55 וְהוֹדָה... בְּאַחֲרִית] מ' נק 56 טוֹב שְׁבַת] בַּחֲר שְׁבַת בְּמַהְרָה בְּתַמִּימוֹת נ, בַּחֲר בְּתַמִּימוֹת ק 57 וּבִקְפוּץ... 58 הַמוֹסָר] ח' ק | וְלֹא] וְאִם לֹא נ 59 הַשְּׁפָלִים] הַנְּבָלִים נק 60 וְהַמְּבוֹאֲרֵת] וְהַמְּבוֹאֲרוֹת נ | הֵלָחֵם] הַתְּלַחֵם נ, הַהִלָּחֵם ק 62 וְאֲנִי] מ' ק, וְאִינִי נ

And they said: the breath of the wicked on the pious is like the smoke that discolours the ornament walls of palaces.

And he said: when a pious man remembers his sin, he does not complain about the punishment.

And he said: if death and poverty had not been created, the rich would not worship the Creator.

And he said: the heart of a king is a high and eminent mountain; what will break it down if not the recollection of death?

And he said: the wise man derives happiness from living honourably, but he derives more happiness from dying with honour.

And he said: the wise man cannot flee from the decree of God even when he thinks he can save himself; then, however, he will be destroyed like the bird that flees from thunder on the day of disaster to the place where flames and wind will catch it.

And he said: every part of you is responsible for every other part in bringing you to failure.

And he said: you came from there [i.e., the celestial world], but you might not go back there [if you do not behave in a moral way in your lifetime]; [therefore] search your celestial origins, cleave unto the place where He is found, and [this will ensure] your return there.¹²

And he said: those killed by foolishness are more numerous than those revived by intelligence.

¹² This saying is quite concise and enigmatic: reading it in terms of Neoplatonic philosophy, in accordance with which the soul is to return to its divine source, makes the most sense.

וְאָמְרוּ: נְשִׂימַת הַנְּבָלִים אֶל הַחֲסִידִים כְּתִימּוֹרוֹת [עֲשׂוֹן]
בְּמִשְׁכֵּיּוֹת טִירוֹת הַמְּלָכִים.

וְאָמַר: כַּאֲשֶׁר יִזְכּוֹר הַחֲסִיד שְׁחָטָא, לֹא יִתְרַעַם עַל הָעוֹנֵשׁ. 65
וְאָמַר: אִם לֹא נִבְרְאוּ הַמּוֹת וְהָרִישׁ, לֹא הָיוּ הָעֲשִׂירִים
עוֹבְדֵי הַבוֹרָא.

וְאָמַר: לֵב מְלָכִים הֵר גְּבוּהָ וְתִלּוּל, מִי יַעֲתִיקֵנוּ זוּלְתֵי זְכוּרֹן
הַמּוֹת?

וְאָמַר: יִשְׁמַח הַמִּשְׁפִּיל עַל חֵיּוֹתוֹ נִכְבָּד וְיֹוֹתֵר עַל מוֹתוֹ 70
בְּכָבוֹד.

וְאָמַר: אֵינן בְּמִשְׁפִּיל [יְכוּלֵת] לְהַמְלִיט מִן הַגְּזֵרָה כַּאֲשֶׁר
יִחְשׁוֹב לְהַנְצִל, שֵׁם אֲבָל יִפּוֹל שְׂדוּד כְּעוֹף הַבוֹרַח מִן הָרַעְמִים
וּבֵיּוֹם הָרַעַשׁ וְנָס אֶל מְקוֹם אֲשֶׁר שֵׁם הַלְפִידִים וְהָרוּחַ הַדְּבִיקָתָהּ.

וְאָמַר: קִצְתָּד עָרַב עַל קִצְתָּד לְהַבִּיאָד אֶל מְקוֹם הַכְּשָׁלוֹן. 75
וְאָמַר: הָיִיתָ מִשֵּׁם וְאוּלַי לֹא תִשׁוֹב שֵׁם, חֲקוֹר אֲשֶׁר יִצְאָתָ
מִשֵּׁם וְהַדְּבַק בְּאֲשֶׁר הוּא שֵׁם וּבִאֲתָ שֵׁם.

וְאָמַר: רַבִּים אֲשֶׁר הֵמִית הַסְּכָלוֹת מֵאֲשֶׁר הֶחְיָה הַשְּׁכָל.

63 נְשִׂימַת] נְשִׂאוֹת ז' | עֲשׂוֹן] מ' נק 66 הָעֲשִׂירִים] ח' ק 68 מְלָכִים] הַמְלָכִים ק
יַעֲתִיקֵנוּ] יַעֲתִיקֵנוּ ז' 70 יִשְׁמַח] שְׂמַח ק | עַל חֵיּוֹתוֹ] בְּחֵיּוֹתוֹ ק | חֵיּוֹתוֹ] חֵיּוֹתוֹ ז' 72 יְכוּלֵת]
מ' נק 73 אֲבָל] ח' נק | כְּעוֹף פּוֹרַח ק | מִן הָרַעְמִים] מֵהַרְעָמִים ז' 74 וּבֵיּוֹם הָרַעַשׁ]
ח' ק | וְנָס] נס ז' | מְקוֹם] הַמְקוֹם נק | וְהָרוּחַ] ח' נק | הַדְּבִיקָתָהּ] הַדְּבִיקוּהָ ז', הַדְּבִיקוּהוּ
בֵּיּוֹם הָרַעַשׁ ק 75 וְאָמַר... 77 שֵׁם²] ח' ק 76 שֵׁם] שְׁמָה ז' | יִצְאָתָ] בִּאֲתָ ז' 78 הַסְּכָלוֹת]
הַכְּשָׁלוֹן ק

And he said: make yourself generous, lavish, and stingy: your generosity for the worthy poor, your stinginess for the worthless fools, and your lavishness [for yourself] to be rescued and protected from serious harm.

And he said: there are two things every man carries that he is unable to see in his whole life, but sees the likeness of which in others, and they are the face and the soul: he will see [his face in a mirror and will discern his soul as the work of God].

And he said: the quality and definition of the pious man is neither to help nor to harm an enemy, to forget the hatred towards the enemy when he comes to your house, and to have mercy on an inferior to you, for he might hate you until you have made yourself known; and thus the Creator, may He be blessed, forgives the evil ones, thanks to His goodness, and remembers those who have forgotten [Him], thanks to His mercy.

One generous man was asked: “who has spoken of you all over to make you known?” He replied: “my generosity.” A sage was asked the same, and he replied: “my book.” A fool was asked the same, and he replied: “my foolishness.”

וְאָמַר: שֵׁים נַפְשְׁךָ נְדִיב וּמַפְזֵר וְכִילִי: נִדְבַתְּךָ לְטוֹבִים
 80 הָאוּמָלְלִים, וְכִילוֹתְךָ לְנִבְלִים הַפְּחוּתִים, וּפְזוּרְךָ לְהַצְלָה וּלְהַשְׁמֵר
 מִהֶזֶק רַב.

וְאָמַר: שְׁנַיִם יִשְׂאֵם הָאָדָם וְלֹא יֵרְאֵם כָּל יָמָיו אֲמָנָם יְבִיט
 דְּמוּתָם בְּזוֹלָתָם [וְהֵם] הַפְּנִים וְהַנֶּפֶשׁ: יְבִיט פָּנָיו [בְּמַרְאֵה, וַיִּכִּיר
 נַפְשׁוֹ בְּמַעֲשֵׂה הַבוֹרָא].

וְאָמַר: מִתְכוֹנֶת הַחֶסֶד וּגְדוּרָה שְׁלֹא תוֹעִיל לְאוֹיְבֶיךָ וְלֹא
 85 תַּזְיָקָם, וְשֵׁשׁ שֶׁפַח הָאֵיבָה לְשׁוֹנֵא בְּבוֹאוֹ אֶל בֵּיתְךָ, וְלַחְמוֹל עַל
 הַשָּׂפַל מִמֶּךָ שִׁישְׁנָאָךָ עָלֶיךָ עַד שְׁנוּדְעָתָ, וְכֵן הַבוֹרָא יִתְּ [בְּרַד] [בְּרַד]
 חוּגֵן בְּטוֹבוֹ הַרְעִים וְזוֹכֵר בְּחֶסֶדּוֹ מִי שֶׁשָּׂכַחוּ.

שְׂאֵלוֹ לְנְדִיב: מִי הַכְּרִיז עָלֶיךָ עַד שְׁנוּדְעָתָ בְּקִצּוֹתָ? אָמַר:
 90 נִדְבַתְּי. וְשְׂאֵלוֹ כֵּן לְחֶכֶם, אָמַר: סִפְרִי. וְשְׂאֵלוֹ כֵּן לְנִבַל, אָמַר:
 סְכָלוֹתִי.

79 נַפְשְׁךָ] לַפְשְׁךָ ק | לְטוֹבִים] לְטוֹבִים לְטוֹבִים ז 80 וְכִילוֹתְךָ] וְכִילוֹתֶיךָ ק | וְלְהַשְׁמֵר]
 לְשִׁמּוֹר ז 83 בְּזוֹלָתָם] ח' ק | וְהֵם] מ' ז | פָּנָיו בְּמַרְאֵה] בְּמַרְאֵה פָּנָיו ק | בְּמַרְאֵה... 84
 הַבוֹרָא] מ' נק | וַיִּכִּיר] וּמְכִיר ק 84 בְּמַעֲשֵׂה] מִן מַעֲשֵׂה ק 85 לְאוֹיְבֶיךָ] לְאוֹיְבוֹ ק
 86 תַּזְיָקָם] תַּזְיָקָם נק | לְשׁוֹנֵא] ח' ק | בֵּיתְךָ] בֵּיתְךָ ק | וְלַחְמוֹל... 87 שְׁנוּדְעָתָ] ח' ק
 87 יִתְּ [בְּרַד] ח' נק 88 חוּגֵן] חֲנוּן ק 89 שְׂאֵלוֹ לְנְדִיב] וְאָמַר שְׂאֵלוֹ הַנְּדִיב נק | הַכְּרִיז] הַכְּרִיחַ
 ז | עַד] ח' ק | בְּקִצּוֹתָ] בְּקִצּוֹת הָאָרֶץ נק 90 נִדְבַתְּי] נְדָבוֹתֵי נק | וְשְׂאֵלוֹ] שְׂאֵלוֹ נק
 וְשְׂאֵלוֹ²] שְׂאֵלוֹ נק 91 סְכָלוֹתִי] כִּילוֹתֵי ז, הַכִּילוֹת ק

He said: by means of two things guard yourself in the two worlds against criticism and blame: loving God in this world and loving the truth in the world to come.

And he said: a condition that binds us and the Creator, may He be blessed, is that we must love the truth in the world to come, and despite that, we should not expect grace or reward.

[And he said: when a wise man is enjoying a period of good fortune, he should not fritter it away, because he will not find it again so easily unless he observes law and religion.]

And he said: when a man is born, he cries, which is proof of the world of hardships he is coming into; and he dies as a jester winking his eyes, with legs crushed and pointing fingers, which is a sign of the torment of the hardships from which he has been released.

And he said: this world is fraud and deception; the wise man knows it and flees from it, while the naïve one wrestles with its sweetness and fails.

And he said: my brother, if your enemy is intelligent, protect yourself forcefully; [if he is] naïve, fear his words; [and if he is] pious, do not worry and try to make peace with him; because God exacts his revenge and takes away his reproach.

And he said: a grudge in the heart of pious men is like a bone [stuck] in the throat.

אמר: בשמים השמר בשני העולמות מן התפישה
[ו] החיוב: באהבת אדוניך בעולם השפל ובאהבת האמת בעולם
העליון.

95 ואמר: תנאי מחויב בינינו ובין הבורא ית[ברך] שנאהב
האמת בעולם העליון ועם כל זה לא נקנה עליו חסד וגמול.
[ואמר: בהיות המשפיל ביום טובה לא יסלחנו כי לא
ימצאנו תמיד אמנם עם שמירת המשפט והדת.]

100 ואמר: האדם נולד והוא בוכה מופת על עולם התלאות
אשר הוא בא עליו, וימות כמצחק קורץ בעיניו, מולל ברגליו,
מורה באצבעותיו אות על סבל [א101] התלאות אשר הקלו
מעליו.

ואמר: העולם מזויף ומרמה, המשפיל מכירו ובורח ממנו,
והפתי מתאבק באהבתו ונכשל.

105 ואמר: אחי, בהיות אויבך משפיל השמר בכח, פתי ירא
מלשונו, חסיד אל תדאג אכן שהשלים עמו, כי האלקים נוקם
נקמתו ואוסף חרפתו.

ואמר: הנטירה בלב החסידים כמו העצם בבית הבליעה.

92 בשמים] בשנית ג | השמר] תשמר נק | העולמות] עולמות ק | התפישה] התפיסה ק
93 והחיוב] מ' נק, החיוב אמ 95 ואמר...96 וגמול] ח' ק | יתברך] ח' ג 96 האמת]
האמת להביאו ג | לא נקנה] נקבל ג 97 ואמר...98 והדת] מ' ג 99 נולד] יולד נק
התלאות] המהומות נק 100 עליו] אליו נק | ברגליו...101 מורה] ח' ק 101 באצבעותיו]
באצבעות ג 103 ממנו] ח' ג 104 והפתי] הפתי ק | מתאבק] מתחבק מ 105 ואמר...
107 חרפתו] ח' נק

And he said: the happiness of pious men resides in the days of winter, while the happiness of sages resides in their nights.¹³

And a sage asked his idiot neighbour: “Would you like me to teach you wisdom?” He replied: “What for?” He said: “So you can get to know the Creator through it and reject the body that you love [so much].” He replied: “If that is the case, I will not betray the body that I have nurtured until today.”

And he said: do not be surprised that the pious are the objects of Destiny’s enmity, because [for them] it is like a wasteland where only snakes live.

And he said: pious men are heroes who cut off the head of their desires with the sword of faith and the remembrance of the Creator.

And he said: my brother, put all your trust in the Creator of the world: if you earnestly hope for something, do not desire it, lest you put it away from you; if you cannot ignore obtaining that thing, do not desire it, lest it kill you; [if you have already obtained it, do not lust after it, lest you lose it]; and leave necessity to the grace of God: if it is His will that you should get that thing, [Destiny] will be unable [to block it from you; if it has

¹³ ‘Days of winter’ may refer to days of old age, when worldly appetites die down, so pious men can devote themselves to piety without interruption or temptation. Sages, by contrast, reap the harvest of a life devoted to wisdom. Alternatively, the reference may be to literal winter days: days are shorter, therefore pious men are less corrupted by worldly pleasures, and nights are longer, so sages can study things other than worldly matters (see commentary to Ps. 16.7 by Abraham ibn Ezra).

וְאָמַר: שְׁמַחַת הַחֲסִידִים יְמֵי הַחוּרָף וְהַחֲכָמִים שְׁמַחַתָּם
לִילוּתֵיהֶם. 110

וְאָמַר חָכָם לְכָסִיל שְׂכָנּוֹ: תַחֲפוּץ שְׂאֵלְמַדָּךְ חֲכָמָה? אָמַר
לוֹ: מָה מְשַׁפְּטָהּ? אָמַר: שְׁתִּכְרַח מִתּוֹכָה הַבוּרָא וְתִמְאַס הַגּוֹף
אֲשֶׁר אֶהְבֶּתָּ. אָמַר: אִם כֵּן אֵינְנִי בּוֹגֵד בְּגוּפִי אֲשֶׁר גִּדְלֵתִי עַד
הַיּוֹם.

וְאָמַר: אֵל [תַּתְמָה] בְּהִיּוֹת הַזְּמַן הַחֲסִידִים שְׁנוּאָיו כִּי אֶרְץ
צִיָּה לֹא יִחִיו בָּהּ זולָתִי הַפְּתָנִים. 115

וְאָמַר: הַחֲסִידִים גְּבוּרִים [כּוֹרְתִים] רָאשֵׁי תַאֲוֹתָם בְּחֶרֶב
הָאֵמוּנָה וְזִכְרוֹן הַבוּרָא.

וְאָמַר: אָחִי, הַפְּלִיג הַבְּטָחוֹן בְּבוּרָא הָעוֹלָם: וְאִם תִּקְוֶה דְבָר
אֶחָד מֵאֵד אֵל תַּחֲשָׁקְהוּ פֶּן תִּרְחִיקֶנּוּ, וְאִם [לֹא] תּוּכַל לְהַתְעַלֵּם 120
לְהַשְׁיִג הַדְּבָר אֵל תַּחֲשָׁקְהוּ פֶּן יִמִּיתְךָ, [וְאִם כִּבֵּר הַשְּׂגוּת הַדְּבָר,
אֵל תַּחֲשָׁקְהוּ פֶּן תִּפְסִידְהוּ], אֲבָל עֲזוּב הַצּוֹרֵךְ אֵל חֲסִידֵי אֱלֹקִים:
אִם רְצוֹנּוֹ שֶׁתִּשְׁיִג הַדְּבָר לֹא יוּכַל [הַזְּמַן לְמַנְעוֹ מִמֶּךָ, וְאִם נִגְזְרָה
מִמֶּנּוּ לְמַנְעוֹ מִמֶּךָ הַדְּבָר, לֹא יוּכַל] חֲשָׁקְךָ לְהַבִּיאֹו, וְאִם חָנַן אוֹתְךָ

109 וְהַחֲכָמִים] וְחֲכָמִים ק | שְׁמַחַתָּם] ח' נק | שְׁמַחַתָּם... 110 לִילוּתֵיהֶם] לִילוּתָם שְׁמַחַתָּם נ
111 חָכָם] הַחֲכָם נ 112 מָה] הוֹדִיעֵנִי מָה נק | וְתִמְאַס] וְהִמְאָס ק 113 גִּדְלֵתִי] גִּדְלֵתִי עִמּוֹ
נק | עַד... 114 הַיּוֹם] ח' ק 115 וְאָמַר... 116 הַפְּתָנִים] ח' נק | תַּתְמָה] הַזְּמַן אִם
117 כּוֹרְתִים] מ' נק, סִתְרֵתִי אִם 119 הַבְּטָחוֹן... הָעוֹלָם] בְּבִטְחוֹן הַבוּרָא ק 120 לֹא] מ' נ
121 וְאִם... 122 תִּפְסִידְהוּ] מ' נק 122 תַּחֲשָׁקְהוּ] תַּתְמָהוּ ק | תִּפְסִידְהוּ] הַפְּסִידוֹ ק
עֲזוּב] תַּעֲזוּב נ | חֲסִידֵי] ח' נ, חֲסִידֵי ק | אֱלֹקִים] הָאֱלֹהִים מִק, הָאֱלֹקִים נ 123 הַזְּמַן... 124
יוּכַל] מ' נק | נִגְזְרָה] גִּזְרָה ק 124 לְהַבִּיאֹו] לְהַצִּילוֹ ק | וְאִם... 125 לְהַסִּירוֹ] ח' ק

been decreed that you will not get the thing,] your desire [will be unable] to bring it to you; and if it has already been given to you, your boasting might remove it from you; so carry out your duties with agility and put your confidence in the Great Source.

125 הַדָּבָר יוֹכַל הַתְּפָאָרֶךְ [בוֹ] לְהַסִּירוֹ, אָבֵל תִּשְׁתַּדֵּל בְּעֶסֶק עִם
הַזְרִיזוֹת וְשִׁים הַבְּטָחוֹן הַשָּׂרֵשׁ הַגָּדוֹל.

Chapter on Friends and Enemies

Jedaiah ha-Penini said: my brother, the beginning of success is the fall of enemies.

And he said: the impoverishment of your enemy is your vengeance, his death is your happiness; but it would be enough for you if an informer told him that you were taking revenge on his sons.

And he said: if your enemy dies, do not take revenge on his sons; take revenge on his counsellors.

And he said: since the wise man knows that if he loves he will be loved, and if he hates he will be hated, he chooses to love and be loved, whereas some bad-tempered people choose to hate and be hated.

And he said: loving mankind is [like] a tree that brings forth great benefit, while hating mankind is [like] the fury of the snake that chases [its prey] all over the world and spews a powerful venom that pierces shields and iron weapons.

And he said: he whose friends are gone and is alone, remains with his enemies, so [better for him] to make peace with them or flee.

And he said: when a friend betrays and his counsel is overturned, he is like the people of Israel after the death of Absalom.¹⁴

¹⁴ This relates to the events of 2 Sam. 15–19, where Absalom, King David's third son, rebels against his father. One of David's greatest counsellors, Ahithophel, abandons him and joins Absalom. David's counsellor Hushai is sent to counter Ahithophel's advice. Absalom

שַׁעַר הָאוֹהֶב וְהָאוֹיֵב

אָמַר יְדַעְיָה הַפְּנִינִי: אָחִי, תַּחֲלַת הַהֲצִלָּחָה נְפִילַת הָאוֹיֵבִים.

וְאָמַר: רִישׁ הָאוֹיֵב נִקְמַתְךָ, מוֹתוֹ שְׂמַחַתְךָ, דֵּי לָךְ לֹו הִיָּה

הוֹלֵךְ הַמְּגִיד לְהוֹדִיעוֹ הִיֵּית נֹקֶם מִבְּנָיו. 130

וְאָמַר: מֵת אוֹיְבֶךָ אֶל תִּנְקֶם מִבְּנָיו, נִקּוּם מֵאֲנָשֵׁי עֲצָתוֹ.

וְאָמַר: מֵאַחַר שֶׁיַּדַּע הַמְּשָׁפִיל שְׂאֵם יֵאָהֵב יֵאָהֵב וְאֵם יִשְׁנָא

יִשְׁנָא, יִבְחַר שֶׁיֵּאָהֵב וְיֵאָהֵב, וְכַמָּה מֵרַעֵי הַמְּזֹג יִבְחָרוּ שֶׁיִּשְׁנָאוּ

וְיִוִּשְׁנָאוּ.

וְאָמַר: אֶהְבֵּת הַבְּרִיּוֹת אֵילָן [יְצִיץ] הַתּוֹעֵלַת הַגְּדוֹלָה,

135

וְשִׁנְאָתָן כַּעַס הַפֶּתֶן יִרְדּוּף מִקְצָה עַד קְצֵה הָאָרֶץ וְיִטִּיל אָרֶס חֶזֶק

נֹקֵב הַמְּגַנֵּם וְנִשְׁקֵי הַבְּרִזָּל.

וְאָמַר: מִי שֶׁיִּכְלוּ אוֹהֲבָיו וְהוּא לְבָדוּ, נִשְׁאָר עִם אוֹיְבָיו,

יִשְׁלִים עִמָּהֶם אוֹ יִבְרַח.

וְאָמַר: כַּאֲשֶׁר יִבְגּוֹד הָאוֹהֵב וְהוֹפֵר עֲצָתוֹ דּוֹמָה לְעַם

140

יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי מוֹת אַבְשָׁלוֹם.

127 שַׁעַר...וְהָאוֹיֵב] שַׁעַר הָאוֹהֵב וְהַשּׁוֹנֵא וְהַנִּקְמָה וְהַגְּמוּלָה | שַׁעַר...231 הַלְּבָבוֹת] ח' ק
128 אָחִי] דַּע אָחִי כִּי | 129 נִקְמַתְךָ] נִקְמַתְךָ נִקְמַתְךָ אָמ | מוֹתוֹ שְׂמַחַתְךָ] שְׂמַחַתְךָ מוֹתוֹ |
לָךְ לֹו] לָךְ בַּה אֵלּוּ | 132 מֵאַחַר] אַחַר מ | שְׂאֵם] אָס | 133 וְיֵאָהֵב] ח' | מֵרַעֵי הַמְּזֹג]
מִבְּנֵי אָדָם | 135 הַבְּרִיּוֹת] הַנְּחוּת | יְצִיץ] מ' | יְצִיק אָמ | הַתּוֹעֵלַת הַגְּדוֹלָה] הַתּוֹעֵלַת
הַנִּפְלְאוֹת | 136 וְשִׁנְאָתָן] וְשִׁנְאָתָם | עַד] אֵל | הָאָרֶץ] ח' | חֶזֶק] ח' | 138 אוֹיְבָיו]
שּׁוֹנְאוֹ | 140 וְהוֹפֵר] וְהוֹפֵר |

[And he said: having mercy on the sinner is like taking revenge on him.]

And he said: a shining face in the moment of meeting is proof of affection.¹⁵

And he said: the love for brothers is nature, the love for friends is wisdom, and the love for parents is grace.

And he said: what is difficult for a wise man? To take revenge on his enemies.

And he said: the wise man would be sure that he would not go astray, if the power of sins did not lead him astray.

And he said: you can never be sure that friends and relatives will not betray you, since the nature of this world compels it and the character of the created obliges it.

And he said: when a traitor begins to betray he will have many assistants, but they will be the first ones in censuring and exposing him in public, as happened to Sheba son of Bichri, when tens of thousands of Israelites followed him, but the following day cut off his head.¹⁶

follows Hushai's counsel, is eventually defeated, and Ahithophel hangs himself.

¹⁵ Manuscripts א and ב have הריבה 'dispute' instead of החבה 'affection' of manuscript ג. The latter is preferred for the sake of meaning.

¹⁶ Sheba son of Bichri revolted against King David, according to 2 Sam. 20. He ended up hiding in the city of Abel Beth-maacah. David's army besieged the city. A woman from within spoke to Joab, David's commander, and asked him not to destroy the city in exchange for Sheba. The woman convinced the people of the city, they cut off Sheba's head, and threw it from the wall.

[וְאָמַר: הַמְחִילָה לְחוּטָא הַנְקָמָה מִמֶּנּוּ.]

וְאָמַר: צְהִילוֹת הַפְּנִים בְּעַת הַפְּגִישָׁה מוֹפֶת עַל [הַחֲבָה].

וְאָמַר: אֲהַבַת הָאֲחִים טָבַע, וְאֲהַבַת הָרַעִים חָכְמָה, וְאֲהַבַת

הַזֹּרִים חֶסֶד. 145

וְאָמַר: מָה קֶשֶׁה לְמִשְׁכִּיל? לְהִנָּקֵם מֵאוֹיְבָיו.

וְאָמַר: נִסְכָּם הָיָה הַמִּשְׁכִּיל שְׁלֵא יִשְׁגָּה, לוֹלִי שְׁתוֹקֵף

הַחֲטָאִים יִסִּיתָהוּ.

וְאָמַר: אֵל תִּבְטַח בְּזַמְנֶךָ מִבְּגִידוֹת הָאוֹהֲבִים וְהַקְרוּבִים כִּי

טָבַע הָעוֹלָם יִכְרִיחָהּ וְתִכּוֹנַת הַיְצִירָה יִחִיֶּיבָהּ. 150

וְאָמַר: בְּהַתְחִיל הַבּוֹגֵד לְבָגוֹד יִרְבוּ עוֹזְרָיו, וְתַחֲלַת מִי

שִׁיגְגָהוּ מִן הַהֶמוֹן שִׁיפְרָסְמָהוּ יִהְיוּ הָעוֹזְרִים הָהֵם, וְכֵן שָׁבַע בֶּן

בְּכָרִי נָטוּ אֲחֵרָיו רַבְבוֹת יִשְׂרָאֵל וּמִמְחַרְת כָּרְתוּ רֵאשׁוּ.

142 וְאָמַר... מִמֶּנּוּ] מ' ב' 143 הַחֲבָה] מ' ב', הַרִיבָה אַמ 145 הַזֹּרִים] הַזֹּרִים ב' 146 קֶשֶׁה] מאד קשה ב' | מֵאוֹיְבָיו] מֵאוֹיְבוֹ ב' 147 נִסְכָּם] נַחֲסָם ב' | יִשְׁגָּה] יַחְטֵא ב' | לוֹלִי] אֵלֵא ב' 148 יִסִּיתָהוּ] יִסִּיתָנוּ ב' 150 יִכְרִיחָהּ] יִכְרִיחֵם ב' 152 שִׁיפְרָסְמָהוּ] וִיפְרַסְמָהוּ ב'

And a pious man was asked: what is the thing that has prevented you from having enemies? He said: forgiveness.

And he said: there are three things that can be avoided, but never completely: women, fools, and bad fruit.

And he said: move away from the masses of people and stick with your neighbours.

And he said: there are three [kinds of] companions: the relative, the friend, and the neighbour. Regarding the relative, it is nature that keeps his friendship; regarding the neighbour, habit has been stamped and [so] his friendship persists; and regarding the friend, his friendship is neither by nature nor by habit; indeed, it comes about by accident and is never free from betrayal. But if you have spent half of your wealth to acquire it, [you have lost nothing, because a faithful friend is like an investment of capital that lasts] all his days to love him and to profit from him.

And he said: a friend is like a plot of land, and you are a cloud that adorns it with rains of generosity.

And he said: the sage ignores his multiple enemies, for if he decided to destroy them, he would be lost multiple times with them.

And he said: the thoughts of an enemy are like cut thorns over which the hated one passes barefoot.

שָׁאֵלוּ לְחֶסֶד: מָה הַדָּבָר שְׁמַנֵּעַ מִמֶּךָ הָאוֹיְבִים? אָמַר:
הַמְחִילָה. 155

וְאָמַר: שְׁלֹשָׁה יִתְּבֵן רִיחוּקָם וְלֹא בְתַכְלִית: לְנָשִׁים
וְלְכָסִיל[ים] וְלָרַעִים מִן הַפִּירוֹת.
וְאָמַר: הַתְּרַחַק מִן הַהֶמוֹן בְּכֻלָּם וְהִדְבֵק לְשִׁכְיִיךָ.

[ב101] וְאָמַר: הַחֲבָרִים שְׁלֹשָׁה: הַקְּרוֹב, וְהָאוֹהֵב, וְהַשָּׂכֵן.
הַקְּרוֹב הַטֵּבֵעַ מִשְׁאִיר חֻבְרָתוֹ, הַשָּׂכֵן הַהֶרְגֵּל הוֹטֵבֵעַ וַיִּתְמִיד 160
חֻבְרָתוֹ, הָאוֹהֵב אֵינֶן חֻבְרָתוֹ מִן הַטֵּבֵעַ וְלֹא מִן הַהֶרְגֵּל אִמְנָם תְּבוֹא
בְּמַקְרָה וְלֹא תִמְלֹט מִן הַבְּגִידָה. אֵלוּ פְּזֵרֶת חֲצִי מִמוֹנֶךָ לְקִנּוּתָהּ,
[לֹא תִפְסִיד, וְהָאוֹהֵב הַנֶּאֱמָן קָרֵן קִיִּים עוֹמֵד] כָּל יָמָיו לְאַהוּבוֹ
לְהַרְוִיחַ מִמֶּנּוּ.

וְאָמַר: הָאוֹהֵב חֶלְקָה, וְאַתָּה עֲנֵן נוֹהוּ גִשְׁמֵי הַתְּנַדְּבוּתֶיךָ. 165

וְאָמַר: יְעָלִים הַחֶכֶם עֵינָיו מִהֶמוֹן הַשְּׁוֹנְאִים, וְאִם תֵּאֱמַר
לְכַלּוֹתָם, יֵאָבֵד פְּעָמִים רַבּוֹת עִמָּהֶם.

וְאָמַר: מַחְשְׁבוֹת [הַשְּׁוֹנְאִים] קוֹצִים כְּסוּחִים עוֹבְרֵי הַשְּׁוֹנְאִים
עֲלֵיהֶם יַחֲף.

154 שָׁאֵלוּ] ואמר שאלו ב | לְחֶסֶד] החסיד ב | 157 וְלָרַעִים... הפירות] ולדעי הפירות ב
158 וְהִדְבֵק לְשִׁכְיִיךָ] ותדבק בשכניך ב | 160 הוֹטֵבֵעַ] הוטבעה בו ב | 163 לֹא... עוֹמֵד] מ' ב,
ולא הפסדת וגוף האוהב הנאמן וקיים עומד אִמְ | לְאַהוּבוֹ] לאוהבו ב | 165 וְאָמַר...
הַתְּנַדְּבוּתֶיךָ] ח' ב | 166 הַשְּׁוֹנְאִים] הנושאים ב | וְאִם] אם ב | 168 הַשְּׁוֹנְאִים] מ' ב, השוע אִמְ

And he said: men plot many times to take revenge on their enemies, and [end up] taking revenge on themselves.

And he said: do not rely on the help of your friends for your affairs; for as the owner of a garden waters his flowerbed from the well without hoping for rain, but is grateful if it falls, so is the wise man who corrects his transgressions with his [own] power, without expecting his friends' prodding; but if they help him, he will accept it.

And he said: several times you will think of your friend as a traitor when he is innocent, and you will begin distancing yourself from him and troubling him, becoming the traitor and not the betrayed.

And he said: when your friend turns into an enemy, do not take vengeance on him.¹⁷

And he said: when an enemy seeks your friendship, do not withhold it from him, [but] trust him [only] with great wariness.

And he said: humility [in dealing] with friends is an obligation, but a bit of pride is [also] beneficial.

¹⁷ This is another enigmatic epigram. The second part literally says: 'keep/hold his clothes'. I can think of only two possible explanations. The first one follows Jer. 12.1, where בגד means 'treachery' or 'perfidy'. Therefore, 'when your friend turns into an enemy, do not forget his perfidy'. Another possibility is based on David's cutting of Saul's cloak according to 1 Sam. 24: Saul's envy towards David leads to several attempts on David's life, but when David has the chance to kill Saul, he just cut off a piece of Saul's cloak to show to him afterwards as proof of loyalty and friendship.

170 ואמר: ידמה האיש פעמים רבות להנכם מאויבו וינכם
מנפשו.

ואמר: אל תשען בכל עסקיך על עזר אוהבים, וכאשר בעל
הגן ישקה ערוגותיו מן הבור מבלי שיקנה הגשם ואם ירד ירד, כן
המשפיל יתקן מעוותיו בכחו ולא יקנה הערת אוהביו ואם
יעזרוהו יקבל. 175

ואמר: כמה פעמים תחשוב אוהבך בוגד והוא נקי, ותתחיל
להתרחק ממנו ולרדפו ואתה בוגד ולא בגדו בך.

ואמר: בהתהפך אהובך לשונא החזיק בבגדיו.

ואמר: כאשר ירדוף האויב חברתך, אל תמנעה ממנו, עם
השמירה העצומה מבטוח בו. 180

ואמר: השפלות עם האוהבים חובה ומעט ההתיקרות
תועלת.

170 ידמה... רבות] פעמים רבות יחשוב האדם נ 172 על... אוהבים] בעזר האוהבים נ
וכאשר בעל] כמו שבעל נ 174 מעוותיו] מעוותו נ 176 אוהבך] האוהב נ | ותתחיל... 177
להתרחק] ותתרחק נ 177 ולא... בך] והוא נקי ולא בגד בך נ 178 החזיק] החזק נ
179 תמנעה] תמנעה נ 181 ומעט ההתיקרות] ומעת התיקרות נ

And he said: there is nothing a friend who has suffered betrayal will hate and find more repulsive than the honour [of him who has betrayed him].

And he said: when a man is good to his friend today, but turns and hurts him tomorrow, count his [good] action.

[And he said: ignore the wrongdoing of a friend who has helped you a thousand times.]

And he said: disclosure of secrets and betrayal are brothers, injustice is their father, and their offspring is ill repute.

And he said: when two of your friends become enemies [to each other], do not decide in favour of one, because that would be selling one friend for the other, and the second one will realise your betrayal and you will lose both of them. [Therefore, put your efforts into reconciling them.]

And he said: wealth and generosity are very good, but we still need loyal friends.

And he said: one of the ways of the sage is not to constantly accept benefits and favours from a friend, lest he [i.e., the sage] become burdensome to the helpful friend and the latter become inattentive, which is similar to evening honey: if you eat a great deal of it, you will end up vomiting.

[And he said: just as nature does not tolerate a person eating the same kind of food all his life, Destiny does not tolerate the existence of a friendship that lasts forever.]

וְאָמַר: לֹא נִמְצָא דָבָר אַחֲרֵי הַבְּגִידָה שִׁישָׁנָא הָאוֹהֵב
וְשִׁימְאָסְהוּ זִילְתִּי כְבוֹדְתָנוּ.

185 וְאָמַר: כַּאֲשֶׁר הֵיטִיב גָּבַר לְרַעְהוּ הַיּוֹם וְשָׁב וְהִזִּיקוּ מִחָר,
קִבֵּל גְּמוּלוֹ.

[וְאָמַר: הָעֵלֶם עֵינְךָ מִחֶטְא אוֹהֵב אֲשֶׁר הוֹעִילְךָ אֶלְךָ
פְּעָמִים].

190 וְאָמַר: גְּלוּי הַסּוּד וְהַבְּגִידָה אַחִים, אַבִּיהֶם הָעוּל, יִסְתַּעַף
מֵהֶם הַשֵּׁם הָרַע.

וְאָמַר: בְּהִיזוֹת שְׁנֵי שׁוֹנְאִים אֶהוּבִיךָ אֶל תְּכַרִּיעַ לְעוֹמֵת
הָאֶחָד כִּי הֵייתָ מוֹכֵר אוֹהֵב בְּאוֹהֵב, וְהַשְּׁנֵי יִפִּיר בְּגִידוֹתְךָ וְתִפְסִיד
שְׁנֵיהֶם, [אַבֵּל שֵׁם הַשְּׁתַדְלוֹתְךָ לְהַשְׁלִים בֵּינֵיהֶם].

195 וְאָמַר: מַה גְּכַבֵּד הָעוֹשֵׁר עִם הַנְּדִיבוֹת וְעוֹדְנֵנוּ צָרִיךְ אֶל
הָאֶהוּבִים הַנְּאָמְנִים.

וְאָמַר: מִתְּחַבּוּלוֹת הַחֶכֶם שְׁלֹא יִקְבֵּל תְּמִיד מִן הָאוֹהֵב
תּוֹעֵלֶת וְטוֹבוֹת בְּתַמִּידוֹת פֶּן יִכְבֵּד עַל הָאוֹהֵב הַמוֹעִיל וְיִתְרַשֵּׁל
כְּדָבֵשׁ הָעָרֵב שָׂאֵם תְּרַבָּה מִמֶּנּוּ תִקְיֵא.

[וְאָמַר: כַּאֲשֶׁר לֹא יִסְבּוֹל הַטֶּבַע הַמְּשֻׁד הָאָדָם בְּמִזּוֹן אֶחָד
כָּל יְמָיו, כֵּן לֹא יִסְבּוֹל הַזְּמַן הָרַע קִיּוֹם חִבְרָה אַחַת כָּל הַיָּמִים].

200

183 וְאָמַר... 184 כְבוֹדְתָנוּ] ח' : 185 הֵיטִיב] הַטוֹב : 187 וְאָמַר... 188 פְּעָמִים] מ' :
191 אֶהוּבִיךָ] אֶהוּבֵךְ : | תְּכַרִּיעַ] תְּכַרִּיחַ : 192 הֵייתָ] הִיּוֹת : | וְהַשְּׁנֵי] הַשְּׁנֵי : | בְּגִידוֹתְךָ]
בִּגְדֵיךָ : 193 אַבֵּל... בֵּינֵיהֶם] מ' : 195 הָאֶהוּבִים] הָאוֹהֵבִים : 199 וְאָמַר... 200 הַיָּמִים]
מ' :

And an enemy said to his friends: “Why have these tragedies come upon me?” They replied: “Why were you rich?”¹⁸

And he said: do not overdo it with women, fire, or worldly affairs, lest they kill you.

And he said: the wise man is not tempted by the beauty of women, like the good doctor who refuses a beautiful weed, recognising it as a lethal poison.

And he said: love your sons like you love yourself, but show yourself to them like a strange enemy.

And he said: the best way to keep your enemy down is by having mercy and not withholding your generosity, but be careful not to give him more than what he needs for one day.

And he said: the test of loving relatives and brothers [is] in saving your life against their own inclination; the test of loyal friends [is] in saving your life to their financial harm; and the recognition of an enemy [resides] in your financial loss to your detriment. However, never expect from your brothers financial rescue at the cost of your life, or from your friends their financial benefit at the expense of your loss; and do not worry if an enemy puts himself at risk to destroy you.

¹⁸ Manuscript מ has אֵיבָב ‘Job’ instead of אֵיבָב ‘enemy’, which makes sense in the context of Job asking his friends for an explanation for his suffering. Either it is a copyist’s mistake, or the author is playing with the letters of the word to suggest one of the main themes in ethical and *musar* literature: why bad things happen to good people. In any case, the epigram points out men’s questioning of suffering tragedies when things are going badly and their silence when things are going well.

וְאָמַר אוֹיֵב אֵל רַעִיו: מִדּוּעַ בָּאוּנִי אֵלֶּה הָרַעוֹת? הֲשִׁיבוּהוּ:
מִדּוּעַ הָיִיתָ נִכְבָּד?

וְאָמַר: הָאִשָּׁה וְהָאִשׁ וְכַבְדּוֹת הַזְּמַן אֵל תַּרְבֵּה מֵהֶם פֶּן
יִמִּיתוּךָ.

וְאָמַר: הַמְשָׁכִיל לֹא יִסִּיתָהוּ יוֹפֵי הַנְּשִׁים, כְּרוֹפֵא הַטּוֹב
שִׁימָאֵס הָעֵשֶׁב הַנָּאֵה בְּהַפִּירוֹ אוֹתוֹ סֵם מִמִּית. 205

וְאָמַר: אֶהוּב בְּנִיךָ כְּנִפְשֶׁךָ וְהַתְּרָאָה לָהֶם כְּשׁוֹנָא מִתְנַכֵּר.

וְאָמַר: מִתְכוּוֹנָת הַמַּעֲלָה בְּהַתְרוֹשֵׁשׁ אוֹיְבֶךָ שְׁלֹא תִמְנַע
מִמֶּנּוּ נִדְבַתְךָ וְשִׁתְחַמּוֹל עָלָיו, וְהַשְּׁמֵר מִהַתְנַדֵּב לוֹ מֵהַשִּׁסְפִיקָנוּ
יוֹתֵר מִיּוֹם אֶחָד. 210

וְאָמַר: בְּחִינַת הַקְרוֹבִים הָאוֹהֲבִים וְהָאֲחִים בְּהַצִּילָם נִפְשֶׁךָ
בְּהַשְׁתַּרְרוֹת נִפְשָׁם, וּבְחִינַת הָאוֹהֲבִים הַנְּאֻמָּנִים בְּהַצִּילָם נִפְשֶׁךָ
בְּהַפְסֵד מְמוֹנָם, וְהַכֶּרֶת הַשׁוֹנָא בְּהַפְסִיד מְמוֹנְךָ לְהַזִּיקָךָ. וְאֵל
תִּקְוֶה מִן הָאֲחִים הַצֹּלֵת מְמוֹנְךָ בְּהַפְסֵד נִפְשֶׁךָ, וְלֹא מִן הָאוֹהֲבִים
לְהַצִּיל מְמוֹנָם בְּהַפְסֵד מְמוֹנְךָ, וְאֵל תִּדְאָג שִׁסְכֵן הָאוֹיֵב נִפְשׁוֹ
לְהַכְרִיתָךָ. 215

201 וְאָמַר... 202 נִכְבָּד] ח' ב' | אוֹיֵב] אוֹיֵב מ' 203 וְכַבְדּוֹת הַזְּמַן] ח' ב' 205 וְאָמַר... 206
מִמִּית] ח' ב' 207 כְּשׁוֹנָא] שׁוֹנָא ב' 208 אוֹיְבֶךָ] שׁוֹנָא ב' 209 מֵה... 210 אֶחָד] יוֹתֵר מִמֵּה
שִׁסְפִיקָנוּ יוֹם אֶחָד ב' 211 וְאָמַר... 216 לְהַכְרִיתְךָ] ח' ב' 215 מְמוֹנָם] מְמוֹנָךְ מ' | מְמוֹנְךָ
מְמוֹנָם מ'

And he said: you can only judge love's authenticity if you yourself are capable of loving authentically, for nature decrees that.

And he said: he who persists in quarrelling with his wife¹⁹ makes his household unruly and is sure to suffer want.

And he said: the sage loves the man who reproves him, hates one who speaks against him in the presence of others, and criticises the one he suspects of having withheld the reproach from him.

And he said: there is no sin for which the committers are unable to apologise or justify its commission except for speaking wickedness about anyone in the presence of his enemy.

And he said: there are three people who lack enemies on their first day: the foreigner, the king, and the bridegroom.

And he said: a great king was asked: "Who made you a ruler over the foolish ones among your people?" He said: "Their foolishness." "And who subjugated your traitors?" He said: "My mercy." "And who made public your virtue?" He said: "My *musar*."

And he said: when you are in good company, pay attention and be quiet, and you will understand the secret truth of their hearts.

¹⁹ Literally: the woman of his covenant.

וְאָמַר: כָּפִי שְׁתָּאֵהֵב אֶהְבֶּה נְאֻמָּנָה תּוּכַל לְהִבְחִין בְּצֶדֶק
אֶהְבְּתוּ אוֹתָךְ כִּי כֵן הֵטַבַּע גּוֹזֵר.

וְאָמַר: הַמִּתְמִיד רִיב [א102] עִם אִשְׁתְּ בְּרִיתוֹ יָשִׁים בֵּיתוֹ
שְׂמָמָה וְלֹא יִמְלֹט מִן הַחֶסֶר. 220

וְאָמַר: יֵאָהֵב הַחֶכֶם מוֹכִיחוֹ, וְיִשְׁנֵא הַמְדַבֵּר עָלָיו בְּמַעֲמַד
זוּלָתוֹ, וְיִתְפּוֹשׁ עַל חוֹשְׁדוֹ בְּעֵבוֹר זֶה שְׂמַנֵּעַ מִמֶּנּוּ הַתּוֹכַחַת.

וְאָמַר: אֵין חֲטָא אֲשֶׁר לֹא יוּכַל בְּעָלָיו לְהִתְנַצֵּל עָלָיו
וְלְהִצְדִּיק בְּנִגְתוֹ זוּלָת הַמְדַבֵּר עַל הָאִישׁ רָעָה בְּמַעֲמַד אוֹיְבוֹ.

וְאָמַר: שְׁלֹשָׁה נִעְדְּרֵי הַשּׁוֹנְאִים בְּיוֹמָם הָרֵאשׁוֹן: הַנְּכָרִי,
וְהַמְלֵךְ, וְהַחֲתָן. 225

וְאָמַר: שְׂאֵלוֹ לְמַלְךְ גְּדוֹל: מִי הַמְשִׁילְךָ עַל כְּסִילֵי עֵמָךְ?
אָמַר: סְכָלָם. וּמִי הַכְנִיעַ בּוֹגְדֶיךָ? אָמַר: חֲמֵלְתִי. וּמִי פָרַסָם
מֵעֲלֹתְךָ? אָמַר: מוֹסְרֵי.

וְאָמַר: בְּהִיוֹתְךָ בְּמַעֲמָדָם הִטָּה אֲזַנְךָ וְהִחַרְשׁ, וְתַעֲמוֹד עַל
אֲמַתַּת סוּדוֹת הַלְבָבוֹת. 230

220 הַחֶסֶר] הַחֲשָׁד ב' 222 זֶה] ח' ב' 223 לְהִתְנַצֵּל] לְהִנְצֵל ב' 224 וְלְהִצְדִּיק] לְהִצְדִּיק ב'
רָעָה] ח' ב' 225 בְּיוֹמָם] בְּיוֹם ב' | הַנְּכָרִי... 226 וְהַחֲתָן] הַמֶּלֶךְ, וְהַחֲתָן, וְהַנְּכָרִי ב' 228 סְכָלָם]
שְׂכָלֵי ב' 230 בְּמַעֲמָדָם] בְּמַעֲמָדוֹת ב' 231 אֲמַתַּת... הַלְבָבוֹת] אֲמוֹנַת הַלְבָבוֹת ב'

Chapter on Isolation from this World and the Mention of *meshalim* about Its Hostility

Jedaiah said: this world is a stream whose waters are bitter and damned, the wise man feels its bitterness and flees, while the naïve quenches his thirst and his belly swells.²⁰

And he said: this world is like an old worn-out garment: if you wear it often, it will rip and tear and you will end up naked, but if you put it aside and wear it occasionally, [it will be] spared the decay caused by intense heat and cold, heavy rain, snow and winds, and it will last for many days. So is this world for [those who] take risks and [try] to overpower Destiny in every affair that turns out; there is no doubt that the end will be painful and disastrous; however, [those who] stay calm, do everything at the proper time, reflect on opportunities,²¹ and close their eyes to most eventualities—there is no doubt that they will achieve what they intend and the end will be favourable.

And he said: this world is like a filthy and infected sick person who has gold coins in his hand. It happens that if the

²⁰ The author begins this chapter by linking the bitterness of the earthly world with the trial by ordeal described in Num. 5.11–31. There, bitter water—a mixture of water and dust—is administered to the woman suspected of adultery in the absence of witnesses: if her belly swells with that water, she is guilty, if not, she is innocent. In Jedaiah's account, the naïve man is guilty of indulging in earthly pleasures, which is proven by his figurative swollen belly.

²¹ Literally: invest thoughts in chances.

שַׁעַר בְּעֵזִיבַת הָעוֹלָם וְזָכְרוֹן מְשָׁלִי תְּנוּאוֹתָיו

אָמַר יְדַעְיָה: הָעוֹלָם נָחַל נוֹבַע מִימּוֹ מִיַּם מָרִים מְאָרְרִים, יִרְגֵּשׁ
הַמְשָׁכִיל מְרִירוֹתָם וַיִּבְרַח, וְהִפְתִּי יְרוּהָ מֵהֶם צָמְאוּ וּבִטְנוּ צָבָה.

235 וְאָמַר: הָעוֹלָם הִזָּה כְּמוֹ בְּגָד בְּלוּי יֵשֵׁן: אִם תִּתְמַיד לְבִישָׁתוֹ
יִשְׁבֵּר וַיִּקְרַע וְתִשָּׂאָר עָרוֹם, וְאִם תִּנְיַחְהוּ לְעַצְמוֹ וְתִלְבָּשֶׂהוּ לְעֵתִים
רְחוּקִים בְּזִמְן מְשׁוֹלָל מִמְּפָסִידִים בְּחוּם וְקוֹר גּוֹבְרִים, מָטָר וְשֶׁלֶג
וְרוּחוֹת, יִתְקַיֵּים מְצִיאוֹת הַבְּגָד בְּלִי סֶפֶק יָמִים רַבִּים. כֵּן זֶה
הָעוֹלָם מֵצַד הַהִסְתַּכֵּן וְהַהֲתַעֲצָמוֹת עַל הַזִּמְן בְּאֵי זֶה עֶסֶק יִזְדַּמֵּן,
240 אִין סֶפֶק שְׂאֲחֲרִיתוֹ הָרַע וְהָאֲבִדוֹן; אֲמָנָם הַהֲתִישֵׁב וְשִׁמִּירַת
הַשְּׁעוֹת הָרְאוּיוֹת וְהַשְּׁקַעַת הַמְּחֻשָּׁבָה בְּתוֹחֶלֶת וְעֵצוֹם הָעֵינִים
בְּרוֹב הַמְּקָרִים, אִין סֶפֶק שָׁבוּ הַגָּעַת רוֹב הַכּוֹנוֹנוֹת וְהַתְּכָלִית
הַטּוֹבָה.

וְאָמַר: הָעוֹלָם הִזָּה כְּחוּלָה מְזוּהָם מְנוּגָע וּבִידוֹ זְהָבִים. הִנֵּה
245 אִם לֹא יִתֵּן הַמְּזוּהָם מְזוּהוּבִיו אֲלֵיךָ לֹא תִתְעוֹרֵר מְזָה אֶל הַכַּפֵּס

233 יְדַעְיָה] ידעיה הפניני נק | הָעוֹלָם] אחי אחי העולם הזה נ | מִימּוֹ] ח' נק | יִרְגֵּשׁ]
יִשְׁכִּיל נ | 234 מְרִירוֹתָם] ח' נ | וְהִפְתִּי יְרוּהָ] ירוה הפתי נ | 236 לְעַצְמוֹ] בעצמו ק
237 מִמְּפָסִידִים] ח' ק | בְּחוּם וְקוֹר] מחום ומקור נ | מָטָר] ומטר נק | 238 מְצִיאוֹת... סֶפֶק]
בלי ספק מציאות הבגד נק | זֶה] ח' נק | 239 הַהֲתַעֲצָמוֹת] ההסתכן לקבוץ הממונות במדברות
ובים ומחירות הנקמה על האויבים נ, ההסתכן לקבוץ הממונות בים וביבשה ובמדברות ומחירות
הנקמה על האויבים ק | בְּאֵי... יִזְדַּמֵּן] ח' ק | יִזְדַּמֵּן] שיזדמן נ | 240 הָרַע וְהָאֲבִדוֹן] האבדון
ק | הַהֲתִישֵׁב] התישב ק | 242 הַגָּעַת... 243 הַטּוֹבָה] רוב הגעת הטובות והתכלית המעלה
ק | וְהַתְּכָלִית] ותכלית נ | 244 מְזוּהָם] המזוהם ק | מְנוּגָע] המנוגע ק | 245 יִתֵּן] יזן ק
תְּעוֹרֵר] תעורר נ

filthy person does not give you of his gold coins, you will not be afflicted with anger or envy, because your desire for his worthless gold coins is weak due to the great revulsion that this infected person causes in you, and you will be prompted to console yourself and say: "What do I have to do with this worthless infected person just because I desire his silver and gold, which are in contact with his affliction? Let him keep what he has!" And you will be saved easily from negligence and will be comforted by the lack of his gifts. Despite this, there is no doubt that if he wanted to give them to you, you would happily take them without [even] washing them, because you would not consider their valuelessness due to the great pleasure derived from the gift. Similarly is this world, in the sense that if you are granted a large portion of its benefits and delights, you will become very happy and prevail; but if you are denied its pleasures and gifts, by being a perfect man you will not be concerned or feel wrath due to their absence, and you will understand that Destiny is nonsense; for harm and disaster are attached to its benefits, mourning is mixed with its happiness, destruction is paired with the things it builds, and its end is always evil. And he who refuses its nonsense will have a more pleasant life, since those conventional things are accompanied by misfortune, and the end of those who have been destroyed by envy is failure and devastation.

והקנאה מחולשת תאונתך לזהוביו הפחותים מרוב המיאוס אשר
 נפלו בו המנוגע במחשבתך, אבל תמהר להנחם ולומר: מה לי
 ולמנוגע הזה הגרוע כי אכסוף לכספו ולזהבו אשר דבקו לנגעיו?
 יהי לו אשר לו! ותשאר בזה הקלות מקבל ההתרשלות והנחמה
 על מה שחסרת ממתנותיו. ועם כל זה, אין ספק שהוא אם ירצה 250
 לתתם אליך, תקחם מרוב בשמחה ואם לא תרחצם, מבלי
 שתשית לב לפחיתות מרוב התענוג המושג מן המתנה. בן זה
 העולם בשנה אם אתה תקבל ממעדניו וקנייניו חלק גדול באמת
 תשמח ותשתרר, ואם אתה בו ריק מתענוגיו ומתנותיו לא ישיגך
 בהיותך מן השלמים דבר מן הדאגה והכעס על העדר טובותיו, 255
 אבל תתבונן [כי הזמן] הבל, והנזקים והרעות אחרות
 בתועלותיו, והאבל מעורב בשמחתו, וההריסה מזוהה בבנייניו,
 ואחריתו לעולם רעה. והיותר מסתפק מהבליו, חיייו יותר נעימים
 כי התלאות על המפורסמים תכופות, והם אשר תחריבם
 הקנאה ויהיה תכליתם ההפסד והאבדון. 260

246 והקנאה] גם הקנאה ק | לזהוביו] מזהוביו נ 247 נפלו] נפל מנק | להנחם] להתנחם
 ק | ולומר] ותאמר נק 248 הנה] הזה הזה מ 249 ותשאר] ונשאר ק | מקבל] מקבול
 נק | והנחמה] ח' נק 250 שחסרת] ח' נ 251 אליך] לך נ | תקחם... בשמחה] שתקבלם
 בשמחה ק | מרוב] ח' נ | ואם] וגם ק 252 לפחיתות] לפחיתות הנותן נק | מן המתנה]
 מהמתנה ק | בן] וכן נ | זה... 253 העולם] העולם הזה ק 253 אתה] ח' נ | תקבל] מלא
 ק 254 ומתנותיו] ח' ק 255 דבר... טובותיו] ח' ק 256 אבל] אבל אך ק | כי הזמן] מ'
 נק, מן השלמים אמ | והנזקים] הניזקים ק 257 בתועלותיו] בו ובתועלותיו נ | וההריסה...
 בבנייניו] ח' ק | מזוהה] מגונה נ | בבנייניו] בבנינו נ 258 מהבליו] בהבליו נ | יותר
 נעימים] בנעימים ק 259 על] ח' נק | המפורסמים] המפורסמות נק | תכופות] תנפות נ
 תחריבם] תחריבם נ

And he said: people in this world are like a ship sailing on a stormy sea carried by the wind to the mysterious edges [of the earth]. From a distance, they saw a small island surrounded by sea, and on the island, what seemed to be a large forest, and within the forest precious stones that were shining from afar due to their vast quantity and their great purity. The people on the ship decided to go to the island and collect the golden treasures and the precious stones, so they left the ship in the hands of one of their servants and all of them went to the island. Each one of them took from that wealth in proportion to the size of his hand: the wise ones told themselves that it was better to take a modest amount of those valuable things, so long as they did not go deep inside the forest to put themselves in danger and maybe get lost there, or even just in case the winds that set the ship in motion blew and they would be quickly called to board it. [However], when the foolish ones took a certain amount of the valuable things, they did not have enough, and they wandered towards the depth of the forest, until they were really deep inside in order to collect and gather [more and more], and the more bits of silver or gold or precious stones that they saw, the more they wanted to take them, until they found themselves surrounded by the forest and completely lost.²² And while they were in the forest, the ship was about to depart, and the wise

²² Literally: without knowing how to get out and come back.

ואָמַר: מִשַּׁל הָאָנָשִׁים בְּזֶה הָעוֹלָם כְּסָפִינָה הוֹלֶכֶת בַּיָּם
 סוֹעֵר נְשָׂאָה הָרוּחַ אֶל הַקְּצוּזוֹת הַנִּעְלָמוֹת. רָאוּ מֵרְחוֹק אִי קִטְנָה
 מוֹקֶפֶת יָם וּבָה יַעַר גָּדוֹל לְמִרְאָה וּבָם אַבְנִים יְקָרוֹת מְאִירוֹת
 מִמֶּרְחָק לְרֹב כְּמוֹתָם עִם גּוֹדֵל זְכוּתָם. וְאָמְרוּ אַנְשֵׁי הַסְּפִינָה
 265 שְׂיִכְנְסוּ [ב102] אֵלֶיהָ לְקַבֵּץ מִמְּכֻמֵּי הַזָּהָב וְאַבְנֵי הַיְקָרוֹת,
 וְהִפְקִידוּ הַסְּפִינָה בְּיַד אֶחָד מֵעַבְדֵיהֶם וְנִכְנְסוּ כָּלָם אֶל הָאִי.
 וַיֵּאֲסֹפוּ מִסְּגוּלוֹתֶיהָ אִישׁ כְּמִסַּת יָדוֹ: הַמְּשֻׁכְּלִים מֵהֶם הִתְיַעְצוּ
 בְּלִבָּם שְׂיִוִּיתֵר טוֹב לָהֶם לְקַחַת מִן הַמְּמוֹנוֹת הָהֵם שְׁעוֹר שְׁוֹה עַד
 שְׁמָרָם שְׂלֵא יָבֹאוּ בַּפְּנִימוֹת הַיַּעַר לְהִסְתַּכֵּן וְאוּלַי יֵאָבְדוּ בְּתוֹכוֹ
 270 אוּ יִגִּיעַ עֵת מִסַּע הַסְּפִינָה וּנְשִׁיבַת הָרוּחַ הַמְּנִיעָה, וְשִׂיזְדַּמְנוּ הֵם
 בְּמִהִירוֹת לָבֹא בְּתוֹכָהּ. וְהִפְתָּאִים כְּאֲשֶׁר לְקַחוּ שְׂעוֹר מִן
 הַמְּמוֹנוֹת לֹא שְׁבַעָה עֵינָם וְהֵם מְשׁוּטְטִים בְּמִצּוּלוֹת הַיַּעַר וְעָמְקוּ
 בּוֹ לְאֲסוֹף וּלְכַנּוֹס וְכָל עוֹד רָאוּתָם מֵעַט כֶּסֶף אוּ זָהָב אוּ אֶבֶן
 חֲמוּדָה יַחְמְדוּם וַיִּקְחוּם עַד שְׁמָצְאוּ נַפְשָׁם מֵעַטְרִים בַּיַּעַר לֹא
 275 יָדְעוּ לְצֵאת וּלְבֹא. בְּעוֹד שְׁהָיוּ בַּיַּעַר הִגִּיעַ זְמַן לִכְתַּת הַסְּפִינָה,

261 בְּזֶה] בזה בזה מ | בְּזֶה הָעוֹלָם] בעולם הזה נק | 262 סוֹעֵר] ח' נ | | נְשָׂאָה] ונשאה נ
 נְשָׂאָה הָרוּחַ] ח' ק | אֶל] על ק | | הַקְּצוּזוֹת הַנִּעְלָמוֹת] קצוות נעלמות נק | רָאוּ] וראו נק
 263 וּבָם] ובתוך היער ק | אַבְנִים...מְאִירוֹת] אבנים מאירים יקרים מאין ערך מאירים ק
 264 מִמֶּרְחָק] מרחוק נק | אַנְשֵׁי הַסְּפִינָה] איש אל רעהו נ, זה לזה ק | 265 אֵלֶיהָ] אליו נ, ח'
 ק | מִמְּכֻמֵּי] מכמות נ | הַזָּהָב] זהבה נק | הַיְקָרוֹת] ח' נק | 266 וְהִפְקִידוּ] וכן עשו:
 הִפְקִידוּ נ | 267 וַיֵּאֲסֹפוּ] ויאספו אליו נ | אִישׁ] איש ואיש נ | כְּמִסַּת...268] לקחת ח' ק
 268 בְּלִבָּם] בללבם נ | הָהֵם] ח' ק | 269 בַּפְּנִימוֹת] בפנימית ק | וְאוּלַי] אולי ק | 270 עֵת
 ח' נ | וּנְשִׁיבַת...הַמְּנִיעָה] ח' ק | הָרוּחַ] רוח נ | הֵם...271] בתוכה לבא בתוכה במהרות נ
 271 מִן...272] מהממונות ק | 272 עֵינָם] עינם בתאומם נ, עינם ותאומם ק
 וְעָמְקוּ...273] בו ח' ק | 273 וְכָל עוֹד] ועוד כל ק | כֶּסֶף] כסף מרחוק נק | אוּ זָהָב] ח' נק
 274 וַיִּקְחוּם] ח' נק | שְׁמָצְאוּ...בַּיַּעַר] ח' ק | לֹא] שלא ק | 275 בְּעוֹד...בַּיַּעַר] אחר כו נ,
 ח' ק | הִגִּיעַ] והגיע ק | הַסְּפִינָה] לדרכם בתוך הספינה נ

ones got on it very quickly and continued their trip, rich and well-loaded, happy and grateful, while the foolish ones remained in the forest [suffering] hunger, thirst, *the heat of the day and the cold of the night*,²³ dying for their stupidity as the stupid die. Similar are the types of people who regard the material pleasures: [those who] due to the existence of many things are always collecting and amassing, rejecting their soul and its benefits, and when the time of departure arrives, everything will be taken away from them and will be lost, their wealth will not save them and they will leave it for their enemies; while the perfect ones accept from the assets of Destiny only what is sufficient to live decently, to feed their bodies and prolong their existence, the goal of their behaviour being to direct themselves towards the perfection of their Supernal Form²⁴ and to make its light shine; and if death shackles them, their righteousness will precede them, and the glory of God, may He be blessed, their Creator, will lift them up.

And he said: the example of a man in his life is like a blind man who walks a path alone, entering a house while he is walking, but thinking that he is still on the path. When he enters the

²³ Jer. 36.30.

²⁴ According to Neoplatonic philosophy, the Supernal Form is the rational soul of man, which is the third soul that God gave exclusively to human beings, as opposed to animals, which have only two: spirit and appetite.

ומִיד בָּאוּ הַמְשִׁכִּילִים וְנִכְנְסוּ בְּתוֹכָהּ וְהָלְכוּ לְדַרְכָּם עֲשִׂירִים
 וְנִכְבְּדִים, שְׂמֵחִים וְטוֹבֵי לֵב, וְהַפְתָּאִים נִשְׁאָרוּ בֵּיעָר בְּרַעֲב
 וּבְצָמָא לְחוּרְבַּ בֵּיוֹם וְלִקְרַח בְּלִילָהּ וּמְתוֹ בְּסִכְלוֹתָם כְּמוֹת
 הַנְּבָלִים. עַל זֶה הַתּוֹאֵר בָּאוּ כְּתוֹת הָאֲנָשִׁים בְּאֵלוֹ הַתַּעֲנוּגִים
 280 הַגְּשָׁמִיִּים: מְרֹב הַמְּמוֹן לֹא תִשָּׁבַע עֵינַם מֵאֲסִיפְתָּם וְקִבּוּצָם,
 וְהַנֶּפֶשׁ וְתוֹעֲלוֹתֶיהָ יִשְׁלִיכוּ אַחֲרֵי גּוֹם, וּבְהִגִּיעַ תּוֹר פְּרִידָתָם
 וְרַחֲקָה מִמֶּנּוּ תֵּאבֵד הִיא וְהוּא, וְהוֹנּוּ לֹא יִצְלִנּוּ וְלֹא יִזְבְּחוּ יַעֲזֹבּוּ.
 אָבֵל הַיְחִידִים הַשְּׁלֵמִים יִקְבְּלוּ מִקְנִיֵי הַזְּמַן מֵהַ שִׁסְפִיקִים לְחַיּוֹת
 בְּכָבוֹד וְלִהְבָּרִיא גּוֹפּוֹתָם וְהָאֲרִיז מְצִיאֹתוֹ, תְּכָלִית מְגַמְתוֹ יִכּוֹן
 285 לְהַשְׁלֵמַת צוּרְתוֹ הַעֲלִינָה וְלִהְגִּיה אֹרְהָ, וְאִם תִּכְפַּתְהוּ הַמּוֹת,
 יְהִלְדוּ לְפָנָיו צְדָקוֹ, וְכָבוֹד ה' ית[בְּרַד] בּוֹרְאוֹ יֵאֲסַפְנוּ.

וְאָמַר: מִשַׁל הָאָדָם בְּחִלְדוֹ כְּעוֹר הוֹלֵךְ לְבָדוֹ עַל דְּרָךְ, וְנִכְנָס
 דְּרָךְ לְכַתּוֹ בְּאַחַד מִן הַבְּתִים, וְהוּא יִדְמָה בְּנִפְשׁוֹ עוֹדְנּוֹ בְּדְרָךְ.

278 לחורב... בלילה] יר' לו ל

276 ומיד... בתוכה] ויבאו בה המשכילים הקרובים אליה ג, ויבאו בה המשכילים אליה ק
 277 שמחים... לב] ח' נק [278 ובצמא] בצמא ובחוסר כל נק [279 על] ועל נק | באו] ח'
 נק | באלו] באלה ק [280 מרוב המון] רוב ההמון נק | עינים] בטנס ק [281 והנפש]
 אבל הנפש ק | פרידתם] פרידתה נק [282 ורחקה] וקבוצה ורחוקה ג | היא והוא] הוא
 והיא ג | והונו] ח' ק | יצילנו] תצילנו ג | ולאויביו] ולאויבו ג [283 אבל היחידים]
 והיחידים נק | השלמים] ח' ק | שישפיקם] שישפיקנו ג [284 גופותם] גופם נק | והאריז]
 להאריז ג, ח' ק | מציאותו... יכוין] ותכלית מציאותו יהיה לכוון ק | תכלית] ותכלית ג
 285 תכפתהו המות] המות יאספהו ג [286 הולך] הולך ק | ה' יתברך] ח' ק | יתברך
 בוראו] ח' ג | יאספנו] יאספהו ג [287 על דרך] בדרך ג, ח' ק | ונכנס... 288 לכתו] נכנס
 בלכתו ק [288 לכתו] לביתו ג | באחד... הבתים] באחת הבתים ק | והוא ידמה] וידמה ג

house, which is full of objects, such as *a bed, a table, a chair, and a candlestick*,²⁵ the blind man stumbles over them and gets bruised by them, and as he stumbles, shouts and cries out at the injustice: “Who has done this great evil in putting obstacles and hindrances in the middle of the path in order to kill those who walk?” The people of the house answer: “Neither are the objects in the way, since they are in a house, nor did the disorder of the objects make you fail; but [it was] your lack of vision, since the objects are in the place they should be, while you, due to your lack of vision, thought of them as badly arranged to make you fail; but in reality it is in you where your failure resides, not in them or in him who arranged them.” Similar to this is a man [who], because he stumbles into many things that make his body and soul fail, begins to be angry at those things and their inventor, when he should be angry at himself, like the one who says “Why has God created beautiful women, warm temperaments, and strong desire? Were it not for that, sexual intercourse would not weaken me, my days would not be shortened, and my vision would not be darkened; and, why has He created so many types of fruit that sicken and kill?”²⁶ Thus, he gets

²⁵ 2 Kgs 4.10.

²⁶ In the margin of manuscripts א (fol. 102ב) and ב (fol. 168ב) there is a biblical quotation: “A man’s folly subverts his way, and his heart rages against God” (Prov. 19.3), which is directly connected to the content of the *mashal*.

וּבְבֹאוֹ בְּבֵית וְהִנֵּה הוּא בְּבֵית מְלֵא כְּלִים: מִטָּה וְשִׁלְחוֹן וְכֶסֶף
 290 וּמְנוּרָה, וְנִכְשֵׁל הָעוֹר בָּהֶם וְנִתְחַגַּר וּבִהֲפֹשְׁלוֹ צָעַק וְקָרָא חֲמָס:
 מִי עָשָׂה הָרַעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת לָתֵת מְכֻשׁוֹלוֹת וְאֲבִי נִגְף בְּחֻצֵי
 הַדְּרָכִים לְהַמִּית הָעוֹבְרִים? וַיַּעֲנוּהוּ אַנְשֵׁי הַבַּיִת: הַכְּלִים אֵינֶם
 בְּדַרְדָּר כִּי בְּבֵית הַמָּה, גַּם לֹא הַפֶּסֶד סְדוּר הַכְּלִים הַכְּשִׁילוֹךְ כִּי אִם
 הַפֶּסֶד רְאוּתְךָ וְהַכְּלִים הֵם מְסוּדָרִים וּבְמִקּוֹם הַנָּאוֹת לָהֶם, וְאַתָּה
 295 מְצַד חֶסְרוֹן רְאוּתְךָ כְּאֲשֶׁר תַּחֲשַׁבֵם בְּחִילוֹף עַל כֵּן הַכְּשִׁילוֹךְ
 וּבִאֲמַת שְׁכֻשְׁלוֹנְךָ מְצַדְךָ לֹא מְצַדֵם וְלֹא מְצַד הַמְסוּדָר. כֵּן עֲנִיין
 הָאָדָם בְּשׂוּה כִּי הוּא יִכְשֵׁל בְּעֲנִינִים רַבִּים יִכְשִׁלוּ גּוֹפוֹ וְנִפְשׁוֹ
 וַיִּתְחַל לְהַתְרַעַם עַל הָעֲנִינִים הָהֵם וְהַמְצִיאָם, וְהָיָה יוֹתֵר מִן
 הַמְּחוּיָב הַתְרַעְמוֹ עַל עֲצָמוֹ כְּמוֹ שְׁאָמַר: לָמָּה הַמְצִיא הָאֵל
 300 הַנְּקֻבוֹת הַיְּפוֹת וְהַמְצִיא עִם זֶה חוּם בְּמִזְגוֹ וְתִאָּוָה חִזְקָה? וְלוּלִי
 זֶה, לֹא תַחֲלִישֵׁנִי הַמְשָׁגֵל וְלֹא קָצְרוּ יָמִי וְלֹא כָּהֵה רְאוּתִי, וְכֵן
 לָמָּה הַמְצִיא לִפְנֵי רַבּוּי הַפִּירוֹת הַמְּמִיתִים וְהַמְּחַלִּיאִים? וְכֵן

289 מטה... 290 ומנורה] מ"ב די

289 בבית... בבית] הבית ג, הבית והנה הבית ק | מטה ושלחון] שלחון מטא ג | מטה... 290
 ומנורה] ח' ק 290 העור ח' ק | ונתחגר] ח' ג | צעק וקרא] קרא וצעק ג 292 העוברים
 העוברים והשבים נק | הכלים] הבית והכלים ק 293 כ' א | כי אס ג | המה גם] כמנהגם ג
 לא... הכשילוך] ולא הכשילך סדור הפסד הכלים ג, הפסד הכלים לא הכשילוך ק
 294 ובמקום הנאות] במקום נאות וראוי ג | להם] ח' נק 295 חסרון ראותך] חסרון ראותך
 נגפת ג, חסרון נגפת ק | כאשר] באשר ג 296 ובאמת... המסדר] ח' ק | לא] ולא ג
 עניין] הענין ק 297 האדם] ח' ק 298 יותר] ח' נק 299 המחויב] החיוב ג | שאמר]
 שיאמר נק | המציא] הוציא מ 300 היפות] הנאות ק | חום במזגו] חום גדול במזגי ג, חום
 גדול בגופי ק | ולולי] ולולא ג 301 תחלישני] החלישני נק | ולא... ימי] ח' ק | קצרו...
 ראותי] כהתה עיני ולא קצרו ימי ג | כהה ראותי] כהתה עיני ק | וכן] וכן יאמר ג
 302 המציא] המציא ח' ג, המציא האל ק | לפני] ח' ק | הממיתים והמחליאים] המביאים
 החללים ולפעמים ממיתים ג, המחליאים והממיתים ק | וכן] באמ כתוב בשוליים: אולת אדם
 תסלף דרכו ועל ח' יזעף לבו (מש' יט ג)

angry at the things themselves and does not understand that God's wisdom is great, and everything He creates He intends to be orderly and harmonious, their benefits clear to him who knows how properly to deal with them; and the only thing God did is to create them, but the foolish man, due to his lack of wisdom, turned them harmful in his thought, as if they lacked value and order. And the saying of the sage already included this meaning when he said *your word is a lamp to my feet and a light for my path*;²⁷ because I am a hopeless blind person, you gave me an important and honourable religion to prevent me from the harm associated with stupidity, to direct me to the benefit of the great things, to allow me beneficial affairs, to show me the proper quantity, time, and duration for taking them, and all this is in the most perfect possible order.

And he said: a man in this world is like a group of people who were invited by an important person to dine with him, and he set before them a golden table, with golden and silver utensils, and among the people, there is no doubt that there were fools and there were wise men. The fools thought that those utensils were selected for them as a gift and that after the

²⁷ Ps. 119.105. The sage Jedaiah refers to is King David, the purported author of the psalm.

יתַרעם על הנמצאות ולא יבין שחכמת האל גדולה כּוֹנֵה
 במוצאים כלם סדר נגדר והנהגה מיוחסדת ותועלותיהם
 305 מבווארים למי שידע ההנהגה הראוי בהם, ואיננו פי אם האל
 אשר המציאם והאנוש הסכל מצד סכלותו השיבם מזיקים
 במחשבתו ונפסדו הסדור והערך. ומאמר החכם כלל הכּוֹנֵה
 הזאת באשר אָמר "נר לרגלי דבריך ואור לנתיבותי", כי אָני הוא
 כּעֹר והסומא [א103] הגמור, ונתת לפני דת חשובה נכבדת
 310 תמנעני מן הנזקים הנמשכים אל הסכלות, ותישירני לתועלת
 הנפלאות, ותתירני העניינים המועילים, ותורני בהם הפמות
 המועיל מלקיחתם והשעה והזמן הראויים ללקיחתם; וכל זה
 בתכלית הסדור.

ואמר: עניין האדם בעולם הזה כמו חֲבֵרַת אַנְשִׁים הַזְמִינִם
 315 אִישׁ נִכְבֵּד לְאֹכֹל עִמּוֹ וְשֵׁם לְפָנֵיהֶם שְׁלַחַן זָהָב וְכֵלֵי זָהָב וְכֶסֶף
 וְהָאֲנָשִׁים הֵהֵם אֵין סֶפֶק שְׂבִינֵיהֶם פְּתָאִים וּבְנֵיהֶם מְשֻׁכְּלִים.
 הַפְּתָאִים הֵהֵם חֲשָׁבו שֶׁהַכֹּלִים הֵהֵם הַנְּבַחְרִים לָהֶם בְּמִתְנָה

308 נר... לנתיבותי] תה' קיט קה

303 על שאר נק | גדולה] מרובה וגדולה עד מאד נ | כּוֹנֵה... 304 במוצאים] ובכונה
 נפשו כל הנמצאות נ | 304 סדר] בסדר נ | מיוחסדת] מיוחדת נק 305 מבווארים]
 מבווארות נ | הראוי] הראוי נק | ואיננו... 306 המציאם] ח' ק 307 ונפסדו] ונפסד נק
 והערך] ח' ק | ומאמר החכם] והמשורר דוד הע"ה נ | החכם] דוד ע' ה' ק | הכּוֹנֵה...
 308 הזאת] הכונה בזה הפסוק נ | 309 כּעֹר] העור ק | נכבדת] נכבדת נ, ח' ק 310 אל
 הסכלות] לסכלות ק | ותישירני] תעשירני נ | לתועלת] לתועלות נ | 311 ותתירני] ח' נ
 ותתירני... 312 ללקיחתם] ח' ק | העניינים] והעניינים נ | 312 והשעה והזמן] והזמן והשעה נ
 314 עניין] בענין ק 315 עמו] עמו בביתו נק | שלחן... וכסף] שלחן של כסף ועליו כלי כסף
 וכלי זהב נ | זהב וכסף] כסף ק 316 ובניהם] ח' נ | משכילים] ומשכילים נ | 317 ההם]
 מהם נ, ח' ק | להם] יותנו להם נ, יותנו לפניהם ק

meal they would take them to their homes, while the wise ones knew that they would remain in the house of the hosts so other groups of people could eat with them. When the meal was over, the utensils were taken from the guests: the fools were astonished and dismayed, left with a depressed and saddened spirit, because they had thought that [the utensils] were theirs and they considered it the theft of their money and the stealing of their fathers' inheritance; however, the wise ones already knew this, and got used to the idea that the utensils had been taken from them, so they let it go and did not worry about that. And it happens that the fools left the table and went away angry and in a bitter and confused state of mind, while the wise ones left in a happy, calm, and faithful mood. Similar to this are the different groups of people in the world, as follows: some are foolish people who eat, drink, and are satiated with the nonsense of the world, as if it were an eternal legacy; but when they arrive at the day of death, their separation is very bitter; they worry because of the memory of the pleasures and delights that they are losing, and they die with a bitter and broken soul; and some are eminent people who notice the worthlessness of this despicable and repulsive [worldly] home, whose end is nothingness;

וְשָׂאֲחַר הָאֲכִילָה יוֹלִיכוֹם עִמָּהֶם בְּבֵיתָם, וְהַמְשָׁפִילִים מֵהֶם יִדְעוּ
 שֶׁהֵם יִשְׁאָרוּ בְּבֵית הַמְזַמְיָנִים יֹאכְלוּ בָּהֶם חֲבוּרוֹת אַחֲרוֹת.
 320 וְכַאֲשֶׁר תִּמָּה הָאֲכִילָה נִלְקַחוּ הַכֹּלִים מִלִּפְנֵי הַקְרוּאִים: וְהָיוּ
 הַפְתָּאִים מְשִׁתּוֹמְמִים וְנִבְהָלִים וְנִשְׁאָרִים בְּרוּחַ נִכְאָה וְדוֹאֲגַת כִּי
 הֵם כְּבָר חָשְׁבוּ שֶׁיְהִיוּ שְׁלֵהֶם וְהָיָה בְּעֵינֵיהֶם כְּגִזְלַת מְמוֹנָם וְגִיבַת
 יְרוּשָׁת אָבוֹתָם, וְהַמְשָׁפִילִים כְּבָר יִדְעוּ זֶה וְכָבֵר הִשְׁקִיעוּ
 מִחֲשֻׁבוֹתָם עַל שֶׁהַכֹּלִים כְּבָר יוֹסְרוּ מִלִּפְנֵיהֶם יַעֲזֹבוּם וְיִבְהַלְקֵהֶם
 325 לֹא יִדְאָגוּ עֲלֵיהֶם. וְהָיָה כִּצְאֵת הַפְתָּאִים וְקוֹמָם מֵעַל הַשְּׁלֶחָן
 בְּחָרֵי אָף וְנִפְשׁ מָרָה וּמְשִׁתּוֹמְמַת, וְצֵאת הַמְשָׁפִילִים בְּנִפְשׁ
 שְׁמָחָה שׁוֹקֶטֶת וּבוֹטְחָת. כֵּן כְּתוּב הָאֲנָשִׁים בְּעוֹלָמָם עַל הַדָּרֶךְ
 הַזֹּאת: מֵהֶם כְּתוּב סְכָלוֹת יֹאכְלוּ וְיִשְׁתּוּ וְיִשְׁבְּעוּ מִהַבְּלִי הַזִּמְן
 כְּאֵלוּ הֵם נִחְלָה עוֹלָמִית, וּבִהְגִיעַם לְיוֹם הַמּוֹת תִּמְרָ לָהֶם הַפְרִידָה
 330 מְאֹד וְיִדְאָגוּ עַל זְכוּרֹן הַתַּעֲנוּגִים שֶׁהֵם מְאֻבְדִים אוֹתָם וְעוֹזְבִים
 חֲמֻדָּתָם, וְיָמוּתוּ בְּנִפְשׁ מָרָה וְנִשְׁבָּרָת; וּמֵהֶם כְּתוּב חֲשׁוּבוֹת
 יִבְחִינוּ פְחִיתוֹת הַמְדוֹר הַזֶּה הַנִּבְזָה וְהַנִּמְאָס וְגִרְעוֹת אַחֲרֵיתוֹ,

318 יוליכוים] ילכו נק | עממם] עמם ק | בביתם] בביתם נ | 319 ששה ישארו] שישארו
 ק | המזמינים] המזמינם מ, המזמנם נ, מזמינם ק | יאכלו] ויאכלו נ | 321 דואגת] ח' ק
 322 כבד] ח' נק | שיהיו] כי הם ק | בעיניהם...ממונם] כגזילת ממונם בעיניהם נ
 כגזלת] כגזלת ק | וגניבת...אבותם] ח' ק | 323 ידעו] חשבו ק | השקיעו...324
 מחשבותם] השקיעה המחשבה ק | 324 מחשבותם] מחשבתם נ | ובהלקחם...325 עליהם]
 ולא ידאגו בהלקחם ולא נבהלו נ | 325 ידאגו עליהם] דאגו עליהם ולא נבהלו ק | והיה] ויהי
 נ | כצאת] בעת צאת נ, צאת ק | מעל] מעס ק | 326 נפש] ובנפש נק | ומשתוממת] ח'
 ק | בנפש] הנפש ק | 327 שוקטת] ח' נק | כן] וכן נ | כתות האנשים] ענין האנשים
 האלה ק | על...328 סכלות] ח' ק | 328 הזמן] העולם הזה נ | 329 עולמית] עולמים ק
 תמר להם] הם מרי ק | 330 ששה...עוזבים] שאבדו ועוזבים נ, שהם עוזבים אותם ומאבדים
 ק | 331 מרה] מרה ונאנחה ק | 332 הנבזה] ח' נק | והנמאס] הנמאס נק

and when they feel that their soul is stuck one day in many pleasures and is full of thousands of instances of vanity and hostility, their heart softens and their understanding remains calm, because they will leave them the following day, and feel happiness for having had something for the time it lasted. And the sage said *today here, tomorrow in the grave*.²⁸ And this is the reason why they [i.e., eminent people] do not trust in staying with these vanities forever, and when they remember that they will be separated from them in the day of death, they will not moan or grieve over their separation, since they already knew it and had overcome it:²⁹ their thoughts are strongly fixed on [where] they are going, and they are quickly and easily consoled over the things they are being separated from.

And he said: a man in this world is like a knight in his tower, surrounded everywhere by a great king. The knight has in his room two paths to two places where he has put all his hope and interest: one leads to his treasure house and the other to his garden, and all his involvement and his pleasure reside in going to both places. The knight obtained greater pleasure in going to the garden, because of its plants, trees and the purity of

²⁸ Babylonian Talmud, *Berakhot* 33a.

²⁹ Literally: they made themselves large on knowing and examining it.

וּבַהֲרִגִישָׁם נַפְשָׁם הַיּוֹם שְׁקוּעָה בְּהַמּוֹן תַּעֲנוּגוֹת מְמוֹלָאָה בְּרַבּוֹת
 הַבָּלִים וּתְנוּאוֹת, יֵרֶד לְבָבְם תִּשְׁתּוּמִּים דַּעְתָּם כִּי יַעֲזוּבוּם בְּמַחֲרָתָם
 335 וְלֹא תִתְרַחַק שְׂמַחְתָּם בְּמָה שְׂיַחֲזִיקוּ בּוֹ בַּעַת שְׂיַחֲזִיקוּהוּ. וְאָמַר
 הַחֶכֶם: "הַיּוֹם כָּאֵן וּמַחֲר בְּקִבְר". וַיְהִי זֶה סִבָּה שֶׁלֹּא יִשְׁקְעוּ
 בְּמַחֲשַׁבְתָּם בְּטַחֲוֹן עַל הַשְּׂאֲרָם בְּאֵלוֹ הַהַבָּלִים בְּתַמִּידוֹת, וּבְזִכְרָם
 אוֹתָם בְּהַפְרָדָם מֵהֶם בְּיוֹם הַמּוֹת לֹא יֶאֱנָחוּ וְלֹא יִדְאָבוּ עַל
 עֲזִיבָתָם, כִּי הֵם כָּבֵר יַדְעוּהָ וְגִדְלוּ עַל יַדְעֵתָהּ וּבְחִינְתָהּ, וְתִהְיֶה
 340 מַחֲשַׁבְתָּם בְּמָה שֶׁהֵם הוֹלְכִים אֵלָיו חֲזָקָה, וְהַנְּחָמָה עַל מָה שֶׁהֵם
 נִפְרָדִים מִמֶּנּוּ מִהִירָה וְנִקְלָה.

וְאָמַר: עֲנִיִּן הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה כְּפֶרֶשׁ אֶחָד סוֹבֵב עָלָיו מְלֶדֶךְ
 גָּדוֹל וְהַפְרָשׁ הַהוּא בְּמִגְדְּלוֹ מוֹקֵף מִכָּל צֶדֶד. וְלִפְרָשׁ הַהוּא בְּחֶדְרוֹ
 שְׁנֵי דְרָכִים לְשָׁנֵי מְקוֹמוֹת בָּהֶם כָּל תִּקְוֹתָו וּמַעֲיִינָיו: הָאֶחָד הוֹלֵךְ
 345 לְבֵית אוֹצְרוֹ וְהַשְּׁנֵי הוֹלֵךְ לִגְנוֹ; וְכָל הַתַּעֲסָקוֹתָו וְתַעֲנוּגוֹתָיו בְּהַלּוֹךְ
 לְשָׁנֵי הַמְּקוֹמוֹת. וְהַפְרָשׁ רָאָה הַתַּעֲנוּג הַהוּא בְּגֵן יוֹתֵר מִצֶּדֶד

336 הַיּוֹם... בְּקִבְר] ת"ב ברכות לג א

333 בְּהַמּוֹן... מְמוֹלָאָה] ח' ק 334 וּתְנוּאוֹת] ח' נק | תִּשְׁתּוּמִּים] וּתִשְׁתּוּמִּים נ | דַּעְתָּם]
 נַפְשָׁם מִדַּעְתָּם נק | בְּמַחֲרָתָם] לַמַּחֲרָתָם ק 335 תִּתְרַחַק] תַּחֲזוּק נ, תַּחֲזוּק ק | בּוֹ] ח' ק
 בַּעַת שְׂיַחֲזִיקוּהוּ] ח' נ 336 יִשְׁקְעוּ] יִשְׁקִיעוּ ק 337 בְּמַחֲשַׁבְתָּם] מַחֲשׁבוֹתָם ק | בְּטַחֲוֹן]
 בְּבִטְחוֹן ק | הַשְּׂאֲרָם] הָאָדָם ק | בְּתַמִּידוֹת] ח' ק 338 בְּהַפְרָדָם] וּבְהַפְרָדָם נק | יֶאֱנָחוּ]
 יֶאֱנָחוּ נ | יִדְאָבוּ] יִדְאָבוּ נ, יִכְאָבוּ ק 339 וּבְחִינְתָהּ] ח' ק 340 מַחֲשַׁבְתָּם] מַחֲשׁבוֹתָם ק
 אֵלָיו] ח' ק | עַל מָה] בְּמָה נק 341 מִהִירָה וְנִקְלָה] נַחֲלָה וּמַהֲרָה נ, נַקְלָה וּמַהֲרָה ק
 342 בְּעוֹלָם הַזֶּה] בּוֹהַ הַעוֹלָם נ | סוֹבֵב] חַבִּיב נ, סַבֵּב ק 344 לְשָׁנֵי] בְּשְׁנֵי נק | בָּהֶם] וּבְהֶם
 נ | וּמַעֲיִינָיו] וּמַעֲיִינָיו נ, ח' ק 345 הַתַּעֲסָקוֹתָו] הַתַּעֲסָקוֹתָו ק | בְּהַלּוֹךְ... 346 הַמְּקוֹמוֹת] בְּגֵן ק
 346 לְשָׁנֵי] שְׁנֵי אֵלֶּה נ | וְהַפְרָשׁ] וְהַפְרָשׁ הַהוּא נק | הַהוּא] הַגְּדוֹל נ, ח' ק

the air; so he started going to the garden frequently and forgot about his treasure house completely. When his servants and slaves realised that he had forgotten his treasure house, they stole from it a big portion every day, while the knight did not notice. And one day it happened that the king that was surrounding him deliberated to take his pleasure from him: the garden. So, the knight was left without [the possibility] of going there anymore, and had to remember out of necessity the path leading to the treasure house, since there was nothing else to find pleasure in and [nowhere else] to hide and forget his distress. When he went to the treasure house, he found it empty of silver, gold, and precious vessels, with the exception of worn copper and slags of iron and lead, so by no means could he use that to oppose the besieging king or to give it as a ransom, and he was left terrified and perplexed. Then, the king took him, put him in chains, and cast him into a cruel prison forever. This is similar to a man with regard to his body and his soul: if he is a fool, he will only make use of his body and its pleasures, which are the garden, without paying attention to wisdom, good deeds, and spiritual concerns, which are the treasure house, that will serve as eternal ransom and redemption. And when his end approaches and he dies, his garden will be lost forever, he will

צִמְחִיו וְאֵילָנָיו וְזִכּוֹת אֲוִירוֹ וְהַתְּמִיד הַהַלֹּךְ אֶל הַגֶּן וְשָׁכַח בַּיִת
הָאוֹצֵר מִכָּל פְּנִים. וְכַאֲשֶׁר רָאוּ עַבְדָּיו וּמִשְׁרָתוֹ שֶׁשָׁכַח אוֹצְרוֹ,
גָּנְבוּ מִן הָאוֹצֵר גְּנָבוֹת גְּדוֹלוֹת בְּכָל יוֹם וְהַפָּרֶשׁ בְּלִתי יוֹדַע. וְקָרָה
לְיָמִים שֶׁהַמֶּלֶךְ הַסּוֹבֵב עָלָיו נִתְיַעַץ לְקַחַת מִמֶּנּוּ בַיִת תַּעֲנוּגוֹתָיו, 350
וְהוּא הַגֶּן. וְנִשְׁאַר הַפָּרֶשׁ בְּלִתי הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ הַהוּא עוֹד, וַיָּשֶׁב
בְּהִכְרַח לְזִכּוֹר הַדֶּרֶךְ הַהוֹלֶכֶת אֶל הָאוֹצֵר לְפִי שְׂאִין זוֹלָתָה
לְהַתְּעַנֵּג בָּהּ וּלְהַתְּעַלֵּם לְשָׁכַח צָרְתּוֹ. וְכַאֲשֶׁר הֵלֵךְ אֶל בַּיִת הָאוֹצֵר
מִצְאוֹ רִיק מִכֶּסֶף וְזָהָב וּמַכְלִים יְקָרִים לְבַד בְּלוּיֵי נְחוֹשֶׁה וְסִיגֵי 355
בְּרָזֶל וְעוֹפְרָת, אִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּשׁוּם פְּנִים לְהַעֲזֹר בָּהֶם מוֹל הַמֶּלֶךְ
הַמְּקִיפוֹ אוֹ לְתַתֵּם פְּדִיוֹנוֹ, וְנִשְׁאַר נִבְהַל וְנָבוֹד. וּלְקַחוֹ הַמֶּלֶךְ
וְאַסְרוֹ בְּנַחֲשָׁתִים וַיְשִׁימֵהוּ בְּכֶלֶא [ב310] אֲכֹזֵר לְעוֹלָמִים. בֵּן
עֲנִיַן הָאָדָם אֲצֶל גּוֹפוֹ וְנַפְשׁוֹ וְשֵׁהוּא אִי אֶפְשָׁר לוֹ שִׁישְׁתַּמֵּשׁ
בְּהִיּוֹתוֹ סָכָל כִּי אִם גּוֹפוֹ וְתַעֲנוּגוֹתָיו שׁ[ה] הַגֶּן, וְלֹא יִשִּׁית לֵב 360
לֹא לְחֻכְמָה וּלְמַעֲשִׂים וּלְעֲנִיָּיִם [נַפְשִׁיִּים] שֶׁהֵם הָאוֹצֵר אֲשֶׁר
יַעֲמְדוּ לוֹ כּוֹפֵר וּפְדִיּוֹן לְעוֹלָם. וְכַאֲשֶׁר יִגִּיעַ קִצּוֹ וַיָּמוֹת, יֵאבֵד גִּנוֹ
הָעוֹלָמִים וַיִּזְכּוֹר אוֹצְרוֹ וּמַעֲשָׂיו וַיִּמְצָאֵם בְּלִתי מִסְּפִיקִים לְהִיּוֹת

347 בית] ח' נק 348 מכל פנים] ח' ק 349 גדולות] גדולות ועצמות ק | והפרש... יודע]
ח' ק | יודע] וכל ידיעתו ושמירתו ייחר בגן ב 350 הסובב] היה סובב ב | עליו] אליו
ק | נתייעץ] ותייעץ ב | תענוגותיו] תענוגיו נק 351 בדרך... עוד] עוד בדרך ההוא נק
וישב] ושב נק 352 לפי שאין] כי אין נק 353 להתענג בה] ח' ק | בה] ח' ב | ולהתעלם]
להתעלם ק 354 לבד] מלבד ב 355 ברזל ועופרת] עופרת ק | לז] ח' ק | מול] ח' ק
356 או... פדיונו] ח' ק | פדיונו] לפדיונו ב | ונשאר] ויותר ב | נבהל ונבד] נבד ונבהל נק
358 ושהוא] שהוא נק | אי] ח' ב | לז] ח' ק 359 גופו] בצרכי גופו נק | ותענוגותיו]
ותענוגיו ב | שהם] שם אמ, שהוא ב, שהן ק | לב] לבו ב | לב... לא] ח' ק 360 לא]
ח' ב | ולמעשים] למעשים הטובים ב | נפשיים] מ' ב, הנפשיים ק 361 וימות] למות ב, ח'
ק | גנו] גופו ב 362 העולמים] ח' ב, העולמי ק | וימצאם] ומצאם נק

remember his treasure and deeds, and will find them insufficient to serve as ransom for his soul. Then, the anger of the Creator, may He be blessed, will tower above him and punish him bitterly and eternally. This thing is clear.

And he said: the world according to different groups of people is like a pleasant orchard whose owner usually waters it once a day from a water spring, and that irrigation [alone] is enough and suitable, because such a quantity is beneficial to the plants, but more than that is harmful. So he did every day: one irrigation per day, for more than that is harmful. One day, the owner of the orchard had to go to do something and asked his son to water the garden, but he did not tell him the frequency, time, quantity, and measure of the irrigation. The son came to think that since irrigation is good and beneficial for the plants, they would dry out in short time without it, and that is why they need it and it is beneficial. So, he went to the orchard in the morning and watered it very generously until all the plants were covered by water. One hour later, he came back and gave it another prodigal watering, and thus he did all day until the evening. In the evening, the father came back and found the orchard damaged by so much water, the plants dragging and soft, the trees limp, their roots uprooted, and the good and

כּוֹפֵר נַפְשׁוֹ. וַיִּשְׁלִיט עָלָיו כְּעַס הַבּוֹרָא יִתְ[בְּרַךְ] וַיַּעֲנִיֶּשְׁהוּ
הָעוֹנְשִׁים הַמְרִים עוֹנֵשׁ נֶצְחִי. וְזֶה הָעֲנִיין מְבוֹאֵר.

365 ואמר: משל העולם אצל כתות האנשים כפרדס נאה ינהג
בעליו שישקוהו בכל יום ממעיין המים פעם אחת ותהיה
ההשקאה ההיא שזה ממוצעת כי השווי ממנה יועיל לצמחים
והמותר זיק. וכך לא נהג להשקותו כי אם השקאה אחת ביום
כי השקאתו יותר זיקהו גם כן. ויום אחד הלך בעל הפרדס
370 לעסקיו וצוה בנו להשקות את הגן ולא תיאר לו אופני ההשקאה
ולא זמנה וכמותה ושיעורה. ויבוא הבן ויחשוב אחר
שההשקאה מועילה לצמחים כל זה התועלת עד שהם ייבשו
במעט זמן זולתה היא בן צריכה להם ומועילה. וילך לפרדס
בבקר וישקוהו השקאה עצומה עד התפסות כל הצמחים מים.
375 ויבוא אחר בן כשעה וישב להשקותו השקאה גדולה ביותר, וכן
תמיד כל היום ההוא עד הערב. ובערב בא האב וימצא הפרדס
מקולקל מרוב המים והצמחים בלויים ונמוחים והאילנות נרקבו

363 וישלטיט] וישלוט נק | יתברך] ח' נק 365 משל העולם] משל האנשים בעולם הזה נ
נאה] נאה ומשובח נ 366 בעליו] בעל הפרדס נ | ממעיין המים] ח' ק 367 שנה] ח' נק
ממנה] ח' ק 368 וכך] וכן נ | וכך... 369] כן ח' נק 370 להשקות] שישקה נק | את] ח'
נק 371 וכמותה ושיעורה] ושיעורה וכמותה נ 372 זה] כך נ | התועלת] תועלת נ
ייבשו] יתיבשו ק 373 היא] ח' נק | כן] אם כן נק | להם] להם מאד נ | ומועילה]
מועילה נ, ח' נ | וילך... 374] בבקר] מה עשה? השכים בבקר והלך אל הפרדס ק
לפרדס... 374] בבקר בפרדס נ 374 וישקוהו] וישקה ק | מים] ח' ק 375 וישב] שב
נ | גדולה ביותר] יותר גדולה נ, עצומה עד התכסות כל הצמחים ק 376 ההוא] ח' נ
בערב] ח' ק | בא] ויבא ק | וימצא] ומצא נ 377 ונמוחים] ח' נק

fertilised land had lost its fatness, leaving [the sand and the earth crusted and bad to the point that they were unfit for sowing]. The father then found the son, got very angry at him, and gave him an exceptional beating. Similar to this are the needs and assets of this world in relation to different kinds of people: there is one [kind] that uses the [world] as necessary in order to sustain the body healthily, taking [just] the needed measure of food, sleep, and sexual intercourse [at the proper time] and for the right duration, without which the body couldn't function. [But there are also foolish people who think of eating and other pleasures,] since they are necessary, like this: the more they have of them, the better the body will grow and the more life will be prolonged; and [they] use these hollow things constantly and all the time, taking exaggerated quantities, which cause grave diseases and the shortening of life; their souls are unable to worship God, and after death they are blamed for having corrupted their two allotments. Then, the Creator, may He be blessed, will punish them with exceptional torments, and they will end up, after that, in the abyss.

וְשֵׁרְשֵׁיהֶן נֶעְקְרוּ וְהָאֲדָמָה הַטּוֹבָה הַמְּזוּבָּלֶת אֲבָד שׁוּמְנָהּ, וְנִשְׁאָרוּ
 [הַחֹל וְהַעֲפָר נְגוּבִים, רָעִים עַד שְׂאִינִם רְאוּיִים לְזִרְעָה]. הָאֵב זֶה
 מִצָּא בְּנוֹ וְנִתְקַצֵּף עָלָיו וַיִּכְהוּ הַכָּאוֹת מְשׁוּנוֹת. כֵּן צָרְכִי זֶה הָעוֹלָם 380
 וְקִנְיִנָיו אֲצֵל כְּתוֹת הָאֲנָשִׁים: מֵהֶם מִי שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בַּשְּׁעוֹת
 הַהֶכְרָחִיּוֹת לְהַעֲמִיד גּוֹפוֹ בְּבְרִיאוֹת וַיִּקַּח הַשְּׁעוּרִים הַמּוֹכְרָחִים מִן
 הַמְּזוֹן וְהַשִּׁינָה וְהַמְּשָׁגֵל [בַּשְּׁעוֹת יְדוּעוֹת] וּבְזִמְנֵים הַמוֹעִילִים שְׂאִי
 אֲפֹשֶׁר לְגוֹף זוֹלֵת זֶה. [וּמֵהֶם סְכָלִים יַחֲשְׁבוּ שֶׁהָאֲכִילָה וְשִׂאָר
 הַהֲנָאוֹת] בְּשׁוּם הֶכְרָחִיּוֹת אַחַר שְׂאִי אֲפֹשֶׁר זוֹלֵתָם [יְהִיָּה] רוֹב 385
 הַכַּמּוֹת מֵהֶם יוֹתֵר מוֹעִיל יוֹתֵר רְאוּי בְּהַשְׁמַנַּת הַגּוֹף וְהָאֲרָכַת
 [הַיָּמִים], וַיִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּאֵלוֹ [הַהֶבְלִים] שְׁמוּשׁ מִתְמִיד [בְּכָל זְמַן]
 וַיִּקַּחוּ מֵהֶם הַשְּׁעוּרִים הַמוֹפְלְגִים, וַיְהִיָּה סִבָּה לְתַחֲלוּאִים הַגְּדוֹלִים
 וְקִצּוֹר יָמָיו, וְלֹא תִשְׁלַם הַנֶּפֶשׁ בַּעֲבוּדַת הַבוֹרָא וַיִּתְפַּשׂ אַחַר מוֹתוֹ
 בְּמָה שֶׁקִּלְקַל שָׁנֵי חֻלְקָיו. וַיַּעֲנִישֶׁהוּ הַבוֹרָא יְתִ[בְּרָךְ] בְּיִיסוּרֵין 390
 הַמְּשׁוּנִים וְאַחַר כֵּךְ יִלְךְ אֶל הָאֲבָדוֹן.

378 וְשֵׁרְשֵׁיהֶן] שרשיהם נק | נֶעְקְרוּ] ח' נק | הַטּוֹבָה] ח' ק | אֲבָד] אבדה ק
 379 החול...לְזִרְעָה] מ' ג, החול והעפר רעים לזרעה ק | הָאֵב...380 עָלָיו] וישמר האב
 הזה התקצף על בנו ג, והאב התקצף על בנו ק 380 מְשׁוּנוֹת] משונות וגדולות ג, גדולות
 ומשונות ק | זֶה] ח' נק 381 מִי...בוֹ] שישתמשו בהם ג 382 הַהֶכְרָחִיּוֹת] הכרחיות ק
 הַשְּׁעוּרִים] הדברים נק 383 וְהַשִּׁינָה] והשינה והשתיה ק | בַּשְּׁעוֹת יְדוּעוֹת] מ' נק
 וּבְזִמְנֵים הַמוֹעִילִים] ואלו הם המקיימים את הפרדס קיום ארוך ג | שְׂאִי] ואי ג 384 זֶה
 ואלו הם המקיימים את הפרדס קיום ארוך ק | וּמֵהֶם...385 הַהֲנָאוֹת] מ' נק 385 בְּשׁוּם
 הֶכְרָחִיּוֹת] החכרחיות נק | שְׂאִי...זוֹלֵתָם] ח' ג | יְהִיָּה] מ' נק 386 רְאוּי] ראוי ושאי אפשר
 זוֹלֵתָם ג | וְהָאֲרָכַת...387 הַיָּמִים] ח' ק 387 הַיָּמִים] מ' ג | וַיִּשְׁתַּמֵּשׁ] וישתמשו נק
 בְּאֵלוֹ] באלה ק | הַהֶבְלִים] מ' נק, ההבדלים אמ | בְּכָל זְמַן] מ' נק 388 וַיְהִיָּה] ויהיה זה
 ג | לְתַחֲלוּאִים] להחלאת גופם ג, לחליים ק | הַגְּדוֹלִים] ח' נק 389 יָמָיו] ימים מ, ימיהם
 נק | הַנֶּפֶשׁ] נפשם נק | אַחַר] אחרי ק 390 שְׁנֵי חֻלְקָיו] ח' ק | וַיַּעֲנִישֶׁהוּ] וענש נק
 הַבוֹרָא יְתִבְרָךְ] ח' נק 391 וְאַחַר כֵּךְ] ח' נק | יִלְךְ...הָאֲבָדוֹן] ילך לאבדון נק

And he said: [this is] the case of a perfect man whose relatives cry over his death. In a certain city, there was, among the members of a family, a rich and respected man with a good reputation, who was always ready to protect his family and help them in different matters, as far as his honour, ability, intelligence, and common sense [would allow it]; and the members of the family were proud of him and exalted him. It happened that the king ruling that area heard of the virtue and wisdom of this man and decided to appoint him governor to lead another kingdom very distant and different from his homeland, exchanging his own people for the people [of the new land], who were a great and respected people with integrity and distinguished traditions; so there was no doubt that governing them and living among them was an enormous honour and a great achievement. When he received the king's order to leave for that land, he became extremely distressed over separating from his family without having any idea of the great honour that he was about to receive, so he departed overcome with worry and anger. But when he then ruled over that kingdom and realised the honour and the value [in it], he forgot his people and his land, was overcome with the happiness that came to him as a result of his exalted position, and began to praise his lord, the king. But the

ואמר: עניין האדם באשר יבכוהו אוהביו במותו והוא
 שלם. משפחה היתה בעיר אחת ובין אנשיה איש נכבד והוא
 עשיר ובעל שם מגן למשפחתו מזומן להועילם בעניינים רבים
 395 אם מצד כבודו אם מצד יכלתו ואם מצד שכלו וטוב עצתו,
 ואנשי המשפחה מתפארים בו ומנשאים ענינו. ויודמן שהמלך
 המולך על האקלם ההוא שמע מעלת זה האיש וחכמתו, ויגע
 המלך לתתו מושל מנהיג על מלכות אחת רחוקה ממדינת
 [מולדתו דרך רב] יגיע משיעור מרחק תכלית, חלוף ושנוי בין
 400 אומותיה ואומות ארצו, אלא שהם אומות גדולות ונכבדות,
 בעלי יושר, ובעלי מנהיגים חשובים: אין ספק שהממשלה עליהם
 והתגורר בתוכם כבוד מופלג ותוספת עליו. וכאשר הגיעתהו
 מצות המלך ללכת בארץ ההיא, חרה לו עד מות להפרידו
 מאנשי חברתו ולהיותו בלתי משער הכבוד שעתיד להגיעו, ויהי
 405 לכתו בדאגה ובזעף. וכאשר הלך ומשל על מלכות ובחן הכבוד
 והתועלת, שכח עמו וארצו ונשקע בשמחה שהגיעתהו מן
 [א104] השולטנות ההוא המעולה, ומתחיל לשבח המלך

392 עניין] שענין ג | באשר יבכוהו] שיבכוהו ק 393 משפחה] כמו משפחה נק | איש
 היה איש ג | נכבד] נכבד חשוב בעמו נק | והוא] והוא היה ג 394 שם] שם חשוב ק
 למשפחתו] לכל משפחתו ג | מזומן] ומזומן נק | להועילם] להועילם ק 395 אם] ואם
 נק | שכלו...עצתו] עצתו וטוב שכלו ג 396 מתפארים] מתפארים ק | בו] בו ובגדולתו ג,
 בגדלו ק | ומנשאים ענינו] ח' ק | ויודמן] ונודמן ק 397 האקלם] האיכלים ק | ההוא]
 ח' ק 398 מלכות אחת] מדינה ג 399 מולדתו...רב] מ' ג, מולדתו, ממלכתו אמ | יגיע]
 ויגיע ג | חלוף ושנוי] ושנוי חלוף ק 401 יושר] יושר ונכבדים ג | ובעלי] ח' ק | מנהיגים]
 מנהיגים מנ, ומנהיגים ק | אין...עליהם] ח' ק 402 עליו] עליו ג 403 מות] מאד ג
 להפרידו] להפרידו ג 404 חברתו] חברתו נק | ולהיותו] ח' ק | ויהי] ויהי ק
 405 בדאגה] בכעס ג | מלכות] המלכות נק 406 שהגיעתהו] שהגיעתו ג 407 השולטנות]
 השלמות ג | ומתחיל] והתחיל נק

members of his family remained scared and moaning, since he was so far away that they never knew or heard anything about him again. There is no doubt, therefore, that this is [what] separation [means]: even if it is beneficial for the respected man, the family prefers him to have less honour and to remain with them over any high position while he is far from them; and this is due to the fact that they will not benefit from his honour or his wisdom. Similar is the perfect man when it is his time to die: there is no doubt that he is worried on the brink of departure when [the time] has not yet arrived and is beginning to arrive; but when it finally happens, he will be submerged in boundless pleasure for the great dignity he has come to, far away from his family without knowing anything more about them, [and his family remains very fearful and moaning, for they had him as a great profit] and are unable to imagine what he will receive. They [remain] greatly harmed on account of the troubles caused by his separation and his being taken away from them; for [he was] the one bringing them strength, warding off disasters, protecting them from harm, and honouring them forever and ever.³⁰

³⁰ Literally: as long as the sun remains in the heaven.

אָדוֹנָיו. וְאֲנָשֵׁי מִשְׁפַּחְתּוֹ נִשְׂאָרוּ נְבִהִים וְנֶאֱנָחִים לְפִירוּדוֹ מֵאֲשֶׁר
 הוּא לְרֹב רַחֲקוֹ לֹא יָדְעוּ עוֹד כֵּן לֹא שָׁמְעוּ עוֹד שְׁמֵעוּ לְעוֹלָם.
 410 הִנֵּה אֵין סֶפֶק שְׁזֵאת הַפְּרִידָה, וְאִם הִיא תוֹעֵלֶת אֶצֶל הַנִּכְבָּד
 הַהוּא, הִנֵּה יִהְיֶה יוֹתֵר מוֹעִילִם מֵעַט כְּבוֹדוֹ וְהוּא עִמָּהֶם מִכָּל
 מַעֲלָתוֹ הַגְּבוּהָה וְהוּא רַחוּק מֵהֶם, כָּל זֶה הַשִּׁיעוּר כִּי הֵם לֹא
 יוֹעִילִם עוֹד כְּבוֹדוֹ וְחֻכְמָתוֹ. בֵּין הַשְּׁלֵם בְּעַת פְּטִירָתוֹ אֵין סֶפֶק
 בְּדֹאגָתוֹ בַּקְּצַת עַל הַפְּרִידָה לַהֲיוֹת עַדִּיין בְּלִתֵּי מַגִּיעַ אֲבָל מִתְחִיל
 415 לַהֲגִיעַ אֵלָיו, וְכֹאֲשֶׁר הֲגִיעַ אֵלָיו נִשְׁקַע בְּתַעֲנוּג אֵין חֶקֶר לוֹ מִצַּד
 הַמַּעֲלָה הַיִּתְיָרָה שֶׁהֲגִיעַ אֵלָיָה בְּרַחֲקוֹ מֵאוֹהֲבָיו וְהוּא בְּלִתֵּי יוֹדֵעַ
 בָּהֶם [מֵאוֹמָה, וְאוֹהֲבָיו נִשְׂאָרִים בְּתַכְלִית הַבְּהֵלָה וְהֶאֱנַחָה וְהֵם
 בְּיִתְרוֹן חֲשְׁבוּהוּ], שִׁיקְבַּל בְּלִתֵּי מִשְׁעָרִים כָּלֵל. וְהֵם שְׁבָעִים
 הַנְּזָקִים מִחֶסְרוֹן פְּרִידָתוֹ וְהַלְקַח מֵעִמָּהֶם, מִי שֶׁהִיא מְבִיא
 420 גְּבוּרוֹתָם וְדוּחָה רְעוּתָם וְעוֹמֵד נֶגֶד אוֹיְבֵיהֶם וּמְכַבֵּדֵם נֶגֶד הַשָּׁמַשׁ.

408 מִשְׁפַּחְתּוֹ] מִשְׁפַּחְתּוֹ בְּרֵאוֹתָם ק | נְבִהִים] נְבִהִים ק | נְבִהִים וְנֶאֱנָחִים] נֶאֱנָחִים
 וְנֶאֱנָחִים נ | לְפִירוּדוֹ] לְפִירוּדוֹ נ | מֵאֲשֶׁר... 409 הוּא] ח' נק 409 רַחֲקוֹ] רַחֲקוֹ נק
 לֹא... לְעוֹלָם] כִּי לֹא שָׁמְעוּ עוֹד אֶת שָׁמְעוּ נ, שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ עוֹד לְעוֹלָם שָׁמְעוּ ק 410 הִנֵּה] וְהִנֵּה
 ק | הִיא] הוּא נ | תוֹעֵלֶת] עֵלְיוֹ וְתוֹעֵלֶת נק | הַנִּכְבָּד] הַחֲשׁוּב נק 411 הִיא] הוּא ק
 יִהְיֶה] הִיא נ, הוּא ק 412 הַגְּבוּהָה] וְגִבּוּהָה ק | הֵם] הוּא נ 413 וְחֻכְמָתוֹ] וְחֻכְמָתוֹ אֲבָל
 יִשְׁתַּעַן מִמִּכְאוּב פְּרִידָתוֹ נ 414 לַהֲיוֹת] לַהֲיוֹתוֹ נק | מַגִּיעַ] מַגִּיעַ לְכַבּוֹד נק 416 אֵלָיָה] אֵלָיו
 ק | מֵאוֹהֲבָיו] מִצַּד אוֹהֲבָיו נ | וְהוּא... 417 מֵאוֹמָה] ח' ק 417 מֵאוֹמָה... 418 חֲשְׁבוּהוּ] מ'
 נק, עוֹד מֵאוֹמָה אִם 418 שִׁיקְבַּל] שִׁיקְבַּל נק | כָּלֵל] ח' נ 419 הַנְּזָקִים] הַנְּזָקִים הַגְּדוּלִים
 נק | מִי] מִה ק 420 גְּבוּרוֹתָם] כְּבוֹדֵם ק | וְדוּחָה רְעוּתָם] ח' ק | רְעוּתָם] רְעוּתֵיהֶם נ

And he said about a certain woman, the daughter of eminent people, that her husband died during his pleasant years and during his youth. That man was good towards God and mankind, amassed great wisdom in a few days, and [accrued many] honourable and great deeds in a short time; he did not deceive children in their childhood or young men in their youth, but gathered the virtues of old people, became very exalted in matters of intelligence, and followed the path of every upright person. When the man died, his wife, due to her great bitterness and fear, was utterly seized by suspicion of the order, the direction, and the supervision of those who judge the classes of people and those who lead the world of the lower creatures, as if she considered [his death a matter of] injustice and unfairness. She would go crying and lamenting to houses of learning and gatherings of rabbis, [asking whether] the judgment required [the death of a young man who never committed a sin or dwelt on idleness during his youth], and looking for an explanation, since it is supposed that the pursuit of integrity, fear of God, and perseverance in studying [Torah] prolong the lives of people; as in the saying of the great philosopher: *wisdom preserves the life of him who possesses it*,³¹ and the meaning of this is that it will prolong his life beyond the natural limits or that it will prevent accidental death due to external causes until the

³¹ Eccl. 7.12.

ואמר שאשה אחת מבנות החשובים מת בעלה בנועם
 שנותיו ובאמצעות זמן בחרותו. והיה האיש ההוא טוב לשמים
 ולבריות וקבץ במעט ימים חכמה הרבה ובזמן קצר מעשים
 גדולים הגונים ולא רמה הנעורים בנעוריו ולא הבחורים
 בבחוריו, אבל מדות הישישים אסף ונתעלה מאד בעניינים 425
 המושפלים ובא במדרגת כל שלם. ובמות האיש ותשא אשתו
 מרוב מרירותה ובהלתה נצבת בתכלית החשד [על הסדר
 וההנהגה] וההשגחה [משופטי] הכתות [וימנהיגי] עולם
 השפלים, כאלו חשבה העדר המשפט והיושר. והיתה הולכת
 בבתי המדרשות ואסופות הרבנים בוכה ומייללת מה הדין 430
 המחייב [מות איש בחור אשר לא חטא ולא פנה לבטלה רגע
 מרגעיו ורכות שניו ונועם זמנו], ושיודיעוה הסבה בזה אחר
 שידומה שרדיפת היושר ויראת האלקים ושקידת הלמוד יאריכו
 חיי האנשים כמאמר גדול הפלוסופים "והחכמה תחיה בעליה".
 ורצון הדבר הזה שתאריך חיו חוץ לגבולם הטבעי או שתמנע 435
 המיתה מקרית הבאה מן הסבות אשר מחוץ עד שישלם גדר

434 והחכמה... בעליה] קה' ז יב

421 שאשה] כי אשה ק | החשובים] הגדולים והחשובים נ 422 זמן בחרותו] זמנו נ
 424 גדולים] ח' ק | רמה] רמה אל ק | הנעורים] הנעורים נק | ולא²] ולא אל ק
 425 בבחוריו] בבחרותו ק 426 האיש] זה האיש נ | אשתו] האשה אשתו נ
 427 מרירותה] מרירות ק | על... 428 וההנהגה] מ' נ, על הסדר ק 428 וההשגחה]
 והשגחת ק | משופטי] מ' נ, השופטים אמק | ומנהיגי] מ' נ, והמנהיגים אמק 429 והיושר]
 ח' נק | והיתה] ותהי נק 430 המדרשות] מדרשות נק 431 המחייב] מחייב נק | מות...
 432 זמנו] מ' נ, מות האיש בחור אשר לא פנה לבטלה רגע מרגעיו ולא חטא ברכות שניו
 ונועם זמנו ק 433 האלקים] השם נ, אלהים ק | ושקידת הלמוד] והשקידה בלמוד נק
 435 הנה] בזה נ 436 המיתה מקרית] המות המקרית נק

natural conditions are met to complete his existence; but [we have seen] that this is not what happened; on the contrary, it shortened a man's days and killed him prematurely. The rabbis leading the gatherings were shocked by her words, which silenced them, and she would not stop shouting at them with these words until one of the greatest sages paid attention to her and considered her issue. He took her with his right hand and brought her to a nearby orchard where there was a fig tree with many branches and many figs, some of them thin and some of them thick. He told her: "Look, my daughter, at this fig tree and its many fruits; [note that some are thin and some are thick], and note that of the thick ones, some are ripe and some are not, and the same is true of the thin ones." While he was talking to her, the owner of the fig tree was picking the figs, and the sage told her: "Look, my daughter, which figs is he picking?" The woman said: "I see that he is picking the ripe ones and leaving the others." The sage replied: "My daughter, do you see if he is differentiating between the thick and the thin ones while picking?" She answered: "No sir, but I see that he is picking the ripe ones, whether they are thick or not." Then the sage said: "My daughter, the fig tree is this world; its owner is the Creator, may He be blessed; the picker of figs is the will of God; his

הַמְזוּג עַל תְּכֵלֶת מַה שֶּׁהוּא אֶפְשָׁר עָלָיו מִן הַקִּיּוּם, וְלֹא דֵי שְׁלֹא
 תַעֲשֶׂה זֶה אֲבָל תִּקְצַר הַיָּמִים וְתָמִית הָאָדָם בְּלֹא עֵתוֹ. וְהָיוּ
 הַרְבָּנִים בְּעָלֵי הָאֲסוּפּוֹת גְּבֹהִים לְשִׁמְעַ דְּבַרְיָהּ מַחְרִישִׁים
 440 לְעוֹמְתָם וְהָיָא לֹא תָסוּר מִזְעוּק אֲלֵיהֶם בְּדַבְרֵים הָאֵלֶּה עַד
 שְׁשִׁמְעַ אוֹתָהּ אַחַד מִמְּעוּלֵי הַחֲכָמִים וְהַתְּבוּנָה בְּדַבְרֵיָהּ. וַיִּקְחָהּ
 בְּיָמֵינוּ וַיְבִיאָהּ אֶל פְּרִדָּס קָרוֹב מִשָּׁם וּבֹו תֵאָנָה רַבַּת הָעֲנָפִים וּבָהּ
 תֵאָנִים רַבּוֹת מֵהֶם דְּקוֹת וּמֵהֶם גְּסוֹת. וַיֹּאמֶר לָהּ: הַבִּיטִי בְּתִי אֵת
 הַתֵּאָנָה וְרַבּוּי פִּירוֹתֶיהָ [וְרֹאֵי כִי מֵהֶם גְּסוֹת וּמֵהֶם דְּקוֹת], וְרֹאֵי
 445 גַּם כֵּן כִּי הַגְּסוֹת מִמָּנָה מֵהֶן מְבוֹשָׁלוֹת וּמֵהֶן בְּלִתֵּי מְבוֹשָׁלוֹת וְכֵן
 הַדְּקוֹת. וְהָיָה בְּעַל הַתֵּאָנָה לֹקֵט הַתֵּאָנִים בְּהִיּוֹת דְּבַרְיֹו עִמָּהּ,
 וַיֹּאמֶר לָהּ הַחֲכָם: הַסְתַּכְּלִי בְּתִי אֵיזָה מִן הַתֵּאָנִים יִלְקוּט? וְתַעַן
 הָאִשָּׁה: אֲרֹאֵהוּ לֹקֵט הַמְּבוֹשָׁלוֹת וּמִנִּיחַ זוֹלָתָם. אָמַר הַחֲכָם:
 בְּתִי, תִרְאִי שְׁיֵשִׁים הַפֶּרֶשׁ בְּלִקְיִטְתוֹ בֵּין הַגְּסוֹת וְהַדְּקוֹת? עֲנֵתָהּ:
 450 לֹא אֲדוּנִי אֲבָל אֲנִי רוֹאָה שְׁיִלְקוּט הַמְּבוֹשָׁלוֹת יְהִיוּ דְּקוֹת אוֹ
 בְּהַפְדָּ. אֲזַ הַשִּׁיבָה הַחֲכָם: בְּתִי, הַתֵּאָנָה הִיא הָעוֹלָם, וּבְעָלָיו הוּא

437 שֶׁהוּא אֶפְשָׁר] שאיפשר נ | דֵּי] די לו נק 438 תִּקְצַר] ותקצר ק 439 בְּעָלֵי] ובעלי נק | לְשִׁמְעַ דְּבַרְיָהּ] ח' ק 440 לְעוֹמְתָם] לעומתה נ, לעמתה ק | אֲלֵיהֶם] עליהם ק 441 שְׁשִׁמְעַ] ששמעה נ | אוֹתָהּ] ח' נק | מִמְּעוּלֵי הַחֲכָמִים] מן החכמים המעולים נ, מהחכמים ק | בְּדַבְרֵיָהּ] בדברים ק 442 וַיְבִיאָהּ] ח' ק | וּבֹו] ובה ק | תֵּאָנָה] תאנה גבוהה נק 443 מֵהֶם... גְּסוֹת] מהם גסות ומהם דקות נ | הַבִּיטִי בְּתִי] בתי הביטי וראי נ אֵת] ח' נק 444 הַתֵּאָנָה] התאנה הזאת נק | וְרֹאֵי... דְּקוֹת] מ' נ, וראי כי מהם דקות ומהם גסות ק 445 מִמָּנָה] ח' נ 448 הָאִשָּׁה] האשה ותאמר ק | אָמַר הַחֲכָם] אמר לה החכם נק | הַחֲכָם] החריש ק 449 תִּרְאִי] ח' נ, התראי ק | שְׁיֵשִׁים] אם ישים נ | הַגְּסוֹת וְהַדְּקוֹת] הדקות והגסות נק | עֲנֵתָהּ] השיבה נ 450 אֲדוּנִי] ח' נק | אֲנִי רוֹאָה] ח' נק שְׁיִלְקוּט] ילקוט נק | יְהִיוּ] היו ק | יְהִיוּ... 451 בְּהַפְדָּ] הן דקות הן גדולות נ 451 אֲזַ] ח' נק | הִיא] ח' נ | הָעוֹלָם] העולם הזה נ | וּבְעָלָיו] ובעליה נק | הוּא] היא ק

providence is the judges; men are the figs; the thin ones are the children and the thick ones are the elderly; the ripe ones are the God-fearing and the eminent; while the unripe ones are those detested by God and the wicked; and the will of God, may He be blessed, is to bring to him those perfect human beings, old and young, in order to remove them *from dwelling in the tents of crime*³² and sin. As the picker [of figs] would choose the ripe [regardless of its being thin or thick, and as he would choose] the thin so long as it is riper, so how much more will God collect the young man before the old if he is more complete, *even if both are equally good*.³³ For this reason, my daughter, accept the judgment of God, because there is no point in questioning it.” The woman then replied: “*God has done justice, and I am*³⁴ worthy of contempt— I surrender.”

And he said: the relationship of a man with his soul, his world, the corporeal passions, the [faculty of] discernment of the intellect that renounces them, and the world to come that he is aiming at is similar to a ship with its sailors, the captain, the favourable and unfavourable winds, and the desired place the ship wants to reach. The soul of the man is the ship, kept straight by the business of commerce and trade; this world is like the huge and stormy sea that endangers the crew; the soul

³² An allusion to Ps. 84.11.

³³ Eccl. 11.6.

³⁴ An allusion to Exod. 9.27.

הבורא ית[בְרַד], והלוקט התאגים הוא רצון הבורא, והשגחת[ו
 הם] השופטים, בני אדם [הם התאגים], והדקות הם הילדים
 והגסות הם הזקנים, והמבושלות הם היראים והחשובים והבלתי
 מבושלות הם שנואי ה' והרשעים, ורצון ה' ית[בְרַד] [ב104] 455
 להביא אליו השלמים מבני אדם ולהסירם מדור באהלי פשע
 וחטאה יהיו זקנים או בחורים. כמו שילקוט זה המבושלות [יהיו
 דקות או גסות, וכמו שזה הלוקט בראות הדקה והגסה
 מבושלות], יבחר הדקה בהיותה מבושלת יותר, כן יאסוף 460
 האלקים אליו [הבחור] טרם הזקן בהיותו יותר שלם ואם שניהם
 כאחד טובים. על כן בתי הצדיקי משפטי הבורא כי אין לחקור
 עליהם. ותען האשה ותאמר: ה' הצדיק ואני הבזויה הנכונעת.

ואמר: עניין האדם אצל נפשו ועולמו והתאוות הגשמיות
 ובחינת השכל המרחקת אותם והעולם הבא אשר אליו מגמתו
 הוא על דרך משל כמו הספינה עם מלחיה ורב החובל והרוחות 465
 המזיקות והמועילות ומחוז חפצה אשר אליו מגמת הספינה:
 ותהיה נפש האדם כמו הספינה והמכוון ממנה הוא ענייני

456 מדור... פשע] תה' פד יא 460 ואם... 461 טובים] קה' יא ו 462 ה'... ואני] שמ' ט כז

452 יתברד] ח' נק | רצון הבורא] רצונו נ 453 הסי' מ' נק | בני אדם] בני אדם ובני אדם
 נ | הם התאגים] מ' נק | והדקות] והתאגים הדקות נ | הילדים] הבחורים נ
 454 והמבושלות] והמבושלים ק | היראים והחשובים] החשובים ויראי השם נ, יראי חטא ק
 455 ה' ה' השם ק | והרשעים] ח' ק | ה' השם נ, הבורא ק | יתברד] ח' נק 456 פשע]
 רשע נק 457 זקנים... בחורים] בחורים או זקנים נק | יהיו... 459 מבושלות] מ' נק
 458 בראות] בראותו ק 460 האלקים אליו] אליו האלהים ק | הבחור] מ' מנק
 461 הצדיקי] הצדיקים ק 462 ה' יי מק | ואני] ואני האשה נ, ואנכי ק | הנכונעת]
 והנכונעת נ 463 אצל] אצל עצמו ק 465 הספינה] הספינה בים נק 467 ותהיה] כן נק
 כמו] הוא ק | הוא] היא ק | ענייני] ח' נ

[in the world] is like the ship on the sea; the forces that emanate from the soul are the sailors manning the ship; the [faculties of] discernment and choice of the soul are the captain; the corporeal passions that cause the soul to fail are the headwind against the ship that brings it to trouble and danger; the conventional passions for the sustenance of the body that are needed to achieve the completion of the soul, and the intellectual [passions] that bring the soul to success, are the favourable winds that bring the ship to the desired place; the matters of belief and error that the soul might crash against are [like] outcroppings of hidden rocks in the sea, with which, if the ship collides, it will be broken up and will not arrive at the desired place; and the world to come, which is the place toward which the soul inclines, is the island or the land that the ship has before it. Then, as the ship's fate³⁵ depends on moving away from them [i.e., the hidden rocks] according to the wisdom and the expertise of the captain: it [i.e., the ship] will succeed if he knows how to handle it properly with regard to the winds, the ebb of the sea, and the rest of the things; so is the fate of the soul dependent on distancing and leading itself by the faculty of choice and by what adds honour and splendour to the human soul, which is the [faculty of] discernment with regard to conventional things—which are good and [which are] bad—as

³⁵ The literal translation is 'downfall, ruin', which poses a difficulty of interpretation.

המסחר והרכולות; והעולם הזה כמו הים הגדול הסוער המסכן
רוכבו; והנפש בו כמו הספינה בים; והכחות המתפרדות מן
הנפש כמו המלחים המנהיגים הספינה; והיתה הבחינה 470
והבחירה בנפש כמו רב החובל; והיו התאוות הגשמיות
המסיתות הנפש להכשילה הם הרוחות המתנגדות מהלך
הספינה ומניעה אותה אל השברון והסכנה; והיו התאוות
המפורסמות הצריכות לקיום הגוף בעבור תשלם הנפש, וכן 475
המושכלות אשר בהם הצלחתה, הם הרוחות העוזרות לספינה
המגיעות אותה אל מחוז החפץ; והיו ענייני האמונות והשבויים
אשר אפשר הכשל הנפש בהם הם נקיקי הסלעים הטמונים בים
אם תפגוש אותם הספינה תשבר ולמחוז חפצה לא תגיע; ויהיה
העולם הבא שהוא המחוז אשר מגמת הנפש אליו היא האי או
המדינה אשר מהלך הספינה נכחו. וכמו שכל כשלונות הספינה 480
תלויה בהרחקתם ביד רב החובל לפי חכמתו ובקיאותו, ואז
תצלח אם ידע להנהיגה כראוי אם ברוחות אם בשפל הים
ושאר העניינים, כן כל כשלונות הנפש תתלה הרחקתם

469 רוכבו] רוכביו נק | כמו... 470 המנהיגים] ח' ק 470 המנהיגים] המנהגים נ
הבחינה... 471 והבחירה] הבחירה והבחינה ק 471 והבחירה] ח' נ | והיו התאוות]
והתאוות נק | הגשמיות] העולמיות נק 472 המתנגדות] המנגדות ק 473 ומניעה]
ומביאות ק | השברון והסכנה] הסכנה ולפעמים אל השברון נ | והיו התאוות] והתאוות נק
475 הם] עם ק | העוזרות לספינה] המוליכות הספינה ק | לספינה] אל הספינה נ
476 המגיעות] המגיעות נ, המונעות ק | מחוז] מקום נ | החפץ] חפצה נק | והיו ענייני]
וענייני ק 478 אם] הם אם נ, שאם ק | ויהיה] והיה נ, ח' ק 479 העולם] והעולם ק
שהוא] אשר הוא ק | היא] והוא נ | האי או] ח' נ 480 מהלך] מגמת מהלך נ
481 בהרחקתם] הרחקתם נק | חכמתו] רוב חכמתו נ 482 תצלח] תצלח הספינה נ,
תצליח הספינה ק | ברוחות... 483 העניינים] בשבילי הים או ברוחות ושאר הסכנות נ
בשפל] בשבילי ק

well as with regard to intellectual things—which are truth and which, falsehood. This [leads to] a man's conduct being pleasing [to God] and his enemies' reconciliation with him, which is [due to] the choice of what is good or not regarding conventional and intellectual things; and the choice of what is proper for the soul to succeed in the world will bring it to the complete light, which is the world to come, as implied in the saying of the true philosopher *when a man's ways please God, He will turn his enemies into allies*.³⁶ The value of this dictum [consists in its stating] that when a man's ways are good and proper, such that [God] is pleased with him—meaning that he has achieved purity with regard to the discernment that he is capable of—this will be followed by his adversaries' reconciliation with him, which is the result of divine aid. And this thing is clear.

And he said: the difference between solitude and perfecting one's deeds, i.e. spiritual activity, and sensual activity from the point of view of their outcomes is that the pleasure and the purpose attained by the senses is brief, momentary, and immediately forgotten; but the pleasure from wisdom and intellectual understanding is far-reaching; for the more one engages in it, the more pleasure and enjoyment one's soul obtains; and it is not dissipated with time, but rather remains and increases, such

³⁶ Prov. 16.7.

והנהגתם ביד פח הבחירה, והמוסף לכבוד ולתפארת בנפש
 485 האנושית והוא הבחינה במפורסמות שהם הנאה והמגונה
 ובמושכלות והם האמת והשקר. והוא התרצות דרכי האיש
 והשלמת אויביו, שהוא בחירת מה שיאות או לא יאות
 במפורסם ובמושכל, ובחירת הנאות לעולם מה שתצליח בו
 הנפש להגיע אל האור השלם והוא העולם הבא, הרמוז במאמר
 490 הפילסוף האמתי "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו".
 זכות המאמר הזה כשדרכי איש הם נאותים וטובים עד שירצהו
 [האל], והוא בואו ליטהר מצד בחינתו אשר הוא בידו, אז תהיה
 השלמת המתנגדים שהוא הסיוע האלקי. וזה מבואר.

ואמר: ההבדל בין התבודדות וכשרון הפעלים שהם
 495 פעולת הנפש [ו] בין פעולת החושים מצד תכליותיהם הוא [כי]
 התענוג והתכלית [המושג] מן החושים [קצר] מושג לשענתו
 נשפך תכף, והתענוג מן החכמה והשגת השכל הוא תענוג נכבד,
 כל עוד שירבו ממנו יוסיף תענוג ונועם בנפש, ולא יפקד זמן

490 ברצות... אתו] מש' טז ז

484 ביד פח] בכח ז | והמוסף] המוסף ק | והמוסף לכבוד] ח' ז | 485 והוא] והוא נק
 486 והם] הם ק | האיש] איש נק | 487 אויביו] אויבו ק | בחירת] בחינת ק | לא] מה
 שלא ק | 488 שתצליח] שלא תצליח ק | 489 במאמר] ח' ק | 490 האמתי] ח' ז, הנביא ק
 ה'] יי מק | 491 זכות המאמר] והכונה במאמר ז, והנה המאמר ק | איש] האיש נק
 שירצהו] שירצם ק | 492 האל] מ' נק | בואו] בא נק | ליטהר] לטהר נק | 493 שהוא] ח'
 ק | האלקי] האלהי מק | 494 התבודדות] ההתבודדות נק | וכשרון] וכשרון ק
 495 פעולת] פעולות נק | ובין] מ' נק, בין אמ | פעולת²] פעולות ז | כי] מ' נק
 496 המושג] מ' נק, המונע אמ | קצר] מ' נק | 497 נשפך] ישכח ז | והתענוג] והתענוג
 המושג נק

that it can only be achieved after effort and exertion arising from burdensome study, as is clear to him who has considered it. And it is appropriate to compare this to a king who ordered the workmen to build a palace suitable for a king to live in, and the king did not have any house to live in, but the house that was under construction. These workmen would take their pay every day and consume it in the same day until the completion of the building. While this palace-house was being built, the king was sad because the palace was full of many tools, quicklime, and sand, together with the humidity of the [recent] construction, the blowing of the winds, and the absence of a roof, [which resulted in] *heat during the day and cold at night*.³⁷ When the work was completed, the workers were dismissed without anything left of their payment, while the king entered the house with honour and happiness, [organising] feasts, and inviting people and governors to celebrate. There is no doubt that all the troubles and hardship that [the king] suffered were in the expectation of a [future] pleasure, so he happily tolerated them, and through them he gained great physical pleasure; and he would go from wing to wing, from court to court, from garden to garden, and from room to room. And so, conventional pleasure based on sensations is the pleasure of the workers, which always expires. However, the suffering of the king while the palace was being built is like the suffering of students when

³⁷ Jer. 36.30.

אָבֵל יִשְׂאֵר וַיִּתְחַזַּק, עַד שֶׁהוּא לֹא יוֹשֵׁג כִּי אִם אַחַר צַעַר וַנִּזְק
 500 מְטוֹרַח הַלְמוּד, כְּמוֹ שֶׁהוּא מְבוֹאֵר לְמִי שֶׁיִּבְחַנְהוּ. וְרֹאוּי שְׁיִוְתָן
 הַדְּמִיּוֹן הַזֶּה כְּמוֹ שְׁיִוְתָן הַמְּלֶדֶת אֲשֶׁר צִוָּה הָאוֹמְנִים לְבָנוֹת [א105]
 אַרְמוֹן רֹאוּי לְמִשְׁפַּן הַמְּלָכִים וְאִין לְמְלֶדֶת בֵּית לְשָׁפוֹן בּוֹ עַד הַשְּׁלֵם
 הַמְּלֶאכָה זולת הבית הנבנה. וְהִנֵּה הָאוֹמְנִים הַבוֹנִים אוֹתוֹ הֵם
 יִקְחוּ שְׂכָרָם בְּכָל יוֹם וַיֵּאכְלוּהוּ בִּיּוֹמוֹ עַד כְּלוֹת הַבְּנִין. וְכָל עוֹד
 505 שָׁזָה הָאֲרָמוֹן הַבַּיִת [נבנה], [המלד] בְּצַעַר מְרֹוב הַכְּלִים וְהַסִּיד
 וְהַחֹל שֶׁהָאֲרָמוֹן מָלֵא מֵהֵם, עִם לְחוֹת הַבְּנִין וְנִשְׁיִבַת הָרוּחוֹת,
 וְגִלּוּי הַגְּזוֹת חוֹרֵב בִּיּוֹם וְקָרַח בְּלִילָה. וְכֹאֲשֶׁר נִשְׁלְמָה הַמְּלֶאכָה
 נִפְטְרוּ הַפּוֹעֲלִים, וְאִין לָהֶם זְכוּרֹן בְּמָה שֶׁרְוּחוֹ, וְהַמְּלֶדֶת נִכְנַס
 בְּבַיִת בְּכָבוֹד וְשִׂמְחָה וְשִׂמְחָה וְקִרְיָאֵת אֲנָשִׁים וְשָׂרִים וְחוֹגְגִים.
 510 וְאִין סֶפֶק שֶׁכָּל הַטְּרָחִים וְהַנְּזָקִים אֲשֶׁר סָבְלָם לְתַקּוּהַ מְזָה
 הַתַּעֲנוּג אָהֵב לְסָבְלָם וְשִׂמַּח בָּהֶם, וַיִּקְבַּל מִמֶּנּוּ הַתַּעֲנוּג
 הַמְּפוֹרָסִם הַגְּדוֹל, וַיִּלְדֵּד מִבַּיִת לְבַיִת, מִחֲצַר לְחֲצַר, מִגֵּן לְגֵן,
 וּמְחֻדָּר לְחֻדָּר. וְכֵן הַתַּעֲנוּג הַמְּפוֹרָסִם וְהַמוֹשָׁג מִן הַהִרְגָּשׁוֹת הוּא

507 חורב... בלילה] יר' לו ל

499 עַד] עִם נִק | אִם] ח' ק | וַנִּזְק] נזק עצום נק 500 לְמִי] אצל מי ק | שְׁיִבְחַנְהוּ] שִׁיבְחָנוּ ק | שְׁיִוְתָן] שִׁיבְחָנוּ נ | 501 הַזֶּה] בזה נק | שְׁיִוְתָן] שִׁיבְחָנוּ נ, ח' ק 502 רֹאוּי] אֲשֶׁר רֹאוּי נ | הַמְּלָכִים] הַמְּלָכִים ק | בֵּית] בֵּית רֹאוּי נק | לְשָׁפוֹן] שִׁשְׁכוֹן ק 504 יוֹם] עַרֵב נק וַיֵּאכְלוּהוּ] וַיֵּאכְלוּ נ | בִּיּוֹמוֹ] בִּיּוֹמָם ק 505 הָאֲרָמוֹן] הַבְּנִין וְהָאֲרָמוֹן נ | הַבַּיִת] ח' נק נִבְנָה] מ' נק | הַמְּלֶדֶת] מ' נק | הַכְּלִים] הַכְּלִים וּמְרֹוב הָאֲבִיבִים נ 506 וְנִשְׁיִבַת] וְנִדְיבוֹת ק הָרוּחוֹת] רוּחוֹת מִנֵּק 508 שֶׁרְוּחוֹ] שֶׁעָשׂוּ ק 509 בְּבַיִת] לְבַיִת ק | וְשִׂמְחָה] וּבְשִׂמְחָה נ 510 הַטְּרָחִים וְהַנְּזָקִים] הַנְּזָקִים וְהַטְּרָחִים נ 511 הַתַּעֲנוּג] הַתַּעֲנוּג אֲשֶׁר מֵ, הַרְבֵּה הַתַּעֲנוּג נ, ח' ק | הַתַּעֲנוּג] זֶה הַתַּעֲנוּג נק 512 הַגְּדוֹל] ח' נק | וַיִּלְדֵּד] יִלְדֵּד נק | מִחֲצַר] וּמִחֲצַר נ מִחֲצַר לְחֲצַר] ח' ק | מִגֵּן לְגֵן] ח' נ, וּמִגֵּן אֶל גֵּן ק 513 וּמְחֻדָּר] מְחֻדָּר מ | הַמְּפוֹרָסִם] ח' נק | וְהַמוֹשָׁג] הַמוֹשָׁג נק

they are studying; and his happiness at the completion [of the building] is like the eternal happiness of the sage in the pleasure of [going from] composition to composition, from book to book, and from science to science. And that is the intention of the poet who says *I have seen that all things have their limit, but Your commandment is broad beyond measure*:³⁸ [*I have seen that all things have their limit*] is an indication of the activity [of the senses, whereas *Your commandment is broad beyond measure* is an indication of] the pleasure derived from wisdom, because there “commandment” applies to intellectual opinions which the perfect man commands to be believed.

And he said: when folly in knowing God, may He be blessed, is combined with frequent fits of passion and the habit of finding pleasures—and [when] these two are joined by the most destructive cause for making perfect men fall, which is the seduction of Satan, called the evil inclination—then the possessor [of these bad traits] will reap destruction and disregard as consolation from this world, because folly in knowing God is the cause of departing from virtues, as much as knowing God is the cause of dedication to worship and fear Him. This man is similar to a man walking a road on a night so dark that he cannot discern the way; and besides that, a strong rain falls,

³⁸ Ps. 119.96.

תענוג הפועלים האפס תמיד. וטורח המלך בהבנות הארמון הוא
 515 טורח המ[ת]למדים בעת למודם, ושמחתו אחר הבנותו היא
 שמחת החכם הקיימת לעולם מתענוג מחבור אל חבור, מספר
 אל ספר, מחכמה אל חכמה. והיא פונת המשורר באומרו "לכל
 תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד". [לכל תכלה ראיתי קץ]
 רומז בזה אל פעולת [החושים, רחבה מצותך מאד, רומז אל זה]
 520 התענוג המושג מן החכמה, כי שם מצוה נופל על הדעות
 השכליות שיצוה השלם אל האמנותם.

ואמר: באשר התחברה הסכלות בידיעת ה' ית[ברך] עם
 הזדמנות התאוות ורגילות מציאות התענוגים, והתחבר לשניהם
 הסבה המכאבת הראשונה בהפסד השלמים והיא הדחת השטן
 525 הנקרא יצר הרע, הנה אז ישלם בבטליו ההפסד וההתרשלות מן
 הנחמה לעולם, כי הסכלות בידיעת ה' סבה ליציאה מן התכונות
 הטובות כמו שידיעת האל סבה ההשתקעות בעבודתו ויראתו.
 והיה האיש הזה כדמות אדם הולך בדרך בלילה חשוכה עד
 שיעלמו ממנו הדרכים, וקרה לו עם זה מטר סוחף יהיה סבה

517 לכל... 518 מאד] תה' קיט צו

515 המותלמדים] מ' נק, המלמדים אמ | היא] הוא נ 516 מתענוג] מתענג נק | אל חבור]
 לחבור ק | מספר] ומספר נ 517 והיא] והוא נק 518 רחבה... מאד] ח' ק
 519 החושים... זה] מ' נק | אל זה] בזה אל ק 520 נופל] יפול ק 521 השכליות] ח' נ
 אל] על נ, ח' ק 522 ה' השם נק | יתברך] ח' נק 525 ישלם בבטליו] ישלם על ק
 בבטליו] ח' נ 526 הנחמה] הנחלה ק | ה' השם נק | התכונות] התבודדות נ 527 סבה]
 סבת נק | בעבודתו ויראתו] ביראתו ועבודתו מק 528 האיש] האדם נ | הנה] ח' ק
 הולך] ההולך נ

which damages the road and makes it slippery and makes his walking very dangerous and [him] on the verge of falling; when a strong wind and a horrific storm descend and shake and move him from side to side. And it happens that the darkness, [even] without the slipperiness of the road or the storm, would be enough to make him err and mistake the way due to the deep obscurity; but combined with the slipperiness—which it would be possible avoid out or to negotiate on a clear day—it is impossible [to proceed] without falling; even more when his misfortune multiplies because of the storm that is shaking and moving him from side to side, which causes him to fall anyway. Therefore, there is no doubt that this man is negligent about his life and is close to death. And so, the darkness is the folly of [failing to] acknowledge God, since there is no other genuine darkness, absolute gloom, and complete shadow; the slipperiness is the exposure and disposition to passions; and the awful, stormy wind is the evil inclination. And here is the saying of the prophet: *let their path be dark and slippery,*³⁹ *the angel of God drives them on,*⁴⁰ because every action that comes from all the

³⁹ Ps. 35.6.

⁴⁰ Ps. 35.5.

530 בקלקול הַדְרָכִים וְחַלְקָל[ק] וְתָם עַד שִׁיְהִי לְכַתּוֹ בְּתַכְלִית
הַסִּפְנָה מִן הַנְּפִילָה וְהַהֲכָשֵׁל תָּמִיד, וְהַתְּחַזֵּק אֶל זֶה רוּחַ חֶזֶק
וְסִעָרָה נִפְלְאָה תִּדְיַחְהוּ וְתִנְיַעְהוּ מִצַּד אֶל צַד. וְהִנֵּה אִם הָיָה
בְּאוֹתוֹ הָאוֹפֵל זולת חֲלַקְלָקוֹת הַדְרָכִים וְזולת הַסִּעָרָה הָיָה בְּדוֹאֵי
535 דִּי לוֹ בְּזָה בְּשִׁבוּשׁ הַדְרָכִים וְטְעוֹתָם מִצַּד הָאִפְלָה הַגּוֹבֶרֶת,
וְכֹאֲשֶׁר הִתְחַבֵּר לוֹ הַחֲלַקְלָקוֹת, שֶׁהָיָה הַיְצִיאָה מִמֶּנּוּ וְהַהֲלִיכָה בּוֹ
[בַּיּוֹם] הַבְּהִיר, אִי אֶפְשָׁר לוֹ עִם נְפִילָת, כָּל שֶׁכֵּן כֹּאֲשֶׁר נִכְפַּל
צִעְרוֹ בְּסִעָרָה הַמְּנִיעָה וְהַמְּדִיחָה אוֹתוֹ אֶל הַצְּדָדִים שֶׁתִּפְּלוּהוּ עַל
כָּל פְּנִים. הִנֵּה אִין סִפֵּק שֶׁזֶה הָאִישׁ מִתְרַשֵּׁל מִן הַחַיִּים לְגַמְרֵי
וְהוּא קְרוֹב אֶל הַמָּוֶת. וְכֵן הָיָה הָאוֹפֵל הוּא הַסִּכְלוֹת מִיְדֵיעַת
540 הָאֵל שֶׁאִין כְּמוֹהוּ אוֹפֵל אֲמִתִּי וְחִשָּׁד מוּחְלָט וְצִלְמוֹת גָּמור, וְהָיָה
הַהֲזַדְמָנוֹת הַתְּאוֹוֹת וְהַכְּנָתָם הוּא הַחֲלַקְלָקוֹת, וְהָיָה הַיְצִיר הָרַע
הָרוּחַ הַסּוֹעֵר הַדּוֹחָה. וְהוּא מֵאֲמֵר הַנְּבִיא "יְהִי דְרָכָם חִשָּׁד
וְחַלְקָלָקוֹת וּמִלְאָד ה' דּוֹחָה", כִּי הַדְּבָרִים הַטְּבָעִים כָּל מֵה

542 יהי... 543 וחלקלקות] תה' לה ו 543 ומלאד... דוחה] תה' לה ה

530 בקלקול] לקולקול ג, אל קלקול ק | וחלקלקותם] מ' מיג, וחלקלותם אק 531 מן
הנפילה] מהנפילה ק | והתחזק] והתחבר נק | זה] כל זה ג | רוח חזק] החזק ג
532 ותניעהו] ח' ג 533 באותו האופל] בתכלית אותו האופל נק | זולת... 534 הדרכים] ח'
ק | בודאי] ח' ג 534 בזה] ח' ג | בשבוש] בשבושי ג | טעותם] ח' ג, ותכיתם ק
535 החלקלקות] חלקלקות ג | וההליכה] והליכה ג 536 ביום] מ' נק | אי] ואי ג | לו...
נפילת] כדי נפילת מכשולים ג, בלי נפילות ומכשולים ק | כל] וכל ק | כאשר] ח' ג
537 המניעה... אותו] המניעה אותו והדוחהו ג | והמדיחה] והדוחה ק | שתפילוהו]
שתפילוהו נק 538 הנה] ח' נק 539 אל המות] מהמות ק | האופל] האפלה נק
540 האל] השם ק | כמוהו... אמתי] אופל אמיתי כמוהו ג | אופל... מוחלט] חשד מוחלט
ואפל אמתי ק 541 ההזדמנות] הזדמנות נק | והיה... הרע] והיצר הרע הוא ג | והיה...
543 וחלקלקות] ח' ק 542 הדוחה] והדוחה ג 543 ה' יי מק

natural things is called an angel and an emissary with regard to that action.

And he said: when we pay proper attention, we find the love of the Creator, may He be blessed, helping over everything, his mercy is infinite,⁴¹ his hate is like the hate of *the blood avenger over the murderer*,⁴² and his vengeance is like a thrown stone that does not stop until it hits [its target].

⁴¹ Literally: his mercy has no estimation.

⁴² Num. 35.19.

שְׁיִהְיֶה מֵהֶם פּוֹעֵל מָה, יִקְרָא מִלְאָךְ וְשְׁלִיחַ בְּעֶרְךָ לְפַעוּלָה הֵיִיא.
 545 וְאָמַר: כַּאֲשֶׁר הִתְבוֹנְנָנוּ הֵיטֵב מִצָּאֵנוּ אֶהְבֵּת הַבוֹרָא
 יתְ[בְרַךְ] מוֹעִילָה מִן הַכֹּל, וְחִסְדּוֹ אֵין לוֹ עֶרְךָ, וְשִׁנְאָתוֹ שִׁנְאָת
 גּוֹאֵל הַדָּם אֶת הַרוֹצֵחַ, וְנִקְמָתוֹ הָאֶבֶן הַנִּשְׁלָכֶת לֹא תַעֲמוֹד עַד
 נַפְלָה.

547 גואל...הרוצח] במ' לה יט

544 שְׁיִהְיֶה] שהיה ב | פועל] פעל ק | מִלְאָךְ וְשְׁלִיחַ] שליח ומלאך ב | בְּעֶרְךָ לְפַעוּלָה]
 לערך הפעולה ב | 545 הִתְבוֹנְנָנוּ] התבוננו ק | הֵיטֵב] והיטב ב | 546 יתְ[בְרַךְ] ח' ק | אֵין]
 שאין ק 547 עד] בלתי ב

Chapter on the Study and the Division of the Sciences that a Man Will Need after Piety and the Worship of God

Jedaiah ha-Penini said: of all the sciences, prefer the knowledge of religion, and do not show yourself too wise, lest it kill you.

And he said: do not expect blasphemy from a religious person.

And he said: showing oneself too wise is an emissary of heresy.

And he said: the human intellect is subtle by nature and the philosophers have added to its subtlety to the point that it can easily snap, like hair when pulled.

And he said: the study of religion ensures eternal life and *musar* comes second;⁴³ without them, [one remains] in a state of foolishness.

And he said: woe to the sage without religion, because his soul will not live forever, and [in] this world he will not inherit [the benefits of] the effort of studying either.

[And he said: who would dare speak on rocks and trees while ignoring good practices and customs?]

[And he said: sages will call “rude” those who warm them.]

⁴³ Literally: like a side dish.

[ב105] שַׁעַר בְּלִמּוּד וּבְחֻלְקֵי הַחֻמְמוֹת אֲשֶׁר יִצְטָרֵף הָאָדָם
 550 אֲלֵיהֶם אַחַר הַחֻסִידוֹת וְעִבּוּדַת הָאֱלֹקִים

אָמַר יְדַעְיָה הַפְּנִינִי: בְּחַר מִן הַחֻמְמוֹת יְדִיעַת הַדָּת, וְאֵל תִּתְחַבֵּם
 הַרְבֵּה פֶן יִמִיתֶךָ.
 וְאָמַר: אֵל תֵּאֱמָן עַל הַתּוֹרִי שִׁיְחַרְף.
 וְאָמַר: רוֹב הַהִתְחַבְּמוֹת שְׁלִיחַ הַכְּפִירָה.

וְאָמַר: הַשֶּׁכֶל הָאֲנוּשִׁי דַק בְּטַבְּעוֹ וְיוֹסִיפוּ עָלָיו הַפִּילוֹסוֹפִים
 555 דְּקוֹת עַד שִׁיקַל לְהַשְׁבֵּר כְּדַמוֹת הַשַּׁעַר בְּהַמְשָׁבוֹ.

וְאָמַר: לְמוֹד הַדָּת הַמְּחִיָּה הַנְּצַחִית וְהַמוֹסָר פְּרָפְרֵת,
 וּבִלְעָדֵי זֶה הַסְּכָלוֹת.

וְאָמַר: אוֹי לְחַכְּם מִבְּלֵי דָת כִּי אֵין לְנַפְשׁוֹ הַשְּׂאָרוֹת [נְצַחִי],
 560 וְגַם הָעוֹלָם הַזֶּה אֵינְנוּ נוֹחַל מִטּוֹרַח הַלְּמוּד.

[וְאָמַר: מִי יַעֲצֵם לְדַבֵּר עַל הָאֲבָנִים וְהָעֵצִים וְלְהַעֲלִים עֵינָיו
 מִן הַנִּימוֹסוֹת וְהַתּוֹרוֹת?]
 [וְאָמַר: הַחֻכְמִים יִקְרְאוּ לְתוֹרָעִים גְּסִים.]

549 וּבְחֻלְקֵי] וּחְלָקֵי ג', וּבְחֻלְקֵי ק 550 אֲלֵיהֶם] עֲלֵיהֶם ק | אַחַר] אַחֲרֵי ג | הָאֱלֹקִים]
 הָאֱלֹהִים ק 553 תֵּאֱמָן] תֵּאֱמִין ק 554 שְׁלִיחַ] תְּכִלִּית ג 556 לְהַשְׁבֵּר] לְהַשְׁתַּבֵּר ג
 558 הַסְּכָלוֹת] סְכָלוֹת נק 559 כִּי] ח' נק | נְצַחִי] מ' ג 560 אֵינְנוּ] אֵינּוּ ק 561 וְאָמַר...
 562 וְהַתּוֹרוֹת] מ' ג 563 וְאָמַר...גְּסִים] מ' ג

And he said: religion is like a short and low lemon tree whose fruit is abundant and sweet and is medicine for the [tree's] owner: thus is the Torah, which provides answers to inquiries on easy and clear matters. However, studying in depth and looking into mysteries bring about mistakes, errors, failures, and illusions, and it is like a tall desert tree, with huge branches and many leaves, where lumps and rot have multiplied, and their eating will cause diseases.

And he said: [some people] expect the survival of their souls by studying science, but due to excessive scrutiny [end up] losing them.

And he said: the religious person is concerned with God's general laws, and leaves for the sage the investigation of the nature of animals and the qualities of plants.

And he said that a religious man encountered a philosopher in the desert and agreed to be accompanied by him. Lions, leopards, and other predatory animals came out to them from the forest. The religious man prayed to God to save him, while the philosopher uttered the whisper that he had learned to control and weaken them, but he couldn't [do it]. He begged

565 ואמר: דמיון [הדת] אילן האתרוג קצר ושפל ופירותיו מתוקים גדולי הפמות ותרופה בעליו, בן התורה יספיק לה החקירות העניינים הקלים הגלויים, והלמוד עם רוב ההתחכמות וחיפוש הסתרים שיגוהו השבושים והטעויות, מביא להפסדים ודמיונים, והוא אילן הערבה הגבוה וענפיו עצומים ועליו רבים והבועות והרקבים מתילדים בהם ואכילתם תוליד התחלואים.

570 ואמר: יקוו מלמוד החכמה השארות נפשם ומרוב התחכמות יאבדוהו.

ואמר: יתעסק הדתי בנמוסי האלקים ויניח החכם לחקור טבעי הבהמות וסגולת העשבים.

575 ואמר: שאיש דתי פגע בפילסוף במדבר וארח לחברה עמו. ויצאו עליהם מן היער אריות ונמרים וחיות [ממיתות]. והתפלל הדתי לאל שיצילנו, והפילוסוף זכר בעצמו מהלחש אשר למד משילהו עליהם ויחלישם ולא יכול. והתחנן לדתי

564 הדת] מ' נק | אילן] לאילן | האתרוג] האתרוג שהוא ג | ושפל] ח' ק | ופירותיו... 565 גדולי] ופריו מתוק גדול ג | 565 ותרופה בעליו] ח' ק | בן] וכן ק | לה] ח' ג | 566 החקירות] מן החקירות נק | הגלויים] ח' ק | והלמוד] ולמוד ג | רוב] ח' ק | ההתחכמות] ההתחכמות והוציאה ק | 568 אילן] כאילן נק | 569 והבועות] ודלעות ג | והרקבים] ורקבים ג | מתילדים] מתילדות ג | תוליד] תולדה ג | התחלואים] מהשנויים והתחלואים ג | 570 מלמוד] מן למוד ק | החכמה] החכמות ג | 571 יאבדוהו] יאבדוהו נק | 572 יתעסק] יעסק ג | הדתי] הדת ק | בנמוסי האלקים] בנמוסים האלקיים ג, בנימוסים האלהיים ק | ויניח] וישתדל ק | 573 וסגולת] וסגולות ג, כסגולות ק | 574 שאיש... בפילסוף] שפעם אחד פגע הדתי והפילוסוף ג, כי פגע פעם א' הפילוסוף הדתי ק | 575 עמו] ח' ק | אריות... ונמרים] דובים ופתנים וחיות נק | ממיתות] מ' ג, ממיתות אמ, משונות ק | 576 והתפלל] התפלל נק | שיצילנו] שיצילנו מהחיות הרעות ג | מהלחש... 577 למד] אס למד לחש ג, שלמד לחש ק | 577 יכול] שוה לו ג | והתחנן] ויתחנן נק

the religious man, saying: “My brother, pray also for me and invoke your God.” He answered: “I will do as you say, but you, who have spent your days studying their nature and their whispering, [now] depend on their mercy to leave you with me, and on my judgment that I [do not] leave you with them.”

And he said: the philosopher does not have death in mind, while the religious person thinks that he has already died.

And he said: the servants of Solomon asked him about the acquisition of wisdom. He said: “A man cannot acquire it until the day he dies.”

And he said: the Creator is more powerful than the sage and death is the will of the Creator: if the sage knew how to be saved from it, then he would be more powerful than God.

And he said: how well can the philosophers study the celestial bodies when they are not aware of the degeneration of their own?

And he said: just as a man cannot see the world without starting his travels from his [own] city, study will not teach any of the sciences if in the order [of study] religion is [not] the first.

וַיֹּאמֶר: אָחִי הַתְּפִלָּל בְּגִלְלִי וּקְרָא אֶל אֱלוֹקָיךָ. הַשִּׁיבוּ: אָנֹכִי
 אֶעֱשֶׂה כַּדְבָרְךָ אָבֵל אֶתָּה שְׁפִלִית יִמְיָךְ לְדְרוֹשׁ עַל טְבַעֵיהֶם
 580 וְלַחֲשִׂיהֶם הֲיִיה מִן הַחֶסֶד מֵהֶם שְׁיַנְחוּךָ אֵלַי וְהִיָּה גַם כֵּן מִן הַדִּין
 שְׁאֵינְיָחֶךָ אֲלֵיהֶם.

וַאֲמַר: לֹא עָלְתָה מַחֲשַׁבַת הַפִּילוֹסוֹף לָמוֹת וּבַעַל הַדָּת
 חוֹשֵׁב בְּעֵצְמוֹ שֶׁכָּבֵר מֵת.

וַאֲמַר: שְׂאֵלוּ עֲבָדָיו לְשִׁלְמָה הַגָּעַת הַחֲכָמָה. וַאֲמַר: לֹא
 585 יוּכַל אָדָם לְהַגִּיעַ בָּהּ עַד יוֹם הַמּוֹת.

וַאֲמַר: הַבוֹרָא חֲזַק מִן הַחֲכָם וְהַמּוֹת רְצוֹן הַבוֹרָא, לוֹ יִדְעוּ
 הַחֲכָם הִיָּה מִתְאַוָּה לְהַנְצִיל מִמֶּנָּה וְהִיָּה חֲזַק מִן הָאֵל.

וַאֲמַר: מָה הַטִּיבוֹ הַפִּילוֹסוֹפִים בַּחֲקָרָם עַל הַעֲצָמִים
 הַשְּׁכָלִיִּים לוֹ זָכְרוּ רְקַב עֲצָמוֹתֵיהֶם?

וַאֲמַר: כַּאֲשֶׁר לֹא יוּכַל הָאָדָם לְרְאוֹת כָּל הָאָרֶץ בְּלִעְדֵי
 590 הַמַּסְעוֹת וְעִירוּ בַתְּחִלָּה, כִּכָּה לֹא יִשְׁיג הַלְמוּד כָּל הַחֲכָמוֹת זוּלָתֵי
 עַל הַסֵּדֶר, וְהַדָּת רֵאשׁוֹנָה.

578 וַיֹּאמֶר] ואמר ב | וַיֹּאמֶר אָחִי] ח' ק | בְּגִלְלִי] בעדֵי ב | אֱלוֹקָיךָ] אלהיך ק | אָנֹכִי] אני
 ב | 579 כַּדְבָרְךָ] כדבריך נק | לְדְרוֹשׁ] ח' ק | 580 הַחֶסֶד] הדין ק | מֵהֶם] ח' ק | גַּם כֵּן] ח'
 ח' נק | הַדִּין] הדין ממני ק | 582 עָלְתָה] עלתה על ב | הַדָּת] הריב ק | 583 חוֹשֵׁב בְּעֵצְמוֹ]
 חשד את עצמו ק | בְּעֵצְמוֹ] את עצמו ב | 584 שְׂאֵלוּ... 585 הַמּוֹת] שאלו עבדיו לשלמה
 הַמֶּלֶךְ ע' ה' הַגִּיעָה הַחֲכָמָה לְדַעַת בַּהּ יוֹם הַמּוֹת ק | הַגָּעַת] הגיעה ב | וַאֲמַר... 585 אָדָם]
 ח' ב | 585 לְהַגִּיעַ] לדעת ב | 586 וַאֲמַר... 710 שְׁמָה] ח' ק | לֹא] לולא ב | יִדְעוּ] ח' ב |
 587 מִתְאַוָּה] מתאווה ב | מִמֶּנָּה] ח' ב | וְהִיָּה] תהיה ב | 589 לֹא] לא ב | 591 וְעִירוּ בַתְּחִלָּה]
 ח' ב | הַלְמוּד] למוד ב | כָּל] ח' ב

And he said: the philosopher will spend all he has on clothes and housing, while the religious man is satisfied with [wearing] worn clothes while studying between the oven and the stove, and all this thanks to his piety and the strength of his faith.

And he said: there are sages who establish regulations and set laws that the multitude observes, but there are others who disregard them in their chambers.

וְאָמַר: יִפְזֹר הַפִּילְסוֹף כָּל אֲשֶׁר לוֹ בְּמַלְבוּשִׁים וּבְדִירָה, וְדִי
 לוֹ לְדַתִּי לְלִמּוּד בְּבִלְוֵי בְּגָדָיו בֵּין תַּנּוּר לְכִירִים, וְכֹל זֶה מִן
 הַחֲסִידוֹת וְחוּזְקֵי הָאֱמוּנָה. 595

וְאָמַר: רַבִּים מֵאֲנָשֵׁי הַחֲכָמָה יַעֲמִידוּ סִיגִים וַיַּחֲדִשׁוּ תִקְנוֹת
 יְקִימוּם הַהֶמוֹן, וַיִּמְהָם יִבְטְלוּם בְּחִדְרֵיהֶם.

[The Section] on the Value of Wisdom and the Order of Study

And he said: studying [involves] great pain, woe to him who suffers it, but does not get any benefit!

And he said: study naked and barefoot and you will get to teach from a golden chair.

And he said: it is painful to study when you are a young man, but how delightful its results when you are old!

And he said: when the members of a family become learned, even the well-born defer to them.

And he said: there are two things that are equal: the naïve man who boasts over his parent's virtue and he who collects books to have them locked away.

And he said: when a king stands up for a sage, the latter forgets his poverty and his lack.

And he said: the manner of the people is to separate the straw from the grain before eating it, while the manner of the sages is to eat the straw and the grain together and to separate the straw afterwards.

And he said: when the sage looks at those who are above him, he sees himself lowly and makes efforts to ascend; and when he looks at those who are below him, he becomes arrogant and acts lazily until he falls, similar to the behaviour of an eagle.

- הַמְדַבֵּר בְּמַעֲלַת הַחֻכְמָה וְסֵדֶר הַלְמוּד

וְאָמַר: הַלְמוּד צָעַר עָצוּם, אוֹי לְסוֹבְלוֹ מִבְּלַתִּי תוֹעֵלֶת.

וְאָמַר: לְמוֹד עָרוּם וַיַּחֲף וְתִזְכָּה לְלַמֵּד בְּכֶסֶף זֶהָב.

600

וְאָמַר: מִכְּאוֹבִים לְמוֹד בְּנַעֲוִירִים וּמָה נַעֲמוּ בְּזִקוּנָיו.

וְאָמַר: כְּשִׁילְמָדוֹ אֲנָשִׁי הַמְשַׁפָּחָה יִכְנָעוּ הַמְיֻחָסִים אֲלֵיהֶם.

וְאָמַר: שְׁנַיִם הֵם בְּמַעֲלָה שְׁוָה: הַפְּחוֹת שְׁיִלְקֵט מַעֲלַת

אֲבוֹתָיו לְהַתְּפָאֵר בָּהֶם וּמִי שְׁיֵאֶסוֹף הַסְּפָרִים וַיִּנְעוֹל עֲלֵיהֶם.

וְאָמַר: בְּקוּם הַמְּלֶךְ מִפְּנֵי [א106] הַחֻכְם יִשְׂפַח כָּל רִישׁוֹ

605

וְחֶסְרוֹנוֹ.

וְאָמַר: דָּרֵךְ הַבְּרוּאִים לְבָרוּר הַתְּבֵן מִן הַבֵּר טָרָם יֵאֲכֹלוּהוּ,

וְדָרֵךְ הַחֻכְמִים לְאֲכֹל הַתְּבֵן וְהַבֵּר יַחֲדָיו וְלְבָרוּר הַתְּבֵן אַחֲרֵי כֵן.

וְאָמַר: בְּהַבִּיט הַחֻכְם לְעֲלִיּוֹנִים מִמָּנוּ יִקַּל בְּעֵינָיו וְהוּא

מִשְׁתַּדֵּל עַל הָעֲלִיָּה, וּבְהַבִּיטוֹ לְשַׁפְּלוֹ יִגְבָּה לְבוֹ וְהוּא מִתְּרַשֵּׁל עַד

610

נִפְלוֹ, וְכִכָּה עֲנִיּוֹן הַנָּשֵׁר.

598 הַמְדַבֵּר] שַׁעַר ב | הַלְמוּד] לְמוּדָה ב | 599 מִבְּלַתִּי] בְּלִי ב | 600 וְתִזְכָּה לְלַמֵּד] וְתִלְמַד ב | 601 בְּנַעֲוִירִים] הַנְּעוּרִים ב | בְּזִקוּנָיו] זִקוּנָיו ב | 602 וְאָמַר... אֲלֵיהֶם] ח' ב | 603 הַפְּחוֹת] ח' ב | שְׁיִלְקֵט] מִי שִׁילְקוּט ב | 606 וְחֶסְרוֹנוֹ] ח' ב | 608 יַחֲדָיו] יַחַד מִן | 609 בְּעֵינָיו] בְּעֵינָיו וַיִּשְׁכַּל ב | 611 עֲנִיּוֹן] ח' ב

And he said: a rich person was asked: “If you become poor, what will you do when people who used to respect you begin humiliating you?” He replied: “I will learn wisdom and [even] kings will honour me.”

And he said: the honour from wisdom is like the light from the sun: it goes everywhere.⁴⁴

And he said: I have not seen any activity with [more] honour and benefit than wisdom.

And he said: I have not seen any sage affected by a bad thing except for excessive wisdom.

And he said: the perfect sage can drown his enemies in his friends’ spittle.

And he said: why is a sage great? Because the masses hope for reward through his honour.

And he said: sages in this world are like the sun during the day and the moon during the night, even if they were covered once by the cloud of folly.

And he said: sages are entitled to be proud, but they act humbly, while the mobs should be humble, but they act proudly.

And he said: God created this world and put sages as its leaders and kings as their deputies.

⁴⁴ Literally: it does not have a designated place.

וְאָמַר: אָמְרוּ לְעֹשִׁיר: בְּשִׁתְרוֹשֶׁשׁ, מַה תַּעֲשֶׂה מִמָּה שֶׁהָיוּ
הָאֲנָשִׁים מְכַבְּדִים אוֹתָךְ וְאַחַר כֵּךְ יִבְזוּךָ? אָמַר: אֲלֹמֹד הַחֲכָמָה
וַיִּכְבְּדוּנִי הַמְּלָכִים.

וְאָמַר: כְּבוֹד הַחֲכָמָה כְּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, אֵין לוֹ מְקוֹם מִיּוֹחַד. 615

וְאָמַר: לֹא רָאִיתִי בְּכֹל הַמְּלָאכֹת כְּבוֹד וְתוֹעֵלַת יוֹתֵר מִן
הַחֲכָמָה.

וְאָמַר: לֹא רָאִיתִי חֶכֶם מְצָאוֹ רַע זולָתִי עִם רַבְבוֹת מִן
הַחֲכָמָה.

וְאָמַר: יוֹכֵל הַחֶכֶם [הַשְּׁלָם] לְהִטְבִּיעַ שׁוֹנְאוֹ [בְּרוֹק] 620
אוֹהֲבָיו.

וְאָמַר: מַה גְּדוֹל הַחֶכֶם? כִּי הֵהֱמוֹן יָקוּוּ גְמוֹל בְּכְבוֹדוֹ.
וְאָמַר: הַחֲכָמִים בְּאַרְץ שֶׁמֶשׁ בַּיּוֹם וַיִּרַח בַּלַּיְלָה, וּפְעַם כֶּסֶם
עַנְן הַסְּכָלוֹת.

וְאָמַר: הָיוּ הַחֲכָמִים יְכוֹלִים לְהַרִים רֹאשׁ וְהָמָה יִשְׁפִּילוּהוּ, 625
וְהָיָה מִן הַחַיִּיב עַל הֵהֱמוֹן לְהִשְׁפִּילוֹ וְהָמָה יִרְמֹוהוּ.

וְאָמַר: בְּרָא הָאֵל אֶת עוֹלְמוֹ וְשֵׁם הַחֲכָמִים מְנַהֲיָיו
וְהַמְּלָכִים מְשַׁנְיָהֶם.

613 הָאֲנָשִׁים] ח' ג | וְאַחַר כֵּךְ] ח' ג | יִבְזוּךָ] וַיִּבְזוּךָ ג | 615 כְּבוֹד הַחֲכָמָה] ח' ג | כְּאוֹר] בְּאוֹר ג | 616 יוֹתֵר... 617 הַחֲכָמָה] כְּמוֹ בַחֲכָמָה ג | 618 וְאָמַר... 619 הַחֲכָמָה] ח' ג | 620 הַשְּׁלָם] מ' ג | בְּרוֹק] מ' ג | 622 וְאָמַר... בְּכְבוֹדוֹ] ח' ג | 623 וּפְעַם] וּלְפַעְמִים ג | כֶּסֶם] יִכְסֵם ג | 625 וְאָמַר... 626 יִרְמֹוהוּ] ח' ג

And he said: he who leads people with his wisdom and good counsel, but has not taught anyone, resembles the sun that shines over everything when nobody is able to light a lamp; and he whose wisdom is well-known, but learned by few—not because he withheld it from them—resembles the moon that is ready to give light to everyone in the market who is eager for it, when the shops are closed.

And he said: do not let the seraph or the sage look at you.⁴⁵

And he said: do not disagree with a sage until you are equal to him.

And he said: the happiness of sages lies in answers.

And he said: one sage was asked: “[Why] did you not get married and have children?” He replied: “Indeed I have married wisdom and fathered books.”

[And he said: nature does not keep back what each creature deserves: people of *musar* arouse hearts towards them to honour their status; through pious people others implore God in moments of trouble, and their actions set examples and lead the city with their regulations and laws; intelligent people keep the world with their counsel; and sages are seated by kings on their thrones.]

⁴⁵ This may mean to be cautious and avoid committing evil in the presence of God and men, but the meaning remains puzzling.

630 ואמר: מי שינהיג האנשים בחכמתו ועצתו ולא למד בלעדיו ידמה לשמש המאיר לכל ולא ידליקו ממנו מאור, ומי שנתפרסמה חכמתו ומעטים לומדיה ולא ממניעתו כמו הירח הזורחת בשוק מוכנת להאיר לכל מי שיחפוץ והחגויות נעולים.

ואמר: השרף והחכם אל יביטו.

ואמר: אל תחלוק עם חכם עד שתשתנה לו.

635 ואמר: שמחת החכם בתשובות.

ואמר: שאלו לחכם: לא נשאת אשה והולדת בנים? אומר: כבר נשאתי החכמה והולדתי הספרים.

[ואמר: אין הטבע גורע חוק כל נברא: [אנשי] המוסר יעוררו הלבבות לקראתם ויכבדום במעמדם, החסידים יבקשו מהם לאל בצרה ופעליהם יגידו הגזרות וינהגו המדינה בתקוניהם ודיניהם, והמשכילים יעמידו הארץ בעצתם, והחכמים יושיבום המלכים על כסאותם.]

640

630 לשמש] השמש ב | ולא] אבל לא ב 631 שנתפרסמה] שנתפרסם ב 632 מוכנת] ומוכנת ב 634 ואמר... לו] ח' ב 635 החכם בתשובות] האדם בתשובותיו ב 637 כבר] ח' ב 638 ואמר... 642 כסאותם] מ' ב

And he said: there are four [people] who do not know four [things]: the wild man does not know virtues and proper behaviour; the sick man does not taste the sweetness of honey; young men do not know the pleasure of sexual intercourse; and the stupid man does not know the value of wisdom.

[And the sage said to his students: when you stick to one of the sciences, do not disparage the others.]

[And he said: the student desires to read books, but despises them after reading them.]

And he said: learning is like fields, and stories are like gardens.

And he said: learning is like food, and stories arouse the appetite.

And he said: if it were not for stories, we would be fed up with the foundations of wisdom.

And he said: through innocence we believe in *Haggadot*, but through [scholarship] we falsify them.

וְאָמַר: אַרְבָּעָה לֹא יִדְעוּ אַרְבָּעָה: לֹא יִדַע הַמְדַבְּרִי
 הַמְדוּתִיּוֹת וְהַנְהַגוֹת, וְלֹא יִבְחַן הַחוֹלָה מִתֵּק הַדְּבַשׁ, וְלֹא יִדְעוּ
 הַנְּעָרִים טַעַם הַמְשָׁגַל, וְלֹא יִבִּיר הַכֶּסֶל יִקָּר הַחֲכָמָה. 645

[וְאָמַר הַחֲכָם לְתַלְמִידָיו: בְּעַמְדָנוּ עַל הַחֲכָמָה מִן הַחֲכָמוֹת,
 אֵל תְּעוֹרְרוּ עַל זוֹלָתָם.]
 [וְאָמַר: יִשְׁתַּוְּקַק הַלּוֹמֵד לְקִרְאֵי הַסְּפָרִים וְאַחַר שֶׁקִּרְאָם
 יִמְאַסָּם.]

וְאָמַר: הַלְמוּדִים שְׂדוּת וְהַסְּפוּרִים גְּנוּת. 650

וְאָמַר: הַלְמוּדִים מְזוּן וְהַסְּפוּרִים מְעוֹרְרִים אוֹתוֹ.

וְאָמַר: לוּלֵי הַסְּפוּרִים הֵינּוּ קָצִים בְּעִקְרֵי הַתּוֹשִׁיָה.

וְאָמַר: מִצַּד הַתְּמִימוֹת נֶאֱמַר בְּהַגְדוֹת וּמִצַּד אַחַר נִכְזְיָם.

643 אַרְבָּעָה¹] ח' ב | יִדְעוּ] יודעו ב | אַרְבָּעָה²] הארבעה ב | הַמְדַבְּרִי] האיש המדברי ב
 644 הַמְדוּתִיּוֹת וְהַנְהַגוֹת] הנהגות המדות ב | יִבְחַן] ידע ב | מִתֵּק] מתיקות ב
 645 הַנְּעָרִים] הילדים ב | יִקָּר] כבוד ב 646 וְאָמַר... 647 זוֹלָתָם] מ' ב 648 וְאָמַר... 649
 יִמְאַסָּם] מ' ב 651 אוֹתוֹ] תאוותו ב 652 לוּלֵי] לולא מנ 653 וְאָמַר... נִכְזְיָם] ח' ב

[The Section] on the Science of Medicine

He said: there are four [things] that are the happiness of four [different kinds of people]: the moon is the happiness of thieves; the transgressions of the people are the happiness of the king; flaws are the happiness of enemies; and the anger of the Creator towards His creatures is the happiness of doctors.

And he said: when you need a doctor, you consider him God; when he rescues you from danger, you think of him as a king; when you have recovered, you see him as a man like you; and when he asks for payment, you think of him as a devil.

And he said: a doctor has more tributes from the inhabitants of a city than the king.

And he said: there are two things that are wondered about: who will heal the doctor of the city if he gets sick, and who will execute the executioner if he is sentenced to death.

And he said: the king fears two people: the doctor and the artist.

And he said: important people will walk after these two: a judge exiting the court and a doctor exiting the house of a sick person.

And he said: many mild illnesses are worsened by doctors themselves in order to increase their fees.

- הַמְדַבֵּר בְּחִכְמַת הָרְפוּאָה

655 אָמַר: אַרְבָּעָה שְׁמַחַת אַרְבָּעָה: הִירַח שְׁמַחַת הַגְּנָבִים, חֲטָאת
הָעַם שְׁמַחַת הַמֶּלֶךְ, וְרוּעַ הַמְדוּת שְׁמַחַת הָאוֹיְבִים, וְכַעַס הַבוֹרָא
עַל בְּרוּאָיו שְׁמַחַת הָרוּפְאִים.

וְאָמַר: הוּצְרַכְתָּ הָרוּפֵא תַחֲזִיקֵנוּ אֱלֹקִים, הוּצִיאָךְ מִן
הַסַּכָּנָה תִּדְמְנוּ מֶלֶךְ, נִתְרַפְּאתָ שָׁב בֶּן אָדָם כְּמוֹתָךְ, שְׁאֵל הַפְּרַעֲוֹן
תַּחֲשִׁבֵהוּ שָׁטָן. 660

וְאָמַר: יֵשׁ לְרוּפֵא [מַס] עַל אֲנָשֵׁי הָעִיר יוֹתֵר מִן הַמֶּלֶךְ.

וְאָמַר: שְׁנַיִם יִתְמָהוּ עֲלֵיהֶם: הָרוּפֵא כָּל הָעִיר אִם יַחֲלָה מִי
יִרְפָּאֵנוּ, וְהוֹרֵג כָּל הַמְּחוּיָבִים אִם יִתְחַיֵּיב מִי יִהְרָגֵנוּ.

וְאָמַר: שְׁנַיִם יִרְאוּ הַמֶּלֶךְ [מֵהֶם]: הָרוּפֵא וְהָאוֹמֵן.

וְאָמַר: שְׁנַיִם יֵצְאוּ אַחֲרֵיהֶם הַגְּדוֹלִים: הַשׁוֹפֵט [בְּצֵאתוֹ] מִן
665 הַחֶצֶר וְהָרוּפֵא בְּצֵאתוֹ מִבֵּית הַחוּלָה.
וְאָמַר: כְּמָה מִן הַתַּחֲלוּאִים הַקְּלִים יִכְבִּידוּ הָרוּפְאִים
לְהַרְבוֹת שְׂכָרָם.

654 הַמְדַבֵּר] שַׁעַר הַמְדַבֵּר ב 655 אַרְבָּעָה¹] ח' ב 656 וְרוּעַ] רוּע ב | וְכַעַס] כַּעַס ב
658 הוּצְרַכְתָּ] הוּצְרַכְתָּ אֵל ב 659 נִתְרַפְּאתָ] גַּרְפִּית ב | שְׁאֵל] יִשְׁאֵל ב 661 מַס] מ' ב
אֲנָשֵׁי] בְנֵי ב 662 הָרוּפֵא] רוּפֵא ב 663 יִרְפָּאֵנוּ] יִרְפָּאוּ ב | הַמְּחוּיָבִים] הַמְּחַיִּיבִים ב
664 יִרְאוּ הַמֶּלֶךְ] הַמֶּלֶךְ יִרְאוּ ב | מֵהֶם] מ' ב | וְהָאוֹמֵן] הָאוֹפֵה ב 665 אַחֲרֵיהֶם] הַחֲרִיָּהִם ב
ב | הַגְּדוֹלִים] הַנְּכַבְדִּים ב | בְּצֵאתוֹ] מ' ב 667 מִן] הֵם ב | הַתַּחֲלוּאִים] הַחֲלוּאִים ב

And he said: many doctors know nothing from the art of medicine that can heal an extremely sick person by looking at their faces and the tone of their speech.

And he said: of all doctors, choose for yourself these two: the relative and the old.

And he said: a sudden death is a decree [from God], so the doctor is innocent.

And he said: there are three kinds of people who, despite their culture and civilisation, are despised: the foreigner, the lover, and the doctor.

And he said: the scared doctor says: “What have you done?” And the wise one commands: “Do.”

And he said: he who has not killed many people is not a doctor.

And he said: two people that get rich very quickly: heirs, who are happy with their sick relatives, and merchants of balsams, who are happy with doctors.⁴⁶

And he said: you will find that most doctors are very old, because the angel in charge of death leaves them [here] to increase their provisions.

⁴⁶ The grammar of the Hebrew epigram is a bit tricky, but it makes sense to think that heirs would get rich fast when their sick relatives die. Likewise the case with merchants of balsams, who get rich through doctors, for the latter issue prescriptions to sick people that they need to buy from the merchants.

וְאָמַר: רַבִּים מִן הַרוֹפְאִים לֹא יֵדְעוּ מִחֻכְמַת הַרְפוּאָה דְּבַר
 יִתְרַפֵּא מִיָּדָם הַחוּלָה הַמְּסוּכָן בְּרֵאִיּוֹת פְּנִיָּהֶם וְטַעַם דְּבַרֵּיהֶם. 670

וְאָמַר: בְּחַר לָךְ מִן הַרוֹפְאִים שְׁנַיִם: קְרוּבָדָּ וְהַזְקֵן.

וְאָמַר: הַמִּיתָה פְּתֹאוּמִית גְּזֵרָה וְהַרוֹפֵא נָקִי.

וְאָמַר: שְׁלֹשָׁה מִבְּנֵי הַמוֹסֵר וְהַיֵּשׁוּב וְהֵם נִמְאָסִים: הַנְּכָרִי
 וְהַחוּשֵׁק וְהַרוֹפֵא.

וְאָמַר: הַרוֹפֵא הַמְּבַהִיל [ב106] אֹמֵר: מָה עֲשִׂיתֶם?
 וְהַחֲכָם אֹמֵר: עָשׂוּ. 675

וְאָמַר: מִי שֶׁלֹּא הִמִּית רוֹב מְסַפֵּר בְּנֵי אָדָם אֵינָנו רוֹפֵא.

וְאָמַר: שְׁנַיִם עֲשִׂירִים בְּמַעַט זְמַן: הַחוּלִים שְׂמַחְתֶּם
 הַיּוֹרְשִׁים, רוֹכְלֵי הַבְּשָׂמִים שְׂמַחְתֶּם הַרוֹפְאִים.

וְאָמַר: רוֹב הַרוֹפְאִים תִּמְצָאִם זְקֵנִים בָּאִים בְּיָמִים בַּעֲבוּר כִּי
 הַמְּלֹאָדָּה הַמְּמוֹנָה עַל הַמְּוֹת יִנְחֵם לְהַרְבּוֹת צִידוֹ. 680

669 דְּבַר] כָּלֵל ב 670 וְטַעַם] וְנוּעַם מִן 671 לָךְ] ח' ב 672 פְּתֹאוּמִית] הַפְּתֹאוּמִית ב
 673 וְאָמַר... 674 וְהַרוֹפֵא] ח' ב 677 רוֹב... בְּנֵי] מְסַפֵּר רַב מִבְּנֵי ב 678 שְׁנַיִם... 679
 הַרוֹפְאִים] שְׁלֹשָׁה שְׂמַחִים: הַיּוֹרְשִׁים, וְהַרוֹפְאִים, וְרוֹכְלֵי הַבְּשָׂמִים ב 680 הַרוֹפְאִים] הַחֲכָמִים
 ב | זְקֵנִים] ח' ב

And he said: even if all doctors are your friends and are happy that you are alive, you will not find anyone [able] to cure you when you get sick.

And he said: there are two people who will not be welcome after death either in the world of reward or in the world of punishment, and they are the doctor and the musician.⁴⁷ When the musician and the doctor die, the musician will take his instrument and his stick and the doctor his books and formulas; they will go to the entrance of the world of reward, and request that Methuselah and Noah let them in,⁴⁸ and these [two] will say: “What are your names?” The doctor will answer: “I know how to cure every affliction and illness, to balance creaturely humours, to sweeten life, and to keep people from diseases.” The musician will say: “I awaken the heart to joy, turn the soul of people from grief into happiness, and drive away concerns.” The gatekeepers will reply: “You will not get in here, for here we have great joy, abundant light overflowing [everywhere], and considerable rejoicing; for concern and sadness are far from us, so that we are not in need of games or music; and also material circumstances are non-existent here, we do not fear illnesses when we are sane and we do not have any diseases that need to be removed by a doctor, but go [both

⁴⁷ The author seems to be telling this *mashal* as a prediction of the treatment that a musician and a doctor will get after death; that is why the future tense works better in the translation.

⁴⁸ Methuselah and his grandson Noah are taken as examples of longevity and righteousness, respectively, which may explain why they are put as gatekeepers of the world of reward, where life is eternal and just.

ואמר: אלו כל הרופאים אהוביך שמחים על חיך, לא
תמצא מי שירפאך בעת שתחלה.

ואמר: [שנים] לא יקבלום אחר המות לא לעולם הגמול
685 ולא לעולם העונש, והם הרופא והנוגן. במות הנוגן והרופא יקח
הנוגן כלי נגונו ומקלו בידו והרופא ספריו ונוסחאותיו וילכו
בפתח שער עולם הגמול ויקראו למתושלח ולנח להכניסם, ויענו
להם: "מה שמותיכם?" ישיבם הרופא: "אנכי יודע לרפאות כל
מדוה וכל חולי ומנהיג הברואים במזג שוה ולהמתיק חייהם
690 ולשמרם מן החליים". ויאמר הנוגן: "אנכי מעורר הלבבות
לשמח ומשיב נפש האנשים מיגון לשמחה ומניס הדאגות".
ויענו אותם השוערים: "לא תבואו הנה, הנה יש ויש אתנו
שמחה ואור שפע שופע והערה נכבדת והדאגה והעצבון
רחוקים ממנו שנצטרך למשחקים ולנגונים בעבורם, וכן
695 המקרים הגשמיים נמנעים אצלנו, לא נירא בעת הבריאות מן
החולי ולא יבואנו שום מחלה שנצטרך בגללה לרופאים
להסירה, אבל לכו לעולם העונש המר והנמחר אולי תוכלו
להועיל לעניים האומללים הכואבים השוכנים בתוכו אולי

682 אהוביך] ח' ב 684 שנים] מ' מנ 685 והם] ח' ב | הנוגן והרופא] הרופא והנוגן ב
686 ומקלו בידו] ח' ב | ספריו ונוסחאותיו] ספרו נוסחותיו ב 687 עולם] ח' ב | ולנח] ונח
ב 688 מה שמותיכם] מי אתם ב | יודע] אדע ב 689 מדוה] מחלה ב | וכל חולי] ולישר
הגוף הנגיף ב | במזג] בדרך ב | ולהמתיק] ולמתק ב 690 החליים] החלאים ב | מעורר]
יודע לעורר ב 691 לשמח] ולשמחם ב | ומשיב... לשמחה] ח' ב 692 הנה²] ח' ב
693 שפע] ח' ב | והעצבון] והמרירות ב 694 למשחקים ולנגונים] למצחקים ב
696 שום מחלה] חולי ב | בגללה] בגללו ב 697 להסירה] להסירו ב | והנמחר] ח' ב
698 האומללים] ח' ב

of you] to the bitter and violent world of punishment: you might be of some use to those poor, miserable, and suffering people living there and [you two might] be admired [there].” After hearing these words, the doctor, with his books, and the musician, smiling and shaking his head, will go and call at the entrance of the world of punishment. Og and Goliath the Philistine will come out to them in order to let them in,⁴⁹ and they will ask: “Who are you?” They will reply as before, and then [the gatekeepers] will say: “If that is the case, go from here because music will not be helpful in this place of *bitter lamentation*⁵⁰ and deep mourning, because of the finger of God, so what can music and amusement encourage [here] but sadness? And there is no doctor able to cure them [who abide here] or remove the illness that has been put in them; quite the opposite: [he will] increase their diseases and their great affliction; so [better for you] to go to that high mountain facing the wasteland; and when the musician gets sick, the doctor can cure him, and when the doctor gets worried, the musician can play music and cheer him up; there you will find a frankincense tree, with *fruits for food and leaves for healing*;⁵¹ and when your wives die, they will be sent to you there.”

⁴⁹ Og and Goliath are two examples of biblical characters famous for their great size and strength, but who lost battles against the Israelites: Moses and his men, in the first case, and David, in the second.

⁵⁰ Mic. 2.4.

⁵¹ Ezek. 47.12.

[תְּעַרְצוּ]". וּכְשִׁמְעֶם אֱלוֹ הַדְּבָרִים יִלְךְ הָרוּפָא עִם סִפְרֵיו וְהַנוֹגֵן
 700 הוֹלִיךְ מִצַּחֵק וּמִנִּיד רֵאשׁוֹ, וְיִקְרָאוּ בְּפֶתַח שַׁעַר עוֹלָם הָעוֹנֵשׁ.
 וַיֵּצְאוּ אֲלֵיהֶם עוֹג וְגִלְיָת הַפְּלִשְׁתִּי הַשׁוֹעֲרִים לְהַכְנִיסֵם וַיִּשְׁאֲלוּם:
 "מִי אַתֶּם?" וַיַּעֲנוּ כְּמַעֲנֵיהֶם הָרֵאשׁוֹן, וְאָז יַעֲנוּ לָהֶם: "אִם בֶּן לְכוּ
 לָכֶם מִפֶּה בִּי לֹא יוֹעִילוּ הַנְּגִינּוֹת אֶל מְקוֹם נְהִי נְהִיָּה אֲבָל כָּבֵד
 אֲצַבֵּעַ אֶלְקִים, וּמָה יִמְרִיצֶם הַנְּגִינָה וְהַשְּׁחוֹק זוֹלְתִי אֲבָלָם? וְלֹא
 705 יִבְרִיאֵם כֹּל רוּפָא וּמִי יִסִּיר כֹּל מַחֲלָה אֲשֶׁר הוֹשְׁמָה בְּקִרְבָּם
 בְּלַעֲדֵי לְהוֹסִיף חֲלָיִים וּמַדּוּיָהֶם הָעֲצוּמִים, אֲבָל עָלוּ לָכֶם בְּהָר
 הַהוּא הַגְּבוּהָ הַפּוֹנָה מוֹל הַיְשִׁימוֹן וְכַאֲשֶׁר יַחֲלָה הַנוֹגֵן יִרְפָּאֵהוּ
 הָרוּפָא וְכַאֲשֶׁר יִדְאָג הָרוּפָא יִגָּן הַנוֹגֵן וַיִּשְׁמַחְהוּ, וְלָכֶם שֵׁם
 תִּמְצָאוּ אֵילָן הַלְּבוֹנָה יִהְיֶה לָכֶם פְּרִיו לְמֵאֲכָל וְעֹלָהוּ לְתִרּוּפָה,
 710 וּבְמֹזוֹת נִשְׁוֹתֵיכֶם נִשְׁלַחַם אֲלֵיכֶם שְׁמָה".

703 נְהִי נְהִיָּה] מ' ב ד 709 פְּרִיו... לְתִרּוּפָה] יח' מז יב

699 תְּעַרְצוּ] תַּעְרוּצוֹ אַמֵּן 700 מִצַּחֵק] וּמִצַּחֵק 701 וַיֵּצְאוּ אֲלֵיהֶם] ח' ב
 עוֹג וְגִלְיָת] לַעוֹג וְלַגִּלְיָת 702 הַשׁוֹעֲרִים] ח' ב | וַיִּשְׁאֲלוּם] וַיִּשְׁאֲלוּם | וַיַּעֲנוּ... הָרֵאשׁוֹן]
 וַיַּעֲנוּם כְּמַעֲנֵם הָרֵאשׁוֹן שֶׁהֵשִׁיבוּ לַשׁוֹעֲרֵי עוֹלָם הַגְּמוּלָה 703 אֶל מְקוֹם] בְּמִקוֹם 704 נְהִיָּה]
 נְהִיָּה כִּי אִם 704 וְהַשְּׁחוֹק] וְהַשְּׁחוֹק 705 זוֹלְתִי] זוֹלְתִי 706 וְהַשְּׁחוֹק] וְהַשְּׁחוֹק | וְהַשְּׁחוֹק] וְהַשְּׁחוֹק | וְהַשְּׁחוֹק]
 הַמַּחֲלָה 706 הָעֲצוּמִים] ח' ב 707 מוֹל] אֶל מוֹל 708 יִגָּן... וַיִּשְׁמַחְהוּ] יַעֲרֵךְ הַנוֹגֵן
 שִׁמְחָתוֹ 709 תִּמְצָאוּ] ח' ב | יִהְיֶה... פְּרִיו] פְּרִיו יִהְיֶה לָכֶם 710 וּבְמֹזוֹת... שְׁמָה] ח' ב

[The Section] on Judging

He said: if you lust after authority, study [to become] a judge.

And he said: law is an important part of religion: its intention is [inculcating] trust in religion and social organisation, so that proper order is maintained.

And he said: I have not found anyone, save plaintiffs and experts in law, who are able to enrich themselves through [both] injustice and the love of people.⁵²

And he said: learn the law, lest the truth that you have be snatched away from you.

And he said: [it happens that] kings hire judges, when the correct thing would be for judges to hire kings.

And he said: the judge enjoys honour every day, while the plaintiff enjoys it once a month or once a year; and if it were not for the plaintiffs, the judge would gather all the money.

And he said: the honest judge will be displeased when he is called impartial for his own interest.

And he said: an insinuation from one of the parties to the judge is stronger than many pleas.

⁵² That is, the need people have for their advocacy.

- המדבר בדינים

אמר: אם תתאנה השררה למוד הדינים.

ואמר: המשפטים חלק גדול מן הדת: הפונה בהם [אמונת הדת] והנהגת הקבוצ להתמיד הסדר.

715 ואמר: לא מצאתי מתעשר בעול עם אהבת העם זולתי בעלי הטענה וחכמי הדינים.

ואמר: למוד המשפטים פן יחמסו האמת אשר אתך.

ואמר: המלכים שוכרי השופטים והיה מן הנכון שיהיו השופטים שוכרי המלכים.

720 ואמר: כבוד השופט בכל יום, וכבוד הטוען יום [בחדש ויום בשנה], ולולא הטוענים היה השופט אוסף כל הממונות.

ואמר: ירע בעיני השופט הישר כשיקרא בעל דין בשלומו.

ואמר: רמיזת בעל דין לשופט חזקה מהמון הטענות.

711 המדבר] שער המדבר ג | המדבר בדינים] שער הדינים והנהגת השופט ק
713 אמונת... 714 הדת] מ' ג, הדת אמונה אמק 714 הקבוצ] הקבוצ המדיני ג | להתמיד
הסדר] ח' ג, להתעיר מסדר ק 717 המשפטים] המשפט ק 718 ואמר... 719 המלכים] ח'
ק | הנכון] הדין והנכון ג 720 בחדש... 721 בשנה] מ' ג, יום בחדש ק 721 ולולא] ולולי
נק 722 בעיני] בעיניו ק | הישר] הצדיק והישר ג, ח' ק 723 לשופט] ח' ג

And he said: the number of bundles of silver that a plaintiff hides in his safe before eating is larger than the number of pieces of bread that he hides in his belly afterwards.

And he said: on many occasions the judge is stupid, but has authority over sages.

And he said: decreeing rules is the happiness of the king, while the happiness of the judge is the compromise.

And he said: implore the king, but do not implore the judge.

And he said: from the hands of the judge we can flee to the king; but from the king, to whom will we flee?

And he said: when the judge is friendly towards you, be friendly towards him as well.

And he said: the fame of these two are the most important thing when you need them: the doctor and the judge.

And he said: at these three people do not look fixedly: the king, lest you get nervous when he is looking at you and give him cause to suspect you; the doctor, lest he put an evil eye on you and you get sick; and the judge, because he might have helped you and forgotten, but if he remembers, you will be obliged to reward him or he will hate you.

725 ואמר: מספר צרורות הכסף אשר הצניע הטוען בתיבתו
 טרם יאכל, [יותר] ממספר פתותי הלחם אשר הצניע בבטנו
 אחר כן.

ואמר: פעמים רבות היה השופט בער וכח לו על החכמים.

ואמר: חתוך הדין שמחת המלך ושמחת השופט פשרה.

ואמר: צעק אל המלך ואל תצעק אל השופט.

730 ואמר: מיד [א107] השופט נברח אל המלך, ומיד המלך,
 אל מי נברח?

ואמר: בהסביר השופט פניו אליך הסביר לו פניך גם כן.

ואמר: שנים יתכן כבודם טרם ההצטרף אליהם והם
 הרופא והשופט.

735 ואמר: שלשה אל תתראה להם תמיד: המלך פן בהביטו
 אותך תבהל ותגרום מזה שיחשוד עליך, והרופא פן ישית עליך
 עינו הרעה ותחלה, והשופט אולי הועילך ושכחו ובשבו לזכרו
 תתחייב לגומלו או ישנאך.

724 מספר] ח' ב 725 יותר] מ' ק | פתותי] פתיתי ק 726 אחר] אחרי נק 727 ואמר ...
 החכמים] ח' ק | וכח] והיה כח ב 728 פשרה] הפשרה ב, הפשרה על ידו ק 730 ואמר ...
 731 נברח] ח' ב | נברח] נועק ק 732 ואמר ... כן] ח' ק | השופט] הדיין ב 733 שנים ...
 734 והשופט] שנים יצטרך ויתכן כבודם טרם הצורך אליהם והם השופט והרופא ב | יתכן]
 יצטרך ק | כבודם] כבדם ק 734 הרופא והשופט] השופט והרופא ק 736 עליך?] ח' ב
 737 ותחלה] ח' ב | והשופט] השופט ק | הועילך] תועילך ב

[The Section] on the Technique of Logic

And he said: there are two fields of study that are not worth spending time on, except for the expectation of remuneration and their contribution to the rest of sciences, and they are grammar and logic.

And he said: just like a young man cannot learn to write until he holds a quill straight in his hand, students will not be able to study the [different] sciences until they understand the work of logic properly.

[And he said: the techniques of logic and analogy tell the student of the depths of wisdom: “This is what you are really after.”⁵³]

And he said: do not argue with a logician, because he will spoil your truth and be quick to catch you in your mistake.

And he said: do not install a logician as judge.

And he said: he who has spent his days only on the technique of logic has lost his soul; and he is no better than one who has spent all his life in amusement and gambling.

⁵³ That is, logic and analogy are the foundations upon which study of the rest of the sciences is built; without a good grasp of them, a student will be lost.

- הַמְדַבֵּר בְּמִלְאֶת הַדָּבָר

740 וְאָמַר: שְׁנַיִם לְמוֹדִים לֹא יִתְכַן לְכָלוֹת בָּהֶם הַזְמַן זוּלַת לְתַקּוֹת
שָׂכָר וּלְתוֹעֵלַת לְשָׂאֵר הַחֲכָמוֹת וְהֵם הַדְּקָדוּק וְהַהֲגִיזוֹן.

וְאָמַר: כְּמוֹ שֶׁלֹּא יִלְמַד הַנַּעַר לְכָתוּב עַד [שִׁיתְקַנּוּ] בִּידוֹ
הַקּוּלְמוֹס, כֵּן לֹא יִלְמְדוּ הַתְּלָמִידִים הַחֲכָמוֹת עַד שֶׁהִבִּינוּ
מִלְאֶת הַהֲגִיזוֹן עַל אַפְּנֵיהָ.

745 [וְאָמַר: תֹּאמַר מִלְאֶת הַהֲגִיזוֹן וְהַהֲקֵשׁ לְתַלְמִיד בְּעַמְקֵי
הַחֲכָמָה: זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה מְבַקֵּשׁ.]

וְאָמַר: אֵל תִּתְנַפַּח עַל בַּעַל הַהֲגִיזוֹן פֶּן יִפְסַד עָלֶיךָ הָאֵמֶת
וַיִּמְהַר לְתַפְסֵד עַל הַטְּעוֹת.

וְאָמַר: אֵל תְּשִׁימוּ בַּעַל הַהֲגִיזוֹן שׁוֹפֵט.

750 וְאָמַר: מִי שֶׁכָּלוּ יָמָיו בְּמִלְאֶת הַהֲגִיזוֹן לְבִדָּה אֹבֵד נַפְשׁוֹ,
אֵין לוֹ יִתְרוֹן עַל מִי שֶׁכָּפְלָה בְּצַחוּק וּבְקוֹבֵיִיא כָּל שְׁנוֹתָיו.

739 הַמְדַבֵּר] שַׁעַר הַמְדַבֵּר ב, שַׁעַר ק | הַדָּבָר] הַדְּבֹר ב 740 שְׁנַיִם] שְׁנֵי נק | זוּלַת] זוּלַתִּי
ב | לְתַקּוֹת] לְתַקּוֹת ב | לְתַקּוֹת...741 וּלְתוֹעֵלַת] תַּקּוֹת תוֹעֵלַת ק 741 שָׂכָר] ח' ב
742 יִלְמַד] לומד ק | שִׁיתְקַנּוּ] מ' נק, שְׁתַּקְנוּ אַמ | בִּידוֹ...743 הַקּוּלְמוֹס] הַקּוּלְמוֹס בִּידוֹ ק
743 יִלְמְדוּ] לְמַדוֹ ק | הַחֲכָמוֹת] לְמוֹד הַחֲכָמוֹת ק | שֶׁהִבִּינוּ] שְׁהִבִּינוּ ב 744 הַהֲגִיזוֹן...
אַפְּנֵיהָ] הַהֲגִיזוֹן וְהַדְּקָדוּק ק 745 וְאָמַר...746 מְבַקֵּשׁ] מ' ק 747 אֵל] וְאֵתָה אֵל ק | עַל] עַם
ב, אֵל ק | יִפְסַד] יִפְסִיד נק | הָאֵמֶת] אֵת הָאֵמֶת ב 748 לְתַפְסֵד] לְתַפְשֵׁד ב 749 וְאָמַר...
שׁוֹפֵט] ח' נק 750 וְאָמַר] וְאָמַר כִּי ב | לְבִדָּה] לְבַד ב | נַפְשׁוֹ] אֵת נַפְשׁוֹ ב 751 אֵין] וַאֲיִן
ב | לוֹ יִתְרוֹן] יִתְרוֹן לוֹ מַק | עַל...שְׁנוֹתָיו] בְּמִי שֶׁכָּלָה יָמָיו בְּצַחוּק הַקּוֹבֵיא כָּל יָמָיו וְשְׁנוֹתָיו
ב | בְּצַחוּק וּבְקוֹבֵיִיא] בְּקוֹבֵיא וּבְצַחוּק ק

And he said: two people will be praised for everything [they do]: a beautiful woman for her beauty and a logician for the fear [he provokes].

[And he said: logic for science is like meat for bread: men cannot live on meat only, but their existence is tasteless if only on bread.]

And he said: fear two people because of their lies: logicians and poets.

And he said: my faith is not strengthened by things I have not seen, unless demonstrative proofs compel me.

וְאָמַר: שְׁנַיִם יוֹדוּ לָהֶם עַל כָּל דְּבָרֵיהֶם: הָאִשָּׁה הַיְפָה מֵצַד
 יוֹפִיָּה וּבַעַל הַהֶגְיוֹן מֵצַד יְרֵאתוֹ.

[וְאָמַר: הַהֶגְיוֹן אֶצֶל הַחֲכָמוֹת כְּבִשָּׁר אֶצֶל הַלְּחָם, עַל
 הַבִּשָּׁר לְבַדּוֹ לֹא יַחֲיֶה הָאָדָם וְעַל הַלְּחָם לְבַדּוֹ לֹא תִנָּעַם מִחַיָּתוֹ.] 755

וְאָמַר: שְׁנַיִם יִתְכַּן לִירוֹא מִפְּנֵי כְּזָבִים: הַהֶגְיוֹנִי וְהַמְשׁוֹרֵר.

וְאָמַר: לֹא [תִתְחַזֵּק] אֲמוֹנָתִי בְּמָה שְׁלֹא רָאִיתִי, לוֹלֵא
 שְׁהַמוֹפְתִים מְכַרְיָחִים אוֹתִי.

752 על [ח' ק | כַּל] ח' ב 754 וְאָמַר... 755 מִחַיָּתוֹ] מ' נק 757 תִתְחַזֵּק] מ' ק, תתרחק
 אַמ, תחזק ב 758 אוֹתִי] ח' נק

[The Section] on Sophism

He said: a demonstrative proof for a beginner student is like perplexity.⁵⁴

And he said: when I hear about demonstrative proofs over things that I have put very far from me, I call it sophism and go away.

And he said: if it were not for the proofs, we would expose these two as false: the philosopher and the prophet.

[And he said: belief in science by tradition is a shortcoming, and religion and demonstrative proof are in contradiction.]

And he said: do not deny [the possibility of] becoming a genuine sage in astrology: one in a thousand achieves that [status] and only one in ten thousand has true knowledge of it.

And he said: when a young man is born, the seer looks upon him to know about his death, while the pious man prays for his life.

⁵⁴ This epigram evokes the dedicatory epistle in Maimonides's *Moreh Nevukhim* to his pupil Rabbi Joseph (see Pines 1963, 3–4). In it Maimonides tells that Joseph demanded knowledge of the demonstrative methods of the rational theologians, which had caused the pupil to become perplexed, because he could not understand them. Maimonides then defends an orderly study of sciences, beginning with mathematics, astronomy, and logic, and writes his work to help students out of their perplexity at the study of rational theology.

- הַמְדַבֵּר בְּהִטְעָאָה

760 אָמַר: הַמוֹפֵת לְמַתְלַמַּד אַחִיזַת עֵינַיִם.

וְאָמַר: בְּשִׁמְעֵי מוֹפֵת עַל מָה שֶׁאַרְחִיקָהוּ מְאֹד אֶקְרָאָהוּ
הִטְעָאָה וְאַבְרַח.

וְאָמַר: שְׁנַיִם לוּלָא הַמוֹפֵת הַכּוֹזְבָנוּם וְהֵם הַפְּלוֹסוֹף וְהַנְּבִיא.

[וְאָמַר: לְהֶאֱמִין בְּחֻכְמָה דְּבַר מַצַּד הַקְּבֵלָה חֶסְרוֹן וּבַעַל
765 הַמוֹפֵת בְּדַת סְתִירָה.]

וְאָמַר: אֵל תְּרַחֵק הַיּוֹת בְּחֻכְמַת הַכּוֹכְבִּים חֶכֶם אֲמַתִּי, אֲבָל
אֶחָד מֵאֵלֶּף וַיִּדְעֶתוּ אֶחָד מֵרַבָּה.

וְאָמַר: נוֹלַד הַנַּעַר יְבִיט אֵלָיו הַחוּזָה אִם יָמוֹת וַיִּתְפַּלֵּל אֵלָיו
הַחֲסִיד שִׁיחִיָּה.

759 הַמְדַבֵּר] שַׁעַר הַמְדַבֵּר נ | הַמְדַבֵּר בְּהִטְעָאָה] שַׁעַר הַהִטְעָאָה ק 760 אַחִיזַת] אַחִיזַת אַחֲזַת
ק | עֵינַיִם] הַעֵינַיִם נק 762 וְאַבְרַח] ח' נק 763 לוּלָא...הַכּוֹזְבָנוּם] לֹא הַכּוֹזְבָנוּם לוּלָא
הַמוֹפֵתִים נ | וְהֵם] ח' ק | הַפְּלוֹסוֹף וְהַנְּבִיא] הַנְּבִיא וְהַפְּלוֹסוֹף ק 764 וְאָמַר...765
סְתִירָה] מ' נק 766 וְאָמַר] שַׁעַר בַּתְּכוּנָה. אַמַר ק | אֵל] לֹא ק 767 אֶחָד²] אַחַת נק
768 אֵלָיו¹] עֵלְיוֹ ק | אֵלָיו²] עֵלְיוֹ ק

And he said: astrologers⁵⁵ take the stars as controllers of everything, but there is no lord there but God, the one who put them there and made them leaders over the arrangement.

And he said: the astrologer should say “The star is in a favourable aspect,” and the pious man “The heart shows proper willingness.”

And he said: when a man suffers many misfortunes, he begins to get angry at his zodiac.

And he said: if you were a wise man, instead of getting angry at constellations, you would get angry at your stupidity.

And he said: if a man didn't have sexual relations with a woman in the lower world, he would not experience hardship, and would be spared the injustice and suffering of Destiny; similarly, if the sphere of the sun did not align with the sphere of the moon over the zone of Draco, there would never be eclipses.

⁵⁵ Literally: those who divide the heavens.

- 770 ואמר: הוֹבְרֵי שְׁמַיִם הֵם מְשֻׁלֵּיטִים הַבּוֹכָבִים עַל הַכֹּל וְאִין שֵׁם אֲדוֹן בְּלַעְדֵי הָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱמִידָם עַל מַה שֶּׁהֵם עָלְיוֹ וּמִנְהִיגֵם עַל סֵדֶר.
- ואמר: יאמר החוזה: הַבּוֹכָב בְּמַבְט [יְדִידוֹת, וַיֹּאמֶר הַחֲסִיד: הַלֵּב בְּחַפְצָן] נְכוּן.
- 775 ואמר: קָרָה לְאִישׁ מִן הַסְּבוֹת הַרְבֵּה וְהִתְחִיל לְהִתְרַעַם עַל הַמְּזֹל.
- ואמר: לוֹ אִישׁ חָכָם עַד שֶׁתְּרַעַם עַל הַבּוֹכָב, הִתְרַעַם עַל סְכּוּתָהּ.
- 780 ואמר: אִם לֹא קָרַב אִישׁ אֶל הָאִשָּׁה בְּעוֹלָם הַשָּׁפֵל, לֹא מִצְאוּהוּ תְּלָאוֹת וְהָיָה נִמְלֵט מֵעוֹל הַזְּמַן וְסִבְלוֹ, וְכֵן אִם לֹא נִתְחַבְּרוּ לְגַלְגַל הַשָּׁמֶשׁ לְגַלְגַל הַיָּרֵחַ עַל קוֹ הַתְּלִי לֹא קָרָה אוֹתָם הַלְּקוֹת.

770 הוֹבְרֵי שְׁמַיִם] הוֹבְרֵי שְׁמַיִם הַבּוֹרָא שְׁנָאִם כִּי נִקַּח 771 בְּלַעְדֵי הָאֵל] בְּלַעְדֵיהֶם ק
 773 יאמר] אל יאמר ק | הַבּוֹכָב] שֶׁהַבּוֹכָב ב | יְדִידוֹת...774 בְּחַפְצָן] מ' ב 774 נְכוּן] גְּדוֹן ק
 775 קָרָה] קָרָה ב | הַסְּבוֹת] הַסְּבוֹת וְהִטְלִטוּל נִקַּח | וְהִתְחִיל לְהִתְרַעַם] וִיתְרַעַם ב 777 אִישׁ
 חָכָם] חָכָם אַחַד ק | שֶׁתְּרַעַם] שֶׁתְּרַעַם ב | הַבּוֹכָב] הַמְּזֹל ק 779 קָרַב] קָרָה ק | אִישׁ
 הָאָדָם ק 780 מִצְאוּהוּ תְּלָאוֹת] מִצְאוּהוּ הַזְּמַן ק | תְּלָאוֹת] תְּלָאוֹת הַזְּמַן ב | מֵעוֹל] מֵעוֹלוֹ
 ק | הַזְּמַן וְסִבְלוֹ] ח' ק 781 לְגַלְגַל] עִם גַּלְגַל ב, וְגַלְגַל ק

And he said: the science of astrology has two sections: one deals with the knowledge of the rules of the stars and their interpretation according to their aspects, their houses, their movements, and their conditions; and the other deals with the knowledge of the number of spheres, their stars, their breadth, their distance, and their limits; and he who fears God will study both sections, but will not believe in their interpretation and will not trust their discernment.

ואמר: חכמת הכוכבים שני חלקים: האחד לידיעת משפטי
 הכוכבים והוראותם לפי מבטיהם ובתייהם ותנועיהם ומצביהם,
 והשני לדעת מספר הגלגלים וכוכביהם ומרחבם ומרחקם 785
 ושיעורם, ומי שירא האל ילמוד שני החלקים ולא יאמין
 הוראותם ועל בינתם לא ישען.

784 והוראותם] והוראתם נק | ותנועיהם] ותנועותיהם מ, ח' ג, ותנועותיהם בנהם ק
 ומצביהם... 785 ומרחבם] ח' ק 785 וכוכביהם] ח' ג 786 ומי] אמ' מי ק | שני] ח' ק
 787 הוראותם] הוראתם נק | ועל] ואל ג | לא] אל ק

The Section on the Remaining Sciences

He said: the study of accounting is suitable for rich people; the science of music for the servants of kings; the science of medicine for the pursuers of honour; the science of theology to achieve union with God; the science of nature for the experts in medicine; and the technique of logic is needed by sages and suitable for the multitudes.

And he said: two things require both theoretical study and practice, and they are the virtues and religion; and there are two whose theory can be beneficial, but whose practice is heresy, and they are the recognition of the beauty of the world and magic.

And he said: leave magic for women; if you have learned all the sciences, learn it, too, so you do not lack anything; but guard yourself against practicing [it], for magicians never succeed.

And he said: study the science of music after all the sciences, so you can be called “complete;” but do not put after it even a small page, lest you ruin it.⁵⁶

And he said: when the people of Israel lived in their kingdom, astrology was an excellence of theirs and music was part of the religion.

⁵⁶ That is, music should be the last of the secular sciences to be studied; any other discipline apart from the ones discussed in the book may be harmful for the scheme of comprehensive education the author seems to be advocating.

- המאמר בנשאר מן החכמות

ואמר: למוד חכמת החשבון ראוי לאנשי העושר, וחכמת הנגון
 למשרתי המלכים, וחכמת הרפואה לרודפי הכבוד, וחכמת
 790 האלקות להשלים הייחוד, וחכמת הטבע לחכמי הרפואה,
 ומלאכת הדבור צריכה לחכמים וראויה להמון.

ואמר: שנים ראוי בהם הלמוד והמעשה והם המדות
 החמודות והדת, ושנים הלמוד בהם מועיל והמעשה כפירה והם
 795 הפרת [יופי] הזמן וחכמת הכשוף.

ואמר: עזוב חכמת [ב107] הכשוף לנקבות, ואם למדת
 כל החכמות למוד אותה בעבור שלא תחסר דבר, והשמר בה
 מן הפעולה כי המכשפים אינם מצליחים לעולם.

ואמר: למוד חכמת הנגון אחרי כל החכמות בעבור
 800 שתקרא שלם, ואל תאחר אחריה דף קטן פן תפסידהו.

ואמר: בעת היות בני ישראל במלכותם, מעלתם היתה
 להם חכמת המזלות, וחכמת הנגון חלק מן הדת.

788 המאמר] שער המדבר : | המאמר... החכמות] ח' ק 790 המלכים] המלכים והשירים
 והגבורים : | לרודפי] לרודף ק | וחכמת²... 791 הייחוד] ח' ק 791 האלקות] האלהות מ
 792 הדבור] הדבר ק 793 שנים] ח' ק | המדות] מדות ק 794 בהם מועיל] מועיל בהם
 : | והמעשה כפירה] ח' ק 795 יופי] מ' ג, היופי אמ, יופי ק 797 אותה] גם אותה ק
 בה] ח' ג 799 ואמר... 800 תפסידהו] ח' ג | אחרי] אחר ק 800 ואל... תפסידהו] ח' ק
 801 היות] היו ק | במלכותם מעלתם] במעלתם ובמלכותם ק 802 חלק... הדת] ח' גק

And he said: if you need to fight giants, geometry will help you.

And he said: choose among the different occupations a beneficial one; and modest study is better than a heavy occupation.

וְאָמַר: אִם תִּצְטָרֵךְ לְהִלָּחֵם עִם הָעֲנָקִים תִּזְעִילֵךְ חֲכָמַת
הַשִּׁיעוֹר.

805 וְאָמַר: [בְּחַר] מִכָּל הַמְּלָאכֹת הַמוֹעֵילָה, וּבְחַר הַלְמוּד
הַרְזָה וְהִשְׁפֵּל עַל הַמְּלָאכָה הַנִּכְבְּדָת.

[The Section] on Eloquent Language and Poetry

And he said: when the speech of a poet is sweet, [the value of his writing will also be pleasant.]

[And he said: when a poet is also] wise, call him “prophet.”

And he said: guard yourself from the hatred of a poet, because people will believe his lies over your truth.

And he said: a poet will never annoy his clique, and there is no one whose friends are more numerous than a murderous poet: woe to the one whom the poet hates!

And he said: the advantage of the poet is that he can stay where he is and still take revenge on an enemy who is across the sea.

And he said: when you see two poets quarrelling, help one today and the other tomorrow, and let your fellow men do the same, until those participating in the battle [of poetry] increase in number and eloquence is renewed.

And he said: I held wisdom in my right hand and poetry in my left hand, and anyone wanting to compete with me is liable to die.

And he said: eloquent language is a servant of poetry.

- המדבר במליצה ושיר

ואמר: בעת שינעם דבור המשורר, [בכתבו תנעם מעלתו].

[ואמר: בהיות המשורר] חכם, קראהו נביא.

810 ואמר: השמר משנאת המשורר כי יותר יאמינו כזבו מאמתתך.

ואמר: לא יכבד המשורר לעולם על בני חברותו, ולא [נמצא] מי שירבו אוהביו במשורר רוצח, אוי למי שישנאהו.

815 ואמר: יתרון המשורר יעמוד במקומו ויתנקם מאויבו אשר מעבר לים.

ואמר: באשר תראה שני משוררים נצים, עוזר היום לאחד ומחר לשני, ויעשו ככה זולתך, עד שירבו שומרי המערכה ויתחדשו הצחוויות.

820 ואמר: החזקתי החכמה בימיני והשיר בשמאלי, והיה כל העורך עמי מסוכן.

ואמר: המליצה משרת השיר.

807 המדבר... ושיר] שער המדבר במליצה ובשיר נ, שער במליצה ובשיר ק 808 בכתבו... מעלתו] מ' נק 809 ואמר... המשורר] מ' ק | ואמר... נביא] ח' נ | קראהו] יראה ק 810 כזבו] כזביו נ, בכזביו ק 811 מאמתתך] מאמותך נ, מאמתותיך ק 812 ואמר... 813 שישנאהו] ח' נ 813 נמצא] מ' ק, תשנא אמ 814 המשורר] למשורר ק | יעמוד] כי יעמוד נ | ויתנקם] וינקם ק 816 משוררים] המשוררים נ | נצים] ח' ק | עוזר] עוזב נ 819 החזקתי... בימיני] החזק בחכמה לימיני נ

And he said: if it were not for the *meshalim* in poems, religions would not survive, because the intention of every poem is to strengthen faith and to increase belief through the sweetness of eloquent language and the pleasantness of *meshalim* to which the soul inclines; hearts will awaken towards them, and those who listen will praise them because their interpretation is truthful.

And he said: most of the genuine poets who have lived until this day railed against Destiny and raged against its inconsistency.

And he said: I have not found a dispute that causes real and just happiness like the dispute between two poets.

[And he said: the power of the poet does not lie in teaching the ways of poetry to others; but when he makes a student persevere in reading his letters and books, the student will see what to renew and will strive to correct all the poet's distortions.]

And he said: when the heart of a poet is bitter, his poetry will be sweet; and when troubles press him, his language will be eloquent, as is the case of a woman in mourning.

וְאָמַר: לֹא מְשָׁלִי הַשִּׁירִים לֹא יַעֲמְדוּ הַדָּתוֹת, בְּעָבוּר כִּי
 דָּרָךְ כָּל שִׁיר לְחִזָּק דָּתוֹ וּלְגַדֵּל אַמוּנָתוֹ בְּנוֹעַם הַמְּלִיצָה וְעֶרְבוֹת
 הַמְּשָׁלִים אֲשֶׁר תִּטֶּה הַנֶּפֶשׁ אֲלֵיהֶם, וַיִּתְעוֹרְרוּ אֲלֵיהֶם הַלְּבָבוֹת
 וַיִּזְדוּ עֲלֵיהֶם הַשׁוֹמְעִים אַחַר שֶׁהַכּוֹנֵה אָמַת. 825

וְאָמַר: רֹב הַמְּשׁוֹרְרִים הָאֲמַתִּיִּים אֲשֶׁר הָיוּ עַד הַיּוֹם הַלִּינִי
 עַל הַזְּמַן וַיִּתְרַעְמוּ עַל הַתְּמוּרוֹת.

וְאָמַר: לֹא מִצָּאֵתִי מְרִיבָה שִׁישְׁמְחוּ עָלֶיהָ בִּיזְשֶׁר וְאָמַת
 כַּמְרִיבַת שְׁנֵי הַמְּשׁוֹרְרִים.

[וְאָמַר: אֵין כַּח הַמְּשׁוֹרֵר לְלַמֵּד דְּרָכֵי הַשִּׁיר לְזוּלְתוֹ, אִךְ
 כְּשִׁיתְלַמֵּיד לְתַלְמִיד קְרִיאָה אֲגֻרֹתָיו וְסִפְרָיו, וְשִׁירָאָהוּ הַתְּלַמִּיד כָּל
 מָה שֶׁתַּחֲדֵשׁ וַיִּשְׁתַּדֵּל עַל כָּל מַעֲוֹתוֹ לְתַקֵּן אוֹתָם]. 830

וְאָמַר: כְּאֲשֶׁר יִמַר לִבִּי הַמְּשׁוֹרֵר יִמְתַּק שִׁירוֹ, וְכֹאֲשֶׁר
 תֵּאִיצְנָה אוֹתוֹ הַרְעוֹת תִּיטֵב מְלִיצָתוֹ כְּדַמוֹת הָאִשָּׁה הַמְּקוֹנְנָת.

822 [הַשִּׁירִים] הַשִּׁירִים הָעֵרָבִים נִק | יַעֲמְדוּ] עַמְדוֹ ק 823 [שִׁיר] אוֹמַה נ | בְּנוֹעַם] בַּה עַם
 ק 824 [הַמְּשָׁלִים] הַמְּשָׁלִים וְהַשִּׁירִים נ | תִּטֶּה] תַּאוֹת נ | אֲלֵיהֶם] עֲלֵיהֶם נ | אֲלֵיהֶם
 הַלְּבָבוֹת] הַלְּבָבוֹת עֲלֵיהֶם נ, הַלְּבָבוֹת לְקִרְאָתָם ק 825 [עֲלֵיהֶם הַשׁוֹמְעִים] הַשׁוֹמְעִים אֲלֵיהֶם נ
 826 וְאָמַר... 827 [הַתְּמוּרוֹת] ח' נ | הָאֲמַתִּיִּים] ח' ק 827 [וַיִּתְרַעְמוּ] וְנִתְרַעְמוּ ק
 828 וְאָמַר... 829 [הַמְּשׁוֹרְרִים] ח' ק | שִׁישְׁמְחוּ] שִׁישְׁחוּ נ 830 וְאָמַר... 832 [אוֹתָם] מ' נ
 אֵין] ח' ק 831 [קְרִיאָה] קְרִיאַת ק 832 [שֶׁתַּחֲדֵשׁ] שִׁיחַדֵשׁ ק | מַעֲוֹתוֹ] מַעֲוֹתָיו ק
 833 [לְבַב] לֵב נ 834 [תִּיטֵב] תִּיטֵב נ | הָאִשָּׁה הַמְּקוֹנְנָת] אִשָּׁה מְקוֹנְנַת נ

And he said: eloquent speakers and poets can make the miser seem generous, the generous man seem prolific, and the king seem to acquire glory through them, for they are masters of *musar* since the beginning of times.

[And they said: composing poetry is very tiring, but the goal is [to attract] the generosity of those who appreciate its value when you show it to them.]

And he said: the genuine poet should not decide to send his poems out the moment his mind has given birth to them, for what he values today he might despise tomorrow; so he should not rely on himself in matters of eloquence and should ask [for help] from another lover of poetry [to refine his intentions.]

[And he said: the spirit of a poet whose poems are perfect we call the spirit of God; while that of the poet whose poems are neither organised nor revised we call an evil and insane spirit.]

And he said: poets who do not collect their poems are like the one who harvests a field stalk after stalk, but then sprinkles them in the air, and finds that he finished harvesting the field, but holds nothing in his hands.

835 ואָמַר: אַנְשֵׁי הַמְּלִיצָה וְהַמְּשׁוֹרְרִים יָשׁוּב אֶצְלָם הַכִּילִי
 [נְדִיב], וְהַנְּדִיב מִפִּזֵּר, וַיִּתְיַקֵּר בָּהֶם הַמְּלִיךְ, וְהִמָּה בְּעַלֵּי מוֹסֵר
 אֲשֶׁר מֵעוֹלָם.

[ואָמַר: הַחֲרוּזִים יִגִּיעַה רַבָּה בְּהַעֲשׂוֹתָם, וְתַכְלִית רוּחַב
 הַלֵּב בְּהִרְאוֹתָם לִפְנֵי מַכִּירִים עֲרָכָם.]

840 ואָמַר: אֵין הַמְּשׁוֹרֵר הָאֲמַתִּי גּוֹזֵר הַפְּלָגָה עַל שִׁירוֹ תִּכְף
 שְׁלִידָתָהּ הַמַּחֲשָׁבָה, גַּם אֲשֶׁר יִבְחַר הַיּוֹם מוֹאֵס מַחֵר, אֵינְנוּ
 נִשְׁעַן מִן הַצַּחוֹת עַל עֲצָמוֹ, אֲבָל שׁוֹאֵל עֲלֵיהֶם אֶחָד מִשׁוֹחֲרֵי
 הַשִּׁיר [וַיִּצְרֹף הַכּוֹנֵנוֹת].

[ואָמַר: רוּחַ הַמְּשׁוֹרֵר הַשׁוֹפֵעַ שִׁיר כְּלוֹ נִבְחַר, קְרָאנוּהוּ
 845 רוּחַ אֱלֹהִים, וְהַשׁוֹפֵעַ כְּמוֹת הַדְּבָרִים מִבְּלֵי הַפְּלָגָה וְלֹא יִתְקַנֵּם,
 קְרָאנוּהוּ רוּחַ רָעָה סִבְתָּה הַטְּרוּף.]

ואָמַר: הַמְּשׁוֹרְרִים אֲשֶׁר [לֹא] יִקְבְּצוּ שִׁירֵיהֶם בְּקוֹצֵר כָּל
 שְׁדָהּ שְׁבוּלָת שְׁדָהּ וְזוֹרָה לְרוּחַ כָּל שְׁבוּלָת מֵהֶם וְנִמְצָא קֹצֵר
 כָּל הַשְּׁדָה וּמְאוּמָה אֵין בִּידוֹ.

836 נְדִיב] מ' נק | וַיִּתְיַקֵּר... 837 מעולם] ח' נק 838 ואָמַר... 839 עֲרָכָם] מ' נק
 839 מכירים] מבחיני ק 841 מוֹאֵס מַחֵר] ימאס למחר נ | אֵינְנוּ וְאֵינְנוּ נ, אֵינוּ ק
 842 משוחררי] מבעלי נ 843 וַיִּצְרֹף הַכּוֹנֵנוֹת] מ' ק 844 ואָמַר... 846 הַטְּרוּף] מ' ק
 847 לֹא] מ' נק | כָּל... 848 שְׁדָהּ] ח' נ 848 קֹצֵר] קוצר ק 849 הַשְּׁדָה] שדהו ק
 וּמְאוּמָה... בִּידוֹ] ואין בידו מאומה נ

And he said: if someone asks for your poems and you have already compiled them, bring out your best book, so you are not in need of seeking and searching for your honourable poems or working hard to write them again for those who ask for them.

And he said: the advantage of the poet over the sage is that people of science study only the opinions of others, and their own opinions are taken for invention, while people of poetry have their own poems, and the use of others' opinions is considered theft.

And he said: the poverty of poets is the happiness of generous men.

And he said: he who speaks well of a poet is wise, and he who covers him with words of quarrel hates himself; for this reason, be aware of what you say about a poet, because he will be happy if you curse him.

And he said: wisdom can be acquired through eagerness, but poetry is always a heritage from nature.

And he said: faith in God is increased by the *piyyuṭim* of orators, the verses of poets, and the sermons of sages.

[And he said: there are two things to consider when writing authentic poems: conciseness in the content and precision in the choice of words.]

850 וְאָמַר: לוֹ יִשְׁאַלְוּךָ עַל שִׁירֶיךָ וְאָתָּה כָּבֵר אֲסַפֶּת אוֹתָם,
תּוֹצִיא סִפְרְךָ הַטּוֹב, שֶׁתִּצְטַרֵּךְ לְתוֹר וּלְדְרוֹשׁ שִׁירֶיךָ הַיְשָׁרִים אוֹ
מִלְשָׁקוֹד וּלְחַדֵּשׁ שִׁירִים יְפוֹרְסֻמוֹ לְמִבְקָשִׁים.

וְאָמַר: יִתְרוֹן לְמְשׁוֹרֵר עַל הַחֶכֶם, כִּי אֲנִשִּׁי הַחֶכְמָה לֹא
יִלְמְדוּ רַק דַּעוֹת זולָתָם, וְדַעוֹתָם לָהֶם מְצִיאָה, וְאֲנִשִּׁי הַמְּלִיצָה כָּל
855 שִׁירֵיהֶם מֵהֶם, [וְדַעוֹת זולָתָם] לָהֶם גְּנָבָה.

וְאָמַר: רִישׁ הַמְּשׁוֹרְרִים שְׂמַחַת הַנְּדִיבִים.

וְאָמַר: מִי שֶׁיִּדְבֵּר עַל הַמְּשׁוֹרֵר טוֹבָה הוּא חָכֵם, וְהַמְּחַפָּה
עָלָיו דְּבָרֵי רִיבוֹת שׁוֹנֵא נִפְשׁוֹ, עַל כֵּן הַשְּׂמֵר מֵהַתְּדַבֵּר עַל
הַמְּשׁוֹרֵר כִּי הוּא שְׂמַח אִם תְּחַרְפֶּהוּ.

860 וְאָמַר: הַחֶכְמָה בְּיַד הַזְּרִיזִים וְהַשִּׁיר לְעוֹלָם יְרוֹשָׁה מִן
הַטֶּבַע.

וְאָמַר: הַעֲמִידוֹ הַמְּלִיצִים אֲמוֹנַת הַבוֹרָא בְּפִיּוֹטִיָּהֶם,
וְהַמְּשׁוֹרְרִים בְּחֶרוֹזֵיהֶם, וְהַחֶכְמִים בְּדַרְשׁוֹתֵיהֶם.

[וְאָמַר: בְּקַבְצֵי הַשִּׁיר הָאֲמַתִּי, שְׁנַיִם: הַקְּצוֹר מִמָּה שֶׁיִּכְוֹנוּ
865 בּוֹ, וְהַצְּחוֹת בְּבַחֲיַנַּת הַמִּילִים].

850 וְאָמַר... 852 לְמִבְקָשִׁים] ח' ג | לו... 851 הַיְשָׁרִים] לוֹ יִשְׁאַלְךָ אִישׁ עַל שִׁירְךָ וְאָתָּה כָּבֵר
אֲסַפֶּת אוֹתָם, תּוֹצִיא סִפְרֶיךָ וְנִצַּלְתָּ מֵאֲחַת מִשְׁתִּים: אִם מִלְתוֹר וּלְדְרוֹשׁ שִׁירֶיךָ הַיְשָׁרִים ק
854 דַּעוֹת] לַעוֹת ג 855 [דַּעוֹת זולָתָם] מ' נק, זולָתָם וְדַעוֹת אִמ 856 [רִישׁ] ח' ג | רִישׁ...
הַנְּדִיבִים] רוֹב הַמְּשׁוֹרְרִים חֲבַרְת הַנְּדִיבִים ק 860 וְאָמַר... 861 הַטֶּבַע] ח' נק 864 וְאָמַר...
865 הַמִּילִים] מ' ק

And he said: when a poet composes a metrical poem, many things overflow his mind: many of the verses are long because of the metre, but he should prefer the short ones and reject whatever requires lengthening of expressions, resembling a knight riding a horse through a narrow path in a high mountain: the horse whines and gallops, and the knight needs to take the bridle and quiet the horse. [Regarding] the composer of rhymed prose without metre—his path is broader, but he still needs to be careful,⁵⁷ like a gazelle that runs graciously, but is vigilant for pits and holes in front of it into which it might fall, [and] also looks back and is cautious. However, the composer of prose without rhyme is like a bird that has just escaped from the hunting trap and does not cease fluttering until it reaches the nest.

And he said: a delectable poem is for the soul like a powerful spice: anyone who smells it sneezes, and the sweetness of the poem is like wind that gets into the thoughts and spreads over every part of the body.

And he said: if you want something to be known, put it in verse, because if you put it in a book, it will never be known.

And he said: he who boasts about a poem that is not his, causes others to mock him.

⁵⁷ Literally: to stop and stand.

ואמר: בהתעורר [המשורר] על שיר שקול [ישפעהו]
המוזן הדברים, ורוב המשלים הצריכים הרחבת לשון הוא בסבת
המשקל, יאהב הקצור ויבעט ברוב מה שיבואהו [א108]
מהרחבת הטעמים ואריכותם, והוא פדמות פּרש רוכב על סוסו
בהר גבוה קצר הדרך ויצהל הסוס ויתגעש, יחזיק הפּרש רסנו 870
וישקיטהו. ובעל המליצה עם החרוזים מבלי שישמור בה
המשקל, הדרך לפניו יותר רחב ועודנו צריך היישוב והעמידה,
פדמות הצבי הקל ברוצו, ישמור תמיד אם פרו לפניו שוחות
ומערות יפול בהם וכן יביט אחריו ויזהר. ואולם בעלי המליצה
בלי חרוז, בדמותה צפור הנמלט מרשת הציד לא יחדל 875
מהתעופף עד הגיעו אל קנו.

ואמר: היה השיר הערב לנפשות פסם החזק: כל מריחו
יתעטש, וערבות השיר רוח נכנס ברעיונים מתפשט בכל חדרי
הגויה.

ואמר: אם תרצה שיתפרסם ענין מן העניינים שימהו בשיר,
ואם תשימהו בספר לא יתפרסם בחייה.
ואמר: בהתפאר בשיר שאינו ממנו יביא שילעגו עליו.

866 המשורר מ' נק | ישפעהו מ' נק, ישמעוהו אמ 867 לשון] הלשון ב | הוא] והוא נק
868 מה שיבואהו ח' ב 870 יחזיק] יחזיק ק 871 ביה] מן ב 872 יותר] ויותר ק
873 ישמור] ישמור נפשו ב | תמיד] תמיד ופניו ב, תמיד לפניו ק 874 ומערות] ח' ק
אחריו] לאחריו ב | בעלי] בעל ק 875 בדמותה] כדמות ק | בדמותה צפור] הוא כדמות
הצפור ב 876 מהתעופף] מלהתעופף ק 877 היה] יהי ק | כל] ח' ק 878 יתעטש] יעטש
ק | רוח] הוא רוח ב | מתפשט] יושב נק 880 שיתפרסם] שיתרפסם ב, ח' ק 881 ואם]
שאם ב 882 בהתפאר] מי שהתפער ב | שאינו ממנו] מי שאינו ממנו נק | שילעגו] ח' ק

And he said: before praising a generous man, the poet should examine the capacity of his hand and the generosity of his heart.

[And he said: even he who sees Destiny as futility will be afraid of poets.]

And he said: poetry is the ascending path to acquire virtue, a good position, the company of respected people, and closeness to kingship; ethical principles and moral behaviour are held in its wings: its possessor does not have to worry at all.

And he said: there are two fields of study that cannot exist one without the other, and they are grammar and poetry.

And he said: of food, choose that which gives you life; of clothes, those that do not denigrate you; and of grammar, what keeps you from mistakes.

And he said: punctuation is the perfection of grammar, so you must have knowledge of it, but do not make it your profession.

And he said: choose a humble occupation before needing your fellow men; die in the corner of a house lacking everything before accumulating wealth through injustice and fraud; in your compositions, choose the *qal* form among all the grammatical verb forms before resorting to the heavy ones.

ואמר: טרם שיהלל המשורר את הנדיב, שאל על מסת ידו
ועל נדיבות לבו.

[ואמר: הזמן יראוהו הבל והוא ירא מן המשורר.] 885

ואמר: השיר הוא המסלה העולה אל קנין המדות הטובות
ואל המשרה וחרבת הנכבדים וקורבת המלכות, והמוסר
והנהגה הטובה אחרונים, ובעליו רחוק שידאג.

ואמר: שני למוזים לא יתכן האחד מבלי רעהו והם
הדקדוק והשיר. 890

ואמר: בחר מן האוכל מה שתחיה בו, ומן המלבושים מה
שלא תתגננה בהם, ומן הדקדוק מה שישמרך מן הטעות.

ואמר: הנקוד הוא מכלל הדקדוק, שימהו מידיעתך ולא
ממלאכתך.

ואמר: בחר המלאכה השפלה טרם שתצטרך לזולתך,
ומות בחסרון כל בירכתי הבית טרם שתכנס העושר בעול
ובתרמית, ובחר במליצותיך פועל הקל מכל בנייני הדקדוק טרם
שתצטרך אל הכבדים. 895

883 שאל] ישאל נק 885 ואמר... המשורר] מ' : 886 ואמר... 888 שידאג] ח' : | קנין...
887 המשרה] המשרה וקנין מדות הטובות ק 888 הטובה] ח' ק | אחרונים] אחווה ק
שידאג] שידאג ולא נמצא חכם יתכן לו שילחם עם כל שכניו זולתו ק 889 מבלי] מבלתי ק
890 הדקדוק] הדקוק : 892 מן הטעות] מהטעות ק 893 ואמר... 894 ממלאכתך] ח' :
896 הבית] ביתך נק 897 ובתרמית] ותרמית : | ובחר] ואמר בחר ק | פועל הקל] הבנין
הקל : , הפעל קל ק 898 אל הכבדים] לכבדים :

[And he said: just as the poet avoids the heavy verb forms and chooses the *qal* form, the intelligent prefers a light action and tries to avoid the difficult ones.⁵⁸]

And he said: language is like a sick person, and proper grammar will cure it.

And he said: if it were not for authority, we would be eating one another; if it were not for evil people, we would not remember the virtue of pious people; if it were not for pious people, we would not know the Creator; if it were not for the Creator's mercy [shown] to us by granting us grammar, language would be corrupt and the Torah would be lost.

And he said: if you are a grammarian, you will get honour from poets all the time, and from the Torah scholars, but this only on Sabbaths.

And he said: the proportion of what a man can understand of rational things is like the proportion of what a fly can appreciate of the sweetness of flowers.

[And he said: be angry at an intelligent man without wisdom, and not at a naïve one.]

And he said: as a father, spend your fortune in making [your sons] wise, because there is treasure in its bags.

⁵⁸ The author plays here with the double meaning of the word פועל as 'verb' and 'action'.

[וְאָמַר: כְּאֲשֶׁר יִבְרַח הַמְּלִיץ מִן הַפְּעָלִים הַכְּבִדִים וַיִּבְחַר
 בַּפְּעַל [הַקָּל], כֵּן יִבְחַר הַמְּשַׁכֵּיל בַּפְּעַל הַקָּל וַיִּבְרַח מִן הַפְּעָלִים
 הַכְּבִדִים.] 900

וְאָמַר: הַלְשׁוֹן חוֹלָה וְהַדְקָדוּק נִקְוִי יִרְפָּאֶהוּ.

וְאָמַר: לֹא־לֹא הָאֲדוֹנוֹת הָיִינוּ בּוֹלְעִים אִישׁ אֶת אַחִיו, לֹא־
 הִרְשָׁעִים לֹא זָכְרָנוּ לַחֲסִידִים מְעַלְתָּם, וְלֹא־לֹא הַחֲסִידִים לֹא הִפְרָנוּ
 הַבוֹרָא, וְלֹא־לֹא חָמַלְתָּ הַבוֹרָא עָלֵינוּ בְּמָה שְׁחָנַן אוֹתָנוּ הַדְקָדוּק 905
 נִשְׁחַת הַלְשׁוֹן וְאִבְדָה הַתּוֹרָה.

וְאָמַר: הֵיזוֹת מְדַקְדֵק תִּתְכַבֵּד מִן הַמְּשׁוֹרְרִים [תְּמִיד]
 וּמִבְּעָלֵי הַתּוֹרָה בְּשֵׁבֶת בְּלִבָּהּ.

וְאָמַר: שִׁיעוֹר הֶבְנַת הָאָדָם מִן הַמוֹשְׁכָלוֹת כְּשִׁיעוֹר טַעַם
 הַזְּבוֹב מִמִּתְקַת הַפְּרָחִים. 910

[וְאָמַר: הַתְרַעַם מִן הַמְּשַׁכֵּיל [מִבְּ] לִי חֲכָמָה וְאֵל תִּתְרַעַם
 עַל הַפֶּתִי.]

וְאָמַר: פִּזָּר הוֹנֵךְ כָּאֵב [בְּחֲכָמָה] כִּי יֵשׁ מִטְמוֹן
 בְּאִמְתַּחֲוֹתֶיהָ.

899 וְאָמַר... 901 הַכְּבִדִים] מ' ק 902 יִרְפָּאֶהוּ] ויתרפה ב 903 הָאֲדוֹנוֹת] האדונים ב
 לֹא־לֹא²] ולֹא־נֵק 904 הִפְרָנוּ] היינו מכירים ב 905 בְּמָה] ח' ק 906 נִשְׁחַת] היה נשחת ב,
 ונשחת ק 907 וְאָמַר... מְדַקְדֵק] ח' ק | הֵיזוֹת] היית מ, אם היית ב | מִן הַמְּשׁוֹרְרִים]
 מהמשוררים ב | תְּמִיד] מ' נק 908 וּמִבְּעָלֵי] ובבעלי ק | בְּלִבָּהּ] לבד ב, ח' ק
 910 מִמִּתְקַת] מן ממתקת ק 911 וְאָמַר... 912 הַפֶּתִי] מ' ב 913 כָּאֵב] ח' נק | בְּחֲכָמָה] מ'
 נק, בהחכמה אִמ

And he said: do not despise a poor wise man, for if you saw a gem in the ashes of a fire, you would run to get it.

And he said: there is no honour in a sage with pedigree while he still needs *musar*.

And he said: when you look for a counsellor who does not betray, choose a poor sage.

[And he said: a silent sage is more helpful than a chattering fool.]

- 915 וְאָמַר: אֵל תְּבוֹז הַשֶּׁקֶל הַמִּסְכָּן, שְׂאֵם רְאִיתָ בְּדוֹלַח בֵּין
הַמְשֻׁפְּתִים, כְּבָר הָיִיתָ רֹץ לְקִרְאָתוֹ.
וְאָמַר: מָה נִכְבַּד הַחֲכָם עִם הַיַּחֲס וְעוֹדְנוּ צְרִיד אֶל הַמוֹסֵר.
וְאָמַר: כַּאֲשֶׁר תִּבְקַשׁ יוֹעֵץ אֲשֶׁר לֹא יִבְגֹד, בְּחַר הַחֲכָם
הָרֵשׁ.
920 [וְאָמַר: הוֹעִיל הַחֲכָם בְּהַחְרִישׁוֹ מִן הַכֶּסֶל בְּדַבּוּרוֹ.]

915 הַשֶּׁקֶל] לשכל נק | שְׂאֵם] כי אם ק 916 לְקִרְאָתוֹ] לקחתו ק 917 וְאָמַר... הַמוֹסֵר] ח'
ג | מָה... הַמוֹסֵר] מה נכבד החכם ועודנו צריד ההצלחה, ומה נכבד המיוחס עם העושר
ועודנו צריד אל המוסר ק 918 בְּחַר] בקש ג 920 וְאָמַר... בְּדַבּוּרוֹ] מ' ק

This is all that I deemed memorable in order to fulfil your desire and satisfy your request by this time. It is enough for us at the tender and childish age we find ourselves, since you know, my brother, that I am seventeen years old now at the completion of your request. And if it were not for the fact that I am busy with the study of other important subjects, this composition would be better and more desirable.

And God, may He be blessed, the judge of intentions, the examiner of hearts, and the combiner of important things, after all these things—we ask of him love and grace to lead us to succeed in worshiping him and knowing him properly, that we have the opportunity to ascend to the upper heaven and that we are worthy of the imminent arrival of the Messiah, with the alliance of the people of Israel, so be the will [of God]; and let us say amen.

‘The Book of the Orchard’ is complete. Let our prayer reach you.

זֶהוּ כָּלֵל מֵה שְׂרָאִיתִי זְכָרוֹנוּ בְּהַמְצָאת חֲפָצֶיךָ וּמְלוֹי
 שְׁאֵלְתֶךָ לְפִי הַשְּׁעָה. וְדִי בּוֹ לָנוּ עִם רַפּוֹת הַשָּׁנִים וַיְמִי הַיְלָדוֹת
 אֲשֶׁר אָנַחְנוּ בּוֹ, כְּאֲשֶׁר יִדְעֵנִי אָחִי בֶן שֶׁבַע עֶשְׂרֵה הַיּוֹם בְּהַמְלֵא
 שְׁאֵלְתֶךָ. וְלוֹ לֹא הִטְרִידְנוּ עֵינֵינוּ בְּשֵׂאֵר עֲנִינִים נְכַבְּדִים מֵהֶם
 גְּבוּהִים עָלֵיהֶם אֵיפְשָׁר שֶׁהִיָּה חֲבוּרְנוּ יוֹתֵר מִתּוֹקֵן וַיּוֹתֵר נִרְצָה. 925

וְהָאֵל ית[בְּרַךְ] שׁוֹפֵט הַכּוֹנוֹנוֹת וּבּוֹחֵן הַכְּלִיּוֹת וּמְצַרֵּף
 הָעֲנִינִים הַגְּדוֹלִים, וְאַחַר אֵלֹה הַדְּבָרִים, נִשְׁאֵל מִמֶּנּוּ הָאֱהָבָה
 וְהַרְצוּי שִׁדְרִיכְנוּ לְהַצְלִיחַ בְּעִבּוּדְתּוֹ וַיִּדְעֵתּוֹ הָאֲמֵתִית, וַיְהִיָּה לָנוּ
 פְּנָאֵי לַעֲלוֹת אֶל הַמַּעֲלָה הָעֲלִיּוֹנָה וְנִזְכָּה בְּקִרּוֹב בְּבִיאַת הַגּוֹאֵל,
 עִם כָּל יִשְׂרָאֵל חֲבָרִים, וְכֵן יְהִי רְצוֹן, וְנֹאמֵר אָמֵן. 930

נְשָׁלֵם סֵפֶר הַפְּרָדֵס. ת[בֵּא] ל[פְּנִיךָ] ת[פְּלִתְנוּ].

921 זְכָרוֹנוּ] לזכרו : | בְּהַמְצָאת] בהמציאך ק | חֲפָצֶיךָ] חפצך נק 922 לְפִי הַשְּׁעָה] ח' :
 בו] ח' ק | לָנוּ] לא : 923 יִדְעֵנִי] ידעת : | בֶּן] זה : | שֶׁבַע עֶשְׂרֵה] שבע עשרה שנה נק
 הַיּוֹם] ח' : 924 שְׁאֵלְתֶךָ] שאלתך ורצונך ק | וְלוֹ] ואלו נק | הִטְרִידְנוּ] הטרידוני : | עֵינֵינוּ]
 הַיּוֹם] ח' : | מֵהֶם] ח' ק 925 גְּבוּהִים] וגבוהים נק | חֲבוּרְנוּ] דבורנו נק 926 וְהָאֵל... 930 אָמֵן]
 והאל שופט הכוונות ובוחן הענינים וממנו נשאל האהבה והרצוי להצליח בעבודתו וידעתו
 הגדולה האמתית וחכמתו הכללית אשר אין לה שיעור. אמן ק | שׁוֹפֵט] הוא השופט :
 928 שִׁדְרִיכְנוּ] שידריכנו וינהלנו : | וַיִּדְעֵתּוֹ] ויראתו : 929 הָעֲלִיּוֹנָה] הרמה והנ[ור]אה
 והנפלאות : 930 חֲבָרִים] ויקיים בנו מקרא שכתוב אז ההפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם
 בשם ה' ולעבדו שכם אחד : 931 נְשָׁלֵם... תְּפִלְתְּנוּ] נשלם ספר הפרדס במליצות והנהגה
 הגדולה והנכבדת והמפוארה ת"ל ית' וית' שמו וזכרו תמיד לנצח נצחים, אמן, ישתבח העוזר
 והסומך, בריך רחמנא דסייען כן יסייענו עד עולם, ח' ק | תְּבֵא... תְּפִלְתְּנוּ] ח' מ

REFERENCES

- Allony, Nehemiah. 1945–1946. דונש בן לברט: שירים. Jerusalem: Mossad Harav Kook.
- Ben-Shalom, Ram. 2009. 'The Tibbonides' Heritage and Christian Culture: Provence, c. 1186–c. 1470'. In *Des Tibbonides à Maïmonide: Rayonnement des juifs andalous en Pays d'Oc médiéval*, edited by Danièle Iancu-Agou and Élie Nicolas, 109–19. Paris: Éditions du Cerf.
- . 2017a. *The Jews of Provence and Languedoc: Renaissance in the Shadow of the Church*. Raanana: The Open University of Israel.
- . 2017b. 'Translatio Andalusiae: Constructing Local Jewish Identity in Southern France'. *Revue de l'histoire des religions* 234/2: 273–96.
- Brann, Ross. 1991. *The Compunctious Poet: Cultural Ambiguity and Hebrew Poetry in Muslim Spain*. Baltimore, MD: The Johns Hopkins University Press.
- . 2000. 'The Arabized Jews'. In *The Literature of Al-Andalus*, edited by María Rosa Menocal, Raymond P. Scheindlin, and Michael Sells, 435–54. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cole, Peter. 2007. *The Dream of the Poem: Hebrew Poetry from Muslim and Christian Spain, 950–1492*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Decter, Jonathan P. 2007. *Iberian Jewish Literature: Between al-Andalus and Christian Europe*. Bloomington: Indiana University Press.

- Dukes, Leopold. 1853. נחל קדומים: נחלת יעקב. Hannover: Telgener.
- Efron, John M. 2016. *German Jewry and the Allure of the Sephardic*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Freudenthal, Gad. 2009. 'Transfert culturel à Lunel au milieu du douzième siècle: Qu'est-ce qui a motivé les premières traductions provençales de l'arabe en hébreu?'. In *Des Tibbonides à Maïmonide: Rayonnement des juifs andalous en Pays d'Oc médiéval*, edited by Danièle Iancu-Agou and Élie Nicolas, 95–108. Paris: Éditions du Cerf.
- Gilboa, Menucha. 1986. *Hebrew Periodicals in the 18th and 19th Centuries*. Tel-Aviv: Tel-Aviv University Press.
- Graber, Shealtiel Isaac (ed.). 1889–1890. אוצר הספרות. 3 vols. Krakow: Joseph Fischer.
- Hacker, Joseph R., and Adam Shear (eds). 2011. *The Hebrew Book in Early Modern Italy*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Ha-Levanon*. National Library of Israel—Tel Aviv University. <https://www.nli.org.il/he/newspapers/hlb>
- Halkin, Abraham Solomon, and Ruth Glasner. 2007. 'Jedaiah ben Abraham Bedersi'. In *Encyclopaedia Judaica 2nd ed.* 22 vols., edited by Fred Skolnik and Michael Berenbaum, 11: 100–1. Detroit, MI: Thomson Gale.
- Iancu-Agou, Danièle. 1994. 'Affinités historiques et interférences culturelles chez les communautés juives de l'espace occitano-catalan'. In *Mossé ben Nahman i el seu temps*, edited by Joan Boadas i Raset and Sílvia Planas i Marcé, 113–40. Gerona: Ayuntamiento de Gerona.

- Marshall, John H. 1972. *The Razos de Trobar of Raimon Vidal and Associated Texts*. London: Oxford University Press.
- Pearce, Sarah. 2017. *The Andalusi and Literary Intellectual Tradition: The Role of Arabic in Judah ibn Tibbon's Ethical Will*. Bloomington: Indiana University Press.
- Pines, Shlomo. 1963. *Moses Maimonides: The Guide of the Perplexed*. Chicago and London: Chicago University Press.
- Renan, Ernest. 1893. *Les écrivains juifs français du XIVe siècle*. Paris: Imprimerie Nationale.
- Richler, Benjamin. 2014. *Guide to Hebrew Manuscript Collections*. Jerusalem: Israeli Academy of Sciences and Humanities.
- Scheindlin, Raymond P. 1986. *Wine, Women and Death: Medieval Hebrew Poems on the Good Life*. Philadelphia, PA: The Jewish Publication Society of America.
- Schippers, Arie. 1994. *Spanish Hebrew Poetry and the Arabic Literary Tradition: Arabic Themes in Hebrew Andalusian Poetry*. Leiden: Brill.
- Schirmann, Hayyim, and Ezra Fleischer. 1997. *The History of Hebrew Poetry in Christian Spain and Southern France*. Jerusalem: The Magnes Press, The Hebrew University of Jerusalem.
- Schorsch, Ismar. 1989. 'The Myth of Sephardic Supremacy'. *Leo Baeck Institute Year Book* 34: 47–66.
- Septimus, Bernard. 1982. *Hispano-Jewish Culture in Transition: The Career and Controversies of Ramah*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

- Skolnik, Jonathan. 2014. *Jewish Pasts, German Fictions: History, Memory, and Minority Culture in Germany, 1824–1955*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Tanenbaum, Adena. 2003. 'Of a Pietist Gone Bad and Des(s)erts Not Had: The Fourteenth Chapter of Zechariah Aldahiri's *Sefer hamusar*'. *Prooftexts* 23/3: 297–319.
- Tobi, Joseph. 2004. *Proximity and Distance: Medieval Hebrew and Arabic Poetry*. Leiden: Brill.
- . 2012. 'The Secular Hebrew Poet as Cultural Hero in the Middle Ages'. *Dappim: Research in Literature* 18: 208–31.
- Torollo, David. 2021a. *Mishle he-ʿarav: La tradición sapiencial hebrea en la Península Ibérica y Provenza, s. XII–XIII*. Oxford: Peter Lang.
- . 2021b. 'On Wine, Wandering and Wisdom: Musar and Adab in Medieval Sepharad'. *Miscelánea de Estudios Árabes y Hebraicos, Sección Hebreo* 70: 31–49.
- Twersky, Isadore. 1968. 'Aspects of the Social and Cultural History of Provençal Jewry'. *Journal of World History* 11: 185–207.
- Vizan, Judah. 2016. 'מתוך: ספר הפרדס'. *Dehak: A Magazine for Good Literature* 7: 123–25.
- Von Grunebaum, Gustave E. 1944. 'The Concept of Plagiarism in Arabic Theory'. *Journal of Near Eastern Studies* 3/4: 234–53.
- Yaari, Abraham. 1967. *Hebrew Printing in Constantinople*. Jerusalem: Magnes Press, The Hebrew University of Jerusalem.

- Yahalom, Joseph, and Naoya Katsumata (eds). 2010. *Taḥkemoni or Maḥberot Heman ha-ʿEzraḥi*. Jerusalem: Ben Zvi Institute and The Hebrew University of Jerusalem.
- Zinberg, Israel. 1959. 'בני קמחי ובני תיבון ושאר חכמי פרובאנס'. In *תולדות ספרות ישראל*, vol. 1, edited by Israel Zinberg, 239–57. Tel-Aviv: Y. Shreberq.

INDEX

- Abraham ha-Bedersi, 14
Anatoli ben Joseph, 14
Baqashat ha-Memim, 14
Behinat 'Olam, 13, 15
Catalonia, 4, 18
censorship, 4
Constantinople, 2, 5, 7–8, 10,
19
cultural renaissance, 13
Dunash ben Lavraṭ, 16
exemplum, exempla, 9, 28
gan, 9, 16–17
Iberia(n), 1, 5, 8, 12–13
introduction, *see* prologue
Italy, 4–5, 7, 17
Jedaiah ha-Penini, 1, 8–12,
14–18, 22, 30, 42, 56, 66,
100
Joseph Qimḥi, 11, 14, 15
Judah al-Ḥarizi, 4, 12, 15
Judah ibn Shabbetai, 14
Judah ibn Tibbon, 11, 13–15,
18
Leopold Dukes, 6–7
mashal, meshalim, 9, 20, 28,
56, 64, 120, 144
Minḥat Yehudah, 14
Mishle he-ʿArav, 1, 11, 15
Mivḥar ha-Peninim, 11, 14
musar, 1, 17, 22, 24, 30, 52,
54, 100, 112, 146, 156
Musare ha-Filosofim, 12
ʾOhev Nashim, 1, 14
ʾOṣar ha-Sifrut, 7, 10
pardes, 9, 16–17
prologue, 7–8, 10, 15
Provence, 1–2, 4, 8, 11–15,
17–18
Qalonimus ben Qalonimus, 14
Raimon Vidal de Besalú, 18
Razós de Trobar, 18
Sefer ha-Pardes, 1–3, 5–12, 15,
17–18
content, 2, 7–11, 15–16
manuscript(s), 1–5, 7–8, 10,
12, 17, 19–20, 44, 52, 64
printed edition, 2, 7, 10, 19
Shelomoh ibn Gabirol, 11, 14
Sheqel ha-Qodesh, 11, 14
Sicily, 18
Taḥkemoni, 4, 12
transfert culturel, 13
translation, 1–3, 10, 12–15,
20, 22, 24, 88, 120
troubadour lyrics, 18
wisdom literature, 2, 14

Wissenschaft des Judentums, 6

Yehosef ha-ʿEzovi, 14

Yiṣḥaq ha-Qaṭan, 11, 15

Yiṣḥaq ha-Sheniri, 14

Cambridge Semitic Languages and Cultures

General Editor Geoffrey Khan

وَلَمَّا رَدَّ مَوْسَىٰ إِلَىٰ رَبِّهِ وَأُخْبِرَ بِالْبُرْجَانِ الَّذِي كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَالَّذِي لَا يُؤْمِنُ بِالْآيَاتِنَا وَالَّذِي لَا يُوقِنُ أَنِّي أَخْرِجُهُ مِنَ الْأَرْضِ مَعَهُ وَمَن يَتَّبِعْهُ فَسَوْفَ يَكُونُ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

ولمَّا رَدَّ مَوْسَىٰ إِلَىٰ رَبِّهِ وَأُخْبِرَ بِالْبُرْجَانِ الَّذِي كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَالَّذِي لَا يُؤْمِنُ بِالْآيَاتِنَا وَالَّذِي لَا يُوقِنُ أَنِّي أَخْرِجُهُ مِنَ الْأَرْضِ مَعَهُ وَمَن يَتَّبِعْهُ فَسَوْفَ يَكُونُ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

بِأَنَّهَا كَانَتْ تَكْتُمُ بِحُكْمِ اللَّهِ وَرِئَاسَتِهِ عِندَ رَبِّهِمْ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقَاتُ الَّتِي لَا يَمَسُّهُنَّ أَشْرٌ وَلَا نَجَسٌ وَسَاوَمُنَّ فِي أَعْيُنِنَا جَزَاءً لِّمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

הַשְׂמֵרָה וְיִירָעַק הָעַם אֶל מֹשֶׁה
וְתַפְדֵּל מֹשֶׁה אֶל הוֹדוֹת וְתַשְׁקַע
הָאֲשֵׁר יִקְרָא שְׁמֵם הַמְקוֹם הַהוּא
תִּבְעֵרָה כִּי בִעֵרָה לִפְנֵי אֲשֵׁר הוֹדוֹת

א ה ט ו = ה י נ = ו ז ח
ט = ו ט ו ז ל ה = ז ט ה
ב ג ד ו ז ח ט י = י כ ל = נ

About the series

This series is published by Open Book Publishers in collaboration with the Faculty of Asian and Middle Eastern Studies of the University of Cambridge. The aim of the series is to publish in open-access form monographs in the field of Semitic languages and the cultures associated with speakers of Semitic languages. It is hoped that this will help disseminate research in this field to academic researchers around the world and also open up this research to the communities whose languages and cultures the volumes concern. This series includes philological and linguistic studies of Semitic languages, editions of Semitic texts, and studies of Semitic cultures. Titles in the series will cover all periods, traditions and methodological approaches to the field. The editorial board comprises Geoffrey Khan, Aaron Hornkohl, and Esther-Miriam Wagner.

This is the first Open Access book series in the field; it combines the high peer-review and editorial standards with the fair Open Access model offered by OBP. Open Access (that is, making texts free to read and reuse) helps spread research results and other educational materials to everyone everywhere, not just to those who can afford it or have access to well-endowed university libraries.

Copyrights stay where they belong, with the authors. Authors are encouraged to secure funding to offset the publication costs and thereby sustain the publishing model, but if no institutional funding is available, authors are not charged for publication. Any grant secured covers the actual costs of publishing and is not taken as profit. In short: we support publishing that respects the authors and serves the public interest.

You can find more information about this serie at:

<http://www.openbookpublishers.com/section/107/1>

Other titles in the series

Neo-Aramaic and Kurdish Folklore from Northern Iraq

A Comparative Anthology with a Sample of Glossed Texts, Volume 1

Geoffrey Khan, Masoud Mohammadirad, Dorota Molin & Paul M. Noorlander

<https://doi.org/10.11647/OBP.0306>

Neo-Aramaic and Kurdish Folklore from Northern Iraq

A Comparative Anthology with a Sample of Glossed Texts, Volume 2

Geoffrey Khan, Masoud Mohammadirad, Dorota Molin & Paul M. Noorlander

<https://doi.org/10.11647/OBP.0307>

The Neo-Aramaic Oral Heritage of the Jews of Zakho

Oz Aloni

<https://doi.org/10.11647/OBP.0272>

Points of Contact

The Shared Intellectual History of Vocalisation in Syriac, Arabic, and Hebrew

Nick Posegay

✂ *Winner of the British and Irish Association of Jewish Studies (BIAJS) Annual Book Prize*

<https://https://doi.org/10.11647/OBP.0271>

A Handbook and Reader of Ottoman Arabic

Esther-Miriam Wagner (ed.)

<https://doi.org/10.11647/OBP.0208>

Diversity and Rabbination

Jewish Texts and Societies between 400 and 1000 CE

Gavin McDowell, Ron Naiweld, Daniel Stökl Ben Ezra (eds)

<https://doi.org/10.11647/OBP.0219>

New Perspectives in Biblical and Rabbinic Hebrew

Aaron D. Hornkohl and Geoffrey Khan (eds)

<https://doi.org/10.11647/OBP.0250>

The Marvels Found in the Great Cities and in the Seas and on the Islands

A Representative of 'Aġā'ib Literature in Syriac

Sergey Minov

<https://doi.org/10.11647/OBP.0237>

Studies in the Grammar and Lexicon of Neo-Aramaic

Geoffrey Khan and Paul M. Noorlander (eds)

<https://doi.org/10.11647/OBP.0209>

Jewish-Muslim Intellectual History Entangled

Textual Materials from the Firkovitch Collection, Saint Petersburg

Camilla Adang, Bruno Chiesa, Omar Hamdan, Wilferd Madelung, Sabine Schmidtke and Jan Thiele (eds)

<https://doi.org/10.11647/OBP.0214>

Studies in Semitic Vocalisation and Reading Traditions

Aaron Hornkohl and Geoffrey Khan (eds)

<https://doi.org/10.11647/OBP.0207>

Studies in Rabbinic Hebrew

Shai Heijmans (ed.)

<https://doi.org/10.11647/OBP.0164>

The Tiberian Pronunciation Tradition of Biblical Hebrew

Volume 1

Geoffrey Khan

✂ *Winner of the 2021 Frank Moore Cross Book Award for best book related to the history and/or religion of the ancient Near East and Eastern Mediterranean*

<https://doi.org/10.11647/OBP.0163>

The Tiberian Pronunciation Tradition of Biblical Hebrew

Volume 2

Geoffrey Khan

✂ *Winner of the 2021 Frank Moore Cross Book Award for best book related to the history and/or religion of the ancient Near East and Eastern Mediterranean*

<https://doi.org/10.11647/OBP.0194>

Sefer ha-Pardes by Jedaiah ha-Penini

A Critical Edition with English Translation

David Torollo

This groundbreaking new work is the first full critical edition and English translation of the Hebrew book *Sefer ha-Pardes* [The Book of the Orchard], written at the end of the thirteenth century by the Provençal Jewish author Jedaiah ha-Penini. It is purportedly an example of *musar*: a compilation of wise epigrams and *meshalim* [parables] that teach moral lessons on different topics, such as the service of God, friendship, the deceitfulness of the world, medicine, logic, music, magic, and poetry. However, it is in reality a compendium of sayings that reveal the author's personal views and feelings on a variety of religious topics, secular sciences, and their practitioners.

David Torollo presents a fluent and illuminating English-Hebrew parallel text based on four sixteenth-century witnesses: three manuscripts and a printed edition. A rigorous study accompanies and contextualises the Hebrew work, exploring *Sefer ha-Pardes's* transmission and reception in different places over time; its structure and content; its place in the intellectual environment and literary tradition of Provence; and possible lines of enquiry for future research.

This essential new work offers a significant contribution to scholarship in the field of Medieval Hebrew Hispano-Provencal literature. This is the author-approved edition of this Open Access title. As with all Open Book publications, this entire book is available to download for free on the publisher's website. Printed and digital editions, together with supplementary digital material, can also be found at <http://www.openbookpublishers.com>

Cover image: Manuscript No. 315, Fol. 168b, Günzburg collection (Manuscript Department of RSL col. 71) © Russian State Library, all rights reserved. Cover design: Anna Gatti

UNIVERSITY OF
CAMBRIDGE

Faculty of Asian and Middle
Eastern Studies

OpenBook
Publishers

e book

ebook and OA editions
also available

